

Haverinen Iris & Vaara Reetta

Moninaisuuden ilmeneminen lastenohjelmissa: Laadullinen tutkimus viikonloppuaamujen
ohjelmista Yle TV2 - ja MTV3 -kanavilla

Pro Gradu -tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Erityispedagogiikan maisteriohjelma
2021

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Moninaisuuden ilmeneminen lastenohjelmissa: Laadullinen tutkimus viikonloppuaamujen ohjelmista Yle TV2 - ja MTV3 -kanavilla (Iiris Haverinen & Reetta Vaara)

Pro Gradu-tutkielma, 71 sivua, 7 liitesivua

Huhtikuu 2021

Tasa-arvo ja suvaitsevaisuus ovat keskustelua herättäviä teemoja ja ne liittyvät olennaisesti myös moninaisuuden käsitteeseen. Ihmisten moninaisuus ja siihen liittyvät asenteet ja ennakkoluulot ovat jo pitkään herättäneet keskustelua ja erilaisia kannanottoja. Moninaisuuteen liittyvään asennekasvatukseen on alettu kiinnittää erityistä huomiota niin varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa kuin myös mediasisältöjen konteksteissa. Millaisena ihmisten moninaisuus näyttäytyy nykykulttuurissa? Millä tavalla moninaisuutta tuodaan esille mediassa? Miten median kautta voidaan vaikuttaa lasten oppimiseen ja arvomaailmaan? Miten lastenohjelmien avulla voidaan opettaa lapsille moninaisuuden kunnioittavaa ja arvostavaa kohtaamista? Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten nykypäivän lastenohjelmissa tuodaan esille moninaisuutta, erityisesti hahmojen ja vuorovaikutuksen kautta.

Tutkimus toteutettiin katsomalla kolmena peräkkäisenä viikonloppuna lauantai- ja sunnuntai-aamuina Yle TV2 - ja MTV3 -kanavilla esitettyjä ”sallittu kaikenikäisille” -symbolilla merkityjä lastenohjelmia ja kirjaamalla moninaisuudesta tehdyt havainnot ylös. Tämän jälkeen havainnot muutettiin pelkistettyyn muotoon ja sisällönanalyysin keinoin pelkistetyistä havainnoista muodostettiin alaluokat ja yhdistävät luokat. Havainnot myös kvantifioitiin, jotta moninaisuuden määrällistä ilmenemistä voitiin analysoida. Tulosten mukaan moninaisuutta ilmeni lastenohjelmissa pääosin hahmojen kulttuurisen taustan sekä ulkoisen poikkeavuuden kautta. Kulttuurinen tausta tuli esille lastenohjelmissa esiintyvien hahmojen ja näyttelijöiden ihon värisssä, vaatetuksessa ja kulttuuriseen taustaan liittyvässä puheessa. Hahmojen ulkoinen poikkeavuus näyttäytyi enimmäkseen silmälasien käyttämisellä. Aineistossa esiintyi myös jonkin verran erilaisuuteen liittyvää puhetta sekä sanatonta viestintää, kuten tukiviittomia. Myös sukupuolineutraaleja nimiä käytettiin muutamissa ohjelmissa.

Tutkielman perusteella voidaan todeta, että moninaisuutta voisi tuoda lastenohjelmissa esille monipuolisemmin ja laajemmin. Moninaisuus näyttäytyi useimmiten sivurooleissa olevien hahmojen ulkoisten ominaisuuksien kautta eikä ihmisten tai hahmojen erilaisuutta käsitteleviä jaksoja ollut aineistossa lähes ollenkaan. Lastenohjelmien tekijöillä on yhteiskunnan arvojen näkökulmasta tarkasteltuna hieno mahdollisuus tuottaa moninaisuuteen liittyvää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden sekä yksilöllisyyden arvostamista, sillä lastenohjelmilla voidaan helposti vaikuttaa lasten ajatteluun ja käytökseen. Lastenohjelmien kautta voidaan siis vaikuttaa lasten käsityksiin moninaisuudesta ja siihen liittyvästä tasa-arvosta. Haluamme tämän tutkielman avulla haastaa mediayhtiöitä tuomaan moninaisuutta esille niin, että siitä tulisi osa normaaliutta. Näin voimme opettaa uutta sukupolvea hyväksymään ihmisten moninaisuus entistä paremmin.

Avainsanat: moninaisuus, lasten mediakulttuuri, lastenohjelmat, televisio, Yle TV2, MTV3, sisällönanalyysi

University of Oulu

Faculty of Education

Manifestation of diversity in children's programs: Qualitative study on weekend morning programs on Yle TV2 and MTV3 channels (Iiris Haverinen & Reetta Vaara)

Master's thesis, 71 pages, 7 appendices

April 2021

Equality and tolerance are themes which provoke discussion and they are fundamentally connected to the concept of diversity. The diversity of people and the attitudes and prejudices have for a long time provoked discussion and different contention. Diversity in the inculcation of enlightened attitudes through education has been noticed in early childhood education, basic education, as well as in the contexts of media contents. How does diversity of people appear in current culture? How is diversity brought forward through the media? How can the media impact learning and set values for children? How can children's programs be used to teach children to respect and appreciate diversity in real life confrontations? The purpose of this thesis is to examine how diversity is brought up in today's children's programs, especially through characters and interaction.

The study was conducted by watching Yle TV2 and MTV3 channel's children's programs, with the "allowed for all ages" symbol, on three consecutive weekend, Saturday and Sunday mornings, and by keeping a record of all observations of diversity. After this all observations were converted to a simplified form. Content analysis was used to form subcategories and conjunctive categories of the simplified observations. The observations were quantified to analyze the quantitative incidence of diversity. The results showed that diversity was present in children's programs mainly through the cultural backgrounds and the outward deviances of the characters in the programs. Cultural diversity was brought up through characters color of skin, clothing, and speech related to a character's cultural background. Outward deviances were mostly brought out by the use of glasses. There were some appearances of speech about variety, nonverbal communication, and singing as aid for communication. There also were a few instances of gender-neutral names in a few of the programs.

This study has shown that diversity could be brought up more widely and in various ways in children's programs. Diversity appeared mostly in the appearance of characters who were in side roles. There were almost no episodes that dealt with the diversity of people and characters. From the perspective of society, the children's programs creators have an excellent opportunity to bring up equality, parity and individuality related to diversity, as the programs have major effect on the thinking and behavior of children. Consequently, children's programs can be used to impact children's conceptions of diversity and related equality. In summary, this thesis challenges media companies to bring forward diversity so it would become a part normality. Therefore, we can educate a new generation to stand up for the diversity of people even more than before.

Keywords: diversity, children's media culture, children's programs, television, Yle TV2, MTV3, content analysis

Sisällysluettelo

1 Johdanto	5
2 Moninaisuus	8
2.1 Etninen, kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus	10
2.2 Normista poikkeaminen	14
2.3 Perherakenteiden moninaisuus	16
2.4 Sukupuolten moninaisuus	18
3 Lasten mediakulttuuri	22
3.1 Lastenohjelmat mediakulttuurina	24
3.2 Lapset median käyttäjinä	27
3.3 Media oppimisympäristönä	29
4 Tutkimuksen toteutus	33
4.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen viitekehys	33
4.2 Lastenohjelmat tutkimusaineistona	34
4.3 Tutkimusmenetelmä	37
4.3.1 <i>Sisällönanalyysi ja kvantifiointi</i>	38
5 Tulokset	41
5.1 Moninaisuuden ilmeneminen lastenohjelmissa	41
5.2 Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan väliset erot	49
6 Tulosten yhteenveto	51
7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	54
8 Pohdinta	58
Lähteet	63
Liite 1	76
Liite 2	80

1 Johdanto

Nykypäivän lapset elävät ja kasvavat medioituneessa lastenkulttuurissa, mihin liittyy jatkuva median käyttäminen niin arjessa kuin sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissakin (Mulari, 2016). Mediasta on tullut hyvä oppimisen väline, sillä esimerkiksi Yleisradion yhtenä tehtävänä on esittää lapsille ohjelmia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia oppimiseen ja itsensä kehittämiseen (Yle, 2021a). Lasten mediakulttuuri on monipuolista ja arjen läpäisevää. Lapset käyttävät medioita lastenohjelmien lisäksi myös muihin toimintoihin, kuten pelaamiseen, kuvaamiseen ja musiikin kuunteluun. Lapsille onkin tuotettu monenlaisia opetuksellisia pelejä ja sovelluksia, jotka tukevat heidän oppimistaan. Kaiken kaikkiaan media on oleellinen osa lapsuutta, sillä median kautta syntyvät kokemukset, ja niihin liittyvä sosiaalinen toiminta muovaavat osaltaan lapsen kasvua ja kehitystä. (Huhtanen, 2016)

Media välittää tietoa ympäristöstä ja yhteiskunnasta avoimesti, mutta myös välillisesti erilaisten arvojen ja asenteiden kautta (Koivusalo-Kuusivaara, 2007, 73). Lapset voivat oppia ihmisten moninaisuudesta ja siihen liittyvästä tasa-arvosta erilaisten media-alustojen kautta, mutta erityisesti lastenohjelmilla on suuri vaikutus lapsen oppimiseen (Valkonen, Pennanen & Lahikainen, 2005, 85, 87–88). On siis tärkeää tutkia, tuodaanko lastenohjelmissa esille moninaisuutta ja millaisena se mahdollisesti näyttäytyy ohjelmien hahmoissa tai hahmojen välisessä vuorovaikutuksessa. Tutkielmamme käsittelee laajasti lasten television katselua ja siihen liittyvää oppimista, joten rajasimme tässä tutkielmassa lapsikäsitteen koskemaan alle kouluikäisiä lapsia, vaikka YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksessa (1989) lapsi määritelläänkin alle 18-vuotiaaksi henkilöksi (Finlex, 2015).

Tutkielmamme tavoitteena on selvittää, millaista moninaisuutta viikonloppuaamujen lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenee. Olemme kiinnostuneita myös siitä, onko verorahoin tuotetun Yle TV2 -kanavan ja kaupallisen MTV3 -kanavan välillä eroja moninaisuuden ilmenemisessä. Tutkielmamme lähtökohtainen tarkoitus perustuu television vaikuttavuuteen ja siihen, miten lastenohjelmien avulla lapset voisivat helposti oppia ihmisten erilaisuudesta ja moninaisuuden kohtaamisesta. Nykyään yhteiskunnat ovat monella tapaa hyvin moninaisia ja lähiaikoina keskustelua on herättänyt etenkin ihmisten erilaisuuteen liittyvä tasa-arvo ja vähemmistöryhmien syrjinnän ehkäiseminen. Valitsimme moninaisuuden tutkimuksemme teemaksi, sillä siitä näkö-

kulmasta lastenohjelmia ei ole ennen tutkittu Suomessa. Muutamia Pro Gradu -tutkielmia lastenohjelmista on aiemmin tehty, mutta kulttuurien moninaisuutta, perherakenteiden moninaisuutta tai poikkeavuutta ei ole aiemmin tutkittu lastenohjelmien kontekstista.

Viimeisten vuosikymmenten aikana yhteiskunnassamme on tapahtunut iso murros teknologian kehityksessä, kun digitaalinen aikakausi on tullut jäädäkseen (Kupiainen & Sintonen 2009, 17). Median kasvaessa ja kehittyessä erilaisten laitteiden ja sovellusten merkitykset lasten elämässä muuttuvat, minkä seurauksena myös lasten kasvu- ja oppimisympäristöt kehittyvät yhä monipuolisemmiksi. Tämän lisäksi sähköisen mediaympäristön kehitys on vaikuttanut myös perheiden arkeen ja siellä tapahtuvaan vuorovaikutukseen. (Huhtanen, 2016; Lahikainen, 2015; Repo & Nätti, 2015b) Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa kasvuympäristön lisäksi myös yhteiskunnan kehitys, mikä näkyy esimerkiksi lisääntyneenä teknologian hyödyntämisenä koulu- maailmassa. Myös opetussisältöihin on lisätty median käyttöön liittyviä teemoja. (Opetushallitus, 2016)

Medialaitteilla on nykypäivänä suuri rooli perheiden arjessa. Lapset kasvavat teknisessä väli- neympäristössä, jolloin heillä on arjessaan useampi mediaväline käytettävissään. Esimerkiksi tietokone löytyy lähes jokaisesta kodista ja lapset osaavat käyttää sitä sujuvasti jo ennen koulu- ikää. (Zumárová, 2014) Myös älypuhelinien ja tablettien käyttö on lisääntynyt lasten keskuu- dessa. Lapset käyttävätkin älylaitteita monin eri tavoin, eikä esimerkiksi videoiden tai lasten- ohjelmien katsomiseen tarvita aina televisiota. (Evers, Albury, Byron & Crawford, 2013; Sala- suo, Merikivi & Myllyniemi, 2019; Uusitalo, Vehmas & Kupiainen, 2011, 81–89) Myös tele- visio kuuluu lähes jokaisen perheen elämään, ja sitä kautta lapset tutustuvat television ohjelma- tarjontaan jo hyvin nuorina. Televisio edustaakin lasten käytetyintä mediaa, mutta myös muita medialaitteita ja -sisältöjä kohdennetaan jopa hyvin pienille lapsille. (Kotilainen, 2011, 6; Suo- ninen, 2014, 6–8)

Lastenohjelmien vaikuttavuus voidaan nähdä oppimisen kautta, sillä lastenohjelmissä näyte- tään usein toimintamalleja, miten toimia tietyntilanteissa. Television avulla lapsille voi- daan jakaa informaatiota eri asioista, mutta tämän lisäksi television avulla lapsilla on mahdol- lisuus kokea jotain, mitä heidän ei muuten olisi mahdollista kokea. (Kortti & Salmi, 2007, 16; Valkonen ym., 2005; West, 2007) Televisio-ohjelmat nähdään yhtenä lapsen oppimisympäris- töistä myös siitä syystä, että lapset viettävät lastenohjelmien parissa paljon aikaa (Bryant & Zillmann, 2002). Jo alle kaksivuotiaat kiinnittävät entistä enemmän huomiota televisioon ja liikkuvan kuvan merkitys kasvaa. Median parissa vietetty aika ei kuitenkaan saisi viedä liikaa

aikaa muulta toiminnalta, kuten leikiltä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2012, 6) Kuitenkin lasten leikkisisällöt kumpuavat juuri median sisällöistä (Meriranta, 2010, 12), joten median vaikuttavuus korostuu entisestään.

Median avulla voidaan vaikuttaa suuresti lasten ajatteluun ja toimintatapoihin. Vaikuttaminen toimii, kun aiheet liitetään lasten omaan kokemusmaailmaan sillä lapset ovat kiinnostuneita asioista, jotka linkittyvät jollain tavalla heidän omaan elämäänsä. Lapset etsivät mediasisällöistä tietoa eri teemoista, mukaansatempaavia tarinoita sekä mielenkiintoisia henkilöahmoja. (Suoninen, 2004, 169) Lastenohjelmien aiheet, hahmot ja ohjelmien sanoma tulisikin suunnitella lapsen kehitystä edistäväksi. Lastenohjelmien tuottajilla on suuri vastuu toteuttaessaan tätä tehtävää. (Aytekin, 2020)

Televisio tuottaa päivittäin valtavan määrän informaatiota, tarjoten lapsille monenlaisia näkökulmia erilaisiin ilmiöihin, ihmisiin ja maailmaan. Televisiosta saadut vaikutteet voivat näkyä lapsen arvoissa, uskomuksissa, unelmissa ja odotuksissa, mitkä limittyvät osaksi lapsen identiteetin kehittymistä. (Huntemann & Morgan 2001, 309–311) Television monipuolisesta tarjonnasta huolimatta, sen nähdään esittävän lopulta varsin yhteneviä ja stereotyyppisiä käsityksiä asioista ja ilmiöistä, jolloin television katselu vahvistaa tietynlaisen maailmankuvan muodostumista. Stereotyyppiset kuvaustavat ovat nousseet huolenaiheeksi, kun lapset ovat alkaneet kehittämään mielikuvia ihmisistä televisiossa näkemiensä stereotyyppien perusteella. (Signorielli 2001)

Lapset voivat siis oppia television välityksellä myös ihmisten moninaisuudesta, mikäli sitä ilmenee lastenohjelmissa. Televisio-ohjelmien avulla lapsille on mahdollista näyttää erilaisuutta ja ihmisten moninaisuutta positiivisessa valossa, joten on kiinnostavaa selvittää, ovatko lastenohjelmien tekijät huomioineet tämän mahdollisuuden suunnitellessaan ohjelmia. Tästä syystä haluamme tutkia tarkemmin, miten ja millaista moninaisuutta lastenohjelmissa mahdollisesti tuodaan esille.

2 Moninaisuus

Moninaisuus (eng. *diversity*) tarkoittaa ihmisten erilaisuutta (eng. *variety*) perustuen sukupuoleen, etniseen taustaan, kieleen, ikään, uskontoon, vammaisuuteen, lahjakkuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai yksityiselämän tilanteeseen (Colliander, Ruoppila & Härkönen, 2009, 30). Rieser (2011) määrittelee moninaisuuden käsitteen erilaisuuden kautta. Hänen mukaansa ihmisten eroja aiheuttavat esimerkiksi *kulttuuri ja etnisyys, yhteiskuntaluokka ja valta, vakuumus ja uskonto, sukupuoli ja seksuaalisuus sekä fyysiset ja psyykkiset vammat*.

Moninaisuuden käsitteen juuret ovat syvällä erilaisuuden käsitteessä. Erilaisuuden määrittelyssä on lähtökohtaisesti kyse negatiivissävytteisestä toiseuttamisesta. Toiseuttaminen tarkoittaa usein itsestä tai normaalista poikkeavan henkilön tai ryhmän määrittelemistä huonommaksi. Näin muodostuu vastapareja, kuten rikkaat ja köyhät, valkoihoiset ja tummaihoiset. Toiseuttamisessa on siis kyse rajojen muodostamisesta meidän ja muiden välille, usein vahvojen stereotyyppioiden saattamana. Toiseuttaminen ei kaikissa tilanteissa tarkoita negatiivista suhtautumista, vaan toinen voidaan kokea vieraana, joka kuitenkin on uusi, kiinnostava ja jopa tervetullut. (Hänninen, 2013, 10) Lähtökohtaisesti toiseus nähdään kuitenkin negatiivisena ”me ja muut” -ajatteluun perustuvana erilaisuuden näkökulmana (Warinowski, 2012). Ihmisten ja ihmisryhmien erottelulla ja luokittelulla voi olla sekä negatiivisia että positiivisia vaikutuksia. Negatiiviset vaikutukset näkyvät syrjintänä, tuomitsemisena, oman edun ajamisena, huomiotta jättämisenä ja jopa hylkäämisinä. Positiiviset vaikutukset sen sijaan näkyvät erilaisuuden arvostamisena, ihmisten ainutlaatuisuuden ja erityisyyden korostumisena ja yhteistyökynä. (Colliander ym., 2009, 38–39)

Moninaisuus käsitteenä on saanut alkunsa erilaisuuden käsitteen haasteista. Koska erilaisuudella tarkoitetaan normista tai normaalista poikkeamista, on se käsitteenä eriarvoistava ja leimaava. Moninaisuudella ei ole samanlaisia leimaavia sivumerkityksiä, vaan käsite korostaa ihmisten erilaisuutta toisiinsa nähden tasa-arvoisesti. Suomen kielessä erilaisuus-alkuiset käsitteet ovat korvaantuneet moninaisuus-alkuisilla sanoilla. (Colliander ym., 2009, 29) Tästä syystä käytämme tutkielmassamme pääsääntöisesti käsitettä moninaisuus, vaikka käyttämässämme lähteissä saatetaankin käyttää erilaisuuden käsitettä.

Moninaisuuden ymmärtämiseen liittyy vahvasti käsitys omasta identiteetistä, jota peilataan ”muihin”. Ihmisen identiteetti koostuu samoista tekijöistä, joita luokittelemme moninaisuutta tuottaviksi tekijöiksi, kuten *ikä, sukupuoli, kulttuurillinen tausta, uskonto ja kansalaisuus*.

Oman identiteetin määrittelyn kautta luomme merkityksiä toiseudelle ja sille mitä me emme ole ja mitä “muut” ovat. (Hänninen, 2013, 9) Näin moninaisuus ja ihmisten erilaisuus määrittyy kuin itsestään. Ihmisten erilaisuutta voidaan pitää lähtökohtaisesti oletusarvona, joka kuitenkin määrittyy sen mukaan, millaisiksi määrittelemme itsemme ja ”oman” ryhmämme (Lehtonen & Löytty, 2003). Yleensä oman ryhmän sisäiset stereotypiat itsestä ovat positiivisempia, kuin stereotypiat muista ryhmistä ja niiden jäsenistä. Näin henkilön oma identiteetti vahvistuu ja oman ryhmän suosiminen korostuu. Näin moninaisuus ja ihmisten erilaisuus korostuu entisestään. (Colliander ym., 2009, 22)

Moninaisuutta voidaan luokitella sen *pysyvyyden* ja *muuttuvuuden* sekä *havaittavuuden* perusteella. Esimerkiksi henkilön ihonväri, vammaisuus tai sukupuoli ovat yleensä muuttumattomia läpi elämän, kun taas esimerkiksi yksityiselämään liittyvä tilanne, erilaiset taidot tai ikä ovat elämän aikana muuttuvia moninaisuuden osa-alueita. Näkyviä eli ulkoisesti havaittavia moninaisuutta tuottavia tekijöitä ovat esimerkiksi fyysiseen olemukseen liittyvät tekijät, sukupuoli, ikä ja ihonväri, kun taas näkymättömiä tai ei niin helposti havaittavia moninaisuuden osa-alueita ovat esimerkiksi kulttuurista tai seksuaalinen suuntautuminen. (Colliander ym., 2009, 31) Vaikka moninaisuuden kategoriat voivat olla muuttuvia, niihin liittyvät stereotypiat ovat usein pitkäikäisiä, samoin kuin ihmisten tavat luoda näitä stereotypioita (Hänninen, 2013, 11). Vahvat negatiiviset stereotypiat ja ennakkoluulot altistavat syrjinnälle, etenkin vähemmistöryhmiin kuuluvien henkilöiden kohdalla. Oikeusministeriön (2021) mukaan vähemmistöön kuuluvina väestöryhminä Suomessa voidaan pitää romaneja, saamelaisia, maahanmuuttajia, vammaisia, seksuaalivähemmistöihin kuuluvia, lapsia ja nuoria, vanhuksia ja ikääntyneitä sekä uskonnollisia ja vakaumuksellisia ryhmiä. Vaikka ihmisten moninaisuus perustuu vahvasti luokitteluun, on hyvä muistaa, että luokittelu häivyttää ryhmien sisäisen moninaisuuden. Ihmiset ovat erilaisia myös ryhmien ja luokitusten sisällä, minkä takia on tärkeää tarkastella myös eri ryhmien ja luokitusten sisäistä moninaisuutta. (Lehtonen & Löytty, 2003)

Moninaisuus pääkäsitteenä sisältää paljon alakäsitteitä, joita olemme tässä tutkielmassa luokitelleet omiksi alaluvuikseen. Näissä alaluvuissa käsittelemme moninaisuutta tuottavia tekijöitä, jotka ovat mielestämme merkittävimpiä tutkimusongelmamme kannalta. Koska tutkimme lastenohjelmissa esiintyvää moninaisuutta, on tärkeää perehtyä lasten maailmassa ja ympäristössä näkyvään moninaisuuteen. Käsittelemme alaluvuissa *kulttuurien* moninaisuutta eli ihmisten etnistä, kulttuurillista ja kielellistä taustaa, minkä lisäksi käsittelemme *poikkeavuuden* käsitettä normaalista poikkeavuuden kautta sekä perehdymme myös *sukupuolen* ja *perherakenteiden* moninaisuuteen.

2.1 Etninen, kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus

Yhteiskunnan etninen ja kulttuurinen moninaisuus tarkoittaa *monikulttuurisuutta*, joka voidaan ymmärtää väestöllisenä tosiasiana sekä poliittisena tai ideologisenä asiana. Väestöön liittyvässä keskustelussa kulttuurinen ja etninen moninaisuus voidaan yksinkertaistaa ymmärrykseen siitä, että yhteiskunnassa puhutaan monia eri kieliä, harjoitetaan eri uskontoja ja noudatetaan eri kulttuureihin liittyviä tapoja ja traditioita sekä kannatetaan toisistaan poikkeavia ideologioita. Lisäksi ihmiset ovat syntyneet eri paikoissa ympäri maailman tai heidän taustansa ovat muualla kuin asuinmaassaan. Monikulttuurinen yhteiskunta on siis täynnä erilaisia etnisiä ja kulttuurisia yhteisöjä, joista osa on maahanmuuton takia syntyneitä vähemmistöjä ja osa perinteisempiä yhteisöjä. (Saukkonen, 2013, 115)

Poliittisesti tai ideologisesti tarkasteltuna kulttuurinen ja etninen moninaisuus nähdään toimintamallina, jossa yhteiskunnan sisältämä monikulttuurisuus ja monikielisyys tulee arvostetuksi ja tunnustetuksi, ja jossa yhteiskunta pyrkii tukemaan moninaisuuden säilymistä erilaisten keinojen avulla. (Saukkonen, 2013, 115) Yksinkertaisimmillaan kulttuurien moninaisuus voidaan kuitenkin kiteyttää ajatukseen, jonka mukaan maailman yhteiskunnat ovat monikulttuurisia, sillä niissä asuu kulttuurillisesti ja etnisesti erilaisia ihmisiä (Saukkonen, 2013, 9).

Yhteiskunnat ympäri maailman ovat kulttuurisesti, etnisesti ja kielellisesti monimuotoisia, sillä kansainvälinen muuttoliikenne kasvaa jatkuvasti. Kulttuurien monimuotoisuudessa ei ole kuitenkaan kyse vain maahanmuutosta, vaan useiden sukupolvien ajan tapahtuneesta kotoutumisesta. (Eerola-Pennanen, 2020; Saukkonen, 2013, 9) Suomi ei ole kovin monikulttuurinen maa, jos tarkastellaan etnisiä ja kulttuurisia rakenteita (Saukkonen, 2013, 12). Vuoden 2019 lopussa Suomessa asui 423 494 ulkomaalaistaustaista henkilöä, mikä oli vain noin 8 prosenttia koko väestöstä (Suomen virallinen tilasto SVT, 2021a). Tästä huolimatta Suomi on yksi Euroopan multikulturalistisimmista maista. *Multikulturalismilla* tarkoitetaan yhteiskunnan sisäisen etnisen ja kulttuurisen moninaisuuden tunnistamista, arvostamista ja monikulttuurisuuden säilymisen tukemista. (Saukkonen, 2013,12)

Suomen maahanmuuttajien kotouttamispolitiikka perustuu multikulturalismin lisäksi (ks. Saukkonen, 2013, 12) *integraatiomalliin*, jonka mukaan maahanmuuttajilla tulisi olla Suomen kansalaisina täysin samat oikeudet ja velvollisuudet kuin kaikilla muillakin Suomen kansalaisilla. Usein saatetaan ajatella, että maahanmuuttajien oma kulttuuri olisi este tasavertaisten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumiselle, mutta eri kulttuurit tulisi nähdä esteen sijaan tasavertaisen kansalaisuuden vahvistajina. Integraatiomallin toteutuminen edellyttää maahanmuuttajien

kielen, uskonnon ja muun kulttuuriperinnön aktiivista tukemista, vahvistamista ja suvaitsemista, syrjinnän ehkäisyn lisäksi. (Sihvola, 2007) Maahanmuuttajien hyvä kototutuminen vaikuttaa vahvasti maahanmuuton seurauksiin, joten on tärkeää, että yhteiskunnan toimenpiteet kohdennetaan oikein kototutumista tukeviksi. Esimerkiksi maahanmuuttajien onnistuneella työllistymisellä ja yleisellä hyvinvoinnilla voi olla merkittäviä positiivisia vaikutuksia yhteiskunnan talouteen. Maahanmuutto tulisikin nähdä osana taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä yhteiskunnan ratkaisusta, ei osana sen ongelmaa. (Kazi, Alitolppa-Niitamo & Kaihovaara, 2019)

Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL) määrittelee maahanmuuttajaksi henkilön, joka on syntynyt ulkomailla, mutta muuttanut maasta toiseen. Maahanmuuton syynä voi olla esimerkiksi opiskelu, työ, perhesyyt tai kotimaan tilanteesta johtuva pakolaisuus. Ulkomaalaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Ulkomaalaistaustaisuus määritellään vanhempien syntyperän mukaan eli henkilön molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Näin ollen ulkomaalaistaustainen henkilö voi olla myös niin sanottu toisen polven maahanmuuttaja. Suomalaistaustaisuus taas määrittyy vähintään toisen vanhemman suomalaisella syntyperällä. (SVT, 2021a, THL, 2021a) Ulkomaalaistaustaiset henkilöt voidaan jakaa kahteen kategoriaan sen mukaan ovatko he syntyneet Suomessa vai ulkomailla. Näistä Suomessa asuvista ulkomaalaistaustaisista henkilöistä 83 % on syntynyt ulkomailla. (SVT, 2021a)

Rask ja Castaneda (2019) tutkivat ulkomaalaistaustaisen väestön (N=12 877) kokemaa syrjintää ja syrjinnän yhteyttä hyvinvointiin. Kyseisessä tutkimuksessa käytettiin FinMonikin tuottamaa ulkomailla syntyneiden hyvinvointitutkimuksen aineistoa. Raskin ja Castanedan (2019) tutkimuksen mukaan 40 % ulkomaalaistaustaisista henkilöistä oli kokenut jotain syrjinnän muotoa edellisen 12 kuukauden aikana, ja erityisesti Afrikasta muuttaneiden kokema syrjintä oli yleisempää kuin muualta muuttaneiden kokema syrjintä. Tämän lisäksi lähes kolmannes oli kokenut viimeisen viiden vuoden aikana työpaikallaan syrjintää tai eriarvoista kohtelua, mikä vaikuttaa negatiivisesti kototutumisen onnistumiseen. Syrjinnän yhteys kotoutumiseen oli tutkimuksen mukaan hieman epäselvää, mutta etenkin kielitaidon kohtalaisen osaamisen ja Suomessa pidempään asumisen yhteys syrjinnän lisääntymiseen oli selvä ja sitä kautta syrjintä saattaa myös vaikuttaa negatiivisesti kototutumiseen.

THL:n (2021a) määritelmän mukaan etninen vähemmistö tarkoittaa ryhmää, jonka jäseniä yhdistää tietty kulttuuriperintö, kieli, alkuperä, uskonto tai ulkonäkö. Etnisen vähemmistön ryhmät edustavat suomalaisessa kulttuuriperinnössä vähemmistöä. Tästä voidaan pitää esimerkkinä Suomen romaneja. Romanit ovat Euroopan suurin vähemmistö ja romaneja on lähes kaikissa maailman maissa. Suomessa romanit ovat olleet osa yhteiskuntaa jo 1500-luvulta lähtien. Romanit kuuluvat Suomen perinteisiin kulttuurisiin vähemmistöihin ja Suomessa asuu arviolta 10 000–12 000 romania, joista noin puolet puhuvat sujuvasti Suomen romanikieltä. Romaneja on syrjitty monin eri tavoin kuluneiden vuosisatojen aikana. Kuitenkin viime vuosikymmenten aikana romanien osallisuutta on pyritty lisäämään Suomessa esimerkiksi asenteita muuttavan tiedotuksen avulla. (Colliander ym., 2008, 185; Heikinheimo, 2015, 48, 143; Weiste-Paakkanen, Lämsä, & Kuusio, 2018)

THL toteutti vuosina 2017–2018 Roosa-tutkimuksen osana Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaa Nevo Tiija -hanketta. Roosa-tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa romaniväestön hyvinvoinnista, terveydestä, osallisuudesta ja toimintakyvystä. Tutkimukseen osallistui 18 vuotta täyttäneitä itsensä Suomen romaneiksi kokevia henkilöitä (N=365). Tiedot kerättiin terveystarkastusten sekä lomakehaastattelun tai kyselylomakkeen avulla. Tutkimuksen tuloksia verrattiin koko väestöä koskeviin Suomen virallisiin tilastoihin. Tutkimuksen tulosten mukaan tutkimukseen osallistuneiden romanien kokema elämänlaatu ja terveydentila olivat heikompia verrattuna koko väestöön. Yleistä koettua elämänlaatua heikensi huono taloudellinen tilanne. Tästä kertoo se, että työttömyys oli huomattavasti yleisempää koko väestöön verrattuna. Työttömyyttä aiheuttaa matala koulutustaso ja romanikulttuurin kohdistuvat ennakkoluulot. Nykyään kuitenkin romaninuorten koulutustaso on nousemassa ja työllistymistä halutaan tukea. Tutkimuksesta tehdyssä raportissa erityistä huomiota sai tulokset syrjintäkokemusten yleisyydestä, etenkin nuorten kohdalla. Tutkimukseen osallistuneista henkilöistä lähes joka toinen vastaaja oli kokenut syrjintää julkisella paikalla kuluneen vuoden aikana. Syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua saattoi kokea yksityishenkilöiden lisäksi myös viranomaisten kanssa asioidessa. (Weiste-Paakkanen, Lämsä & Kuusio 2018)

Suomessa on eri kielivähemmistöjä, joihin kuuluvat ihmiset tulevat useista eri kulttuureista ja taustoista. Suomi on kaksikielinen maa, jossa ruotsin kieli on toinen Suomen kansalliskielistä. Suomenruotsalaiset ovatkin yksi Suomen kielellisistä vähemmistöistä ja ruotsin kielen asema on turvattu Suomen perustuslaissa. (Colliander ym., 2008, 182; Österlund-Karinkanta & Moring, 2007) Vuonna 2019 Suomessa asui 287 954 ruotsinkielistä henkilöä, mikä on 5,2 prosenttia koko väestöstä (SVT, 2020a).

Ruotsin kielen lisäksi myös saamen kielen asema on turvattu Suomen perustuslaissa ja Saamen kielilaisissa. (Colliander ym., 2008, 185; Österlund-Karinkanta & Moring, 2007) Vuonna 2019 Suomessa asui 2004 saamenkielestä henkilöä (SVT, 2020a). Saamelaiset ovat Euroopassa ainoa alkuperäiskansaksi luokiteltu etninen ryhmä, jolla on oma kielensä ja kulttuurinsa. Saamelaisen asuttama alue ulottuu neljän valtion alueelle ja Suomessa saamelaisia on arviolta yli 10 000, joista kaikki eivät puhu saamen kieltä. Utsjoella saamelaiset ovat enemmistönä, mutta muualla Suomessa vähemmistönä. Saamelaiset ovat joutuneet sopeutumaan muuttuviin oloihin ja kulttuuriin paineisiin. Saamelaisen esihistoria onkin ollut jatkuvaa murrosta, minkä seurauksena saamelaisen kulttuurin kuva on suuresti muuttunut vuosien saatossa. (Lehtola, 2015, 10–11, 29)

Kaiken kaikkiaan Suomen virallisten tilastojen (2020a) mukaan vuoden 2019 lopussa Suomessa asui noin 412 700 vieraskielistä henkilöä, mikä on noin 7,5 prosenttia koko väestöstä. Vieraskieliseksi henkilöksi määritellään kaikki ne henkilöt, joiden kieli ei ole suomi, ruotsi tai saame. Vuonna 2019 yleisin vieras kieli oli venäjän kieli, jota puhui äidinkielenään noin 82 000 ja seuraavaksi yleisin kieli oli viro. Näiden jälkeen suurimmat kieliryhmät olivat arabian kieli, englannin kieli ja somalin kieli. Kuurojen Liiton (2021) mukaan myös viittomakieliset ovat yksi suomalaisista kieli- ja kulttuurivähemmistöistä ja myös viittomakielen asema turvattu Suomen perustuslaissa. Viittomakieltä käyttävät voivat olla täysin kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia, ja kuuroutta voidaankin määritellä hyvin monesta näkökulmasta tarkasteluna. Suomalaista viittomakieltä äidinkielenä käyttäviä henkilöitä on Suomessa noin 5500, joista kuuroja on noin 3000.

Kulttuurinen moninaisuus liittyy vahvasti etnosentrismiin. *Etnosentrismi* tarkoittaa muiden kulttuurien asettamista ala-arvoon suhteessa omaan kulttuuriin. Etnosentrisyys määrittyy sen mukaan, kuinka paljon yksilö vertaa oman kulttuurinsa arvoja ja toimintatapoja muihin kulttuureihin arvioidessaan ja tuomitessaan muita kulttuureja. Usein tähän liittyy toisiin kulttuureihin kohdistuvia asenteita ja ennakkoluuloja, jotka jaetaan yhdessä oman sisäryhmän kanssa. Usein ajatellaan, että etnosentrisyys on ainoastaan negatiivinen ilmiö, mutta positiivisesti ajateltuna se edistää sisäryhmään kuuluvien välistä luottamusta, solidaarisuutta ja yhdenmukaisuutta. (Neuliep, 2017)

Kulttuurinen moninaisuus näkyy nykyään myös lasten maailmassa, sillä lapset kohtaavat lähiympäristössään erilaisista kulttuureista tulevia ihmisiä. Lapset kohtaavat kulttuurista moninaisuutta myös matkustellessaan tai seuratessaan eri media-alustoja. Konkreettisimmillaan las-

ten lähiympäristö globalisoituu, kun maahanmuuttajataustaisten lasten määrä päiväkotiryhmissä lisääntyy jatkuvasti. Varhaiskasvatuksessa erilaisista kulttuureista tulevat lapset opitaan kohtaamaan myönteisesti ja erilaisia kulttuuritaustoja opitaan kunnioittamaan. (Eerola-Pennanen, 2020) Jatkuvasti globalisoituvassa yhteiskunnassa kulttuurien moninaisuuden esille tuominen on erittäin tärkeää etenkin niiden lasten kohdalla, jotka eivät kohtaa arjessaan kulttuurien moninaisuutta (Eerola-Pennanen, 2017).

Kulttuuria kuvaavat piirteet voidaan jakaa ulkoisesti näkyviin ja näkymättömiin syvällisiin piirteisiin. Näkyviä piirteitä ovat kulttuuria ilmentävät vaatteet, ruuat, juhlallisuudet ja esineet. Syvällisiä kulttuurin piirteitä ovat arvot, uskomukset, tavat, perinteet sekä käsitykset itsestä ja ihmissuhteista ja niihin liittyvästä arvomaailmasta. (Grant & Sleeter, 2011, 125) Kulttuurien väliset erot ja niistä aiheutuneet konfliktit liittyvät yleensä nimenomaan syvällisiin kulttuurin piirteisiin. Konfliktien vaarana ja seurauksena voidaan pitää ennakkoluuloja, syrjimistä sekä kulttuuriin liittyvien asenteiden ja vähättelyn toteutumista käytännön tasolla. (Eerola-Pennanen, 2017)

Kulttuuri on ihmisten toiminnan tulosta, joka välittyy oppimisen ja kokemuksen kautta ihmiseltä ja sukupolvelta toiselle (Luoma, Mäntymaa, Puura & Tamminen, 2008). Kulttuuri järjestelmänä perustuu ennen kaikkea luokitteluun ja ihmisten erotteluun. Tämä liittyy ihmisten perustavanlaatuisen tarpeeseen kuulua tiettyyn ryhmään. (Talib, 2007) Stigmaan ja ennakkoluuloihin liittyvästä negatiivisävytteisestä ihmisten luokittelusta on kuitenkin siirrytty neutraalimpaan ihmisten kulttuuriin liittyvien fyysisten piirteiden ja ominaisuuksien perusteella tapahtuvaan luokitteluun ja kategorisointiin (Saukkonen, 2013, 233).

2.2 Normista poikkeaminen

Poikkeavuus voidaan määritellä normaaliuden ja normien kautta. Tällöin poikkeavuudella riiketaan normeja, sillä poikkeavuus on normin vastakohta. (Rinne, 2012) Normaalitua pidetään yhteiskunnassamme ideaalina, utopian kaltaisena ihannetilanteena, jota todellisuudessa ei ole edes mahdollista saavuttaa. Ideaalinen normaalius liittyy myös ajatukseen hyvästä elämästä, jossa normaali nähdään ideaalina, tavoitteena. Tämä lähestymistapa edellyttää normaalin ja normaalista poikkeamisen määrittelyn. (Verhaeghe, 2009, 20) Kun määritämme poikkeavuuden, normitamme samalla sen vastakohtat ja kun määritämme normaalin, määritämme samalla epänormaalin. *Normit* ovat yhteiskunnan arvoihin perustuvia käsitteellisiä sääntöjä, käskyjä,

kieltoja, asenteita ja suositeltavia tekoja, jotka lähtökohtaisesti perustuvat yhteiskunnan vallankäyttäjien käsityksiin normaaliudesta, arvoista ja asenteista. Normien merkitys korostuu, kun havaitaan normeihin liittyviä ristiriitoja sekä normista poikkeamista. Näin yhteiskunnan normit nousevat piilevistä normeista näkyviksi normeiksi. (Rinne, 2012)

Yhdysvaltalainen sosiologi Howard Becker (1963) on määritellyt poikkeavuuden tuottamisen vallankäyttämiseen liittyvän luokittelun kautta. Ihmisten ja ihmisryhmien luokittelu ja nimeäminen on historiassa nähty yleisesti hyväksyttynä oikeutena eli vallankäyttönä. Mikäli yksilö tai toiminta ei ole yhteiskunnassa liian yleinen, voidaan se luokitella poikkeavuudeksi, sillä poikkeavuus ei ole tavallista. Kun määrittelemme itsemme kuulumaan tiettyyn ryhmään, määrittelemme ryhmään kuulumattomat ihmiset toisiksi, meistä jollain tavalla poikkeaviksi. Samalla määrittelemme itsemme, näiden toisten, erilaisten ihmisten kautta. Tällainen negatiivisävytteinen ihmisten poikkeavuuteen perustuva luokittelu tuottaa välimatkaa ihmisten välille, minkä seurauksena poikkeavuuden tuottaminen voidaan nähdä vallankäyttönä ja syrjinnän välineenä. (Talib, 2007)

Poikkeavuus on riippuvainen ympäristöstä, ja siten se nivoutuukin yhteen kulttuurisen erilaisuuden kanssa. Erilaiset kulttuurit ja kansallisuudet nähdään normista poikkeavana kyseiselle kulttuurille tai kansalaisuudelle epätyypillisessä ympäristössä. Suomessa suomalaiset kokevat olevansa normaaleja ja käyttäytyvänsä normatiivisesti, mutta vieraillessamme huomattavasti erilaisessa kulttuurissa käytöksemme voidaan kuitenkin luokitella kyseisen kulttuurin normaalista poikkeavaksi. (Silvennoinen & Pihlaja, 2012)

Normaaliutta ja poikkeavuutta voidaan tarkastella myös normaalijakauman avulla. Poikkeava tai epänormaali sijoittuu kauas normaalijakauman keskikohdasta, kun taas normaalius sijoittuu normaalijakauman keskelle, laajimpaan joukkoon. (Silvennoinen & Pihlaja, 2012) Tässä määrittelyssä tulee ottaa huomioon normaalijakauman molemmat päät: negatiivinen epänormaali tai heikot epänormaalit sekä positiivinen poikkeavuus tai poikkeuksellisen hyvä, erinomainen. Poikkeavuus voidaan siis jakaa positiiviseen ja negatiiviseen poikkeavuuteen. Positiiviseksi poikkeavuudeksi voidaan luokitella esimerkiksi poikkeavat lahjakkuudet, kun taas negatiiviseksi poikkeavuudeksi voidaan määrittellä esimerkiksi poikkeavan heikko oppilas. (Silvennoinen & Pihlaja, 2012)

Lahjakkuudeksi kutsutaan niitä yksilön kykyjä, joita yhteiskunta erityisesti arvostaa. Positiivista poikkeavuus eli lahjakkuus on siis yhteiskunnallinen käsite, sillä yhteiskunta määrittelee

sen, millaisia kykyjä ja millaista lahjakkuutta se arvostaa. Nämä kyvyt voivat ilmentyä esimerkiksi korkeatasoisina suorituksina tai tuotoksina. Lahjakkuus voi kohdistua laajempiin aihekokonaisuuksiin, mutta myös kapea-alaisesti tiettyyn asiaan. Usein älykkyyttä pidetään lahjakkuuden merkinä ja lahjakkuutta voidaan mitata älykkyydosamäärätestien avulla. Kaikki lahjakkuus ei kuitenkaan liity älykkyyteen, kuten esimerkiksi taiteeseen liitettävät lahjakkuudet. (Uusikylä, 2020)

Vammaisuutta voidaan pitää yhtenä poikkeavuuden muotona. Voidaan ajatella, että vammaisuus on yksilön ominaisuus, joka poikkeaa yhteiskunnan odotuksista ja mallikansalaisuudesta. Vammaisuudella on yhteiskunnassamme vahva toiseuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden stigma. Vammaisuuteen liittyy myös tasavertaisen osallistumisen puute, mikä aiheutuu joko fyysisen tai sosiaalisen ympäristön esteistä. Vammaisten epäsuotuisa asema voi johtua esimerkiksi monitasoisesta institutionaalisesta syrjinnästä, mikä on juurtunut yhteiskunnan ajattelutapaan, kuten rasismi. (Rieser, 2011, 31–32, 104; Rinne, 2012)

Vammaisuutta voidaan tarkastella lääketieteellisen ja sosiaalisen mallin avulla. Vammaisuuden lääketieteellinen malli on ollut historian saatossa perinteisesti esillä, ja sen mukaan vammaisuutta voidaan ymmärtää lääketieteellisesti määriteltävissä olevien yksilöllisten rajoitteiden ja ongelmien kautta. Lääketieteellisen mallin rinnalle on 1970-luvun jälkeen noussut vammaisuuden sosiaalinen malli, jonka mukaan vammaisuuteen liittyvät haasteet eivät ensisijaisesti liity yksilön ominaisuuksiin, vaan kyse on myös kasvuympäristöstä. (Vehmas, 2015) Sosiaalinen malli korostaa kasvuympäristön merkitystä ja niitä asioita, joiden avulla haasteisiin voidaan vaikuttaa yksilön ulkopuolelta. Näiden lisäksi sosiaalinen malli korostaa vammaisuuden sisäistä poikkeavuutta eli sitä, miten vammaisilla ihmisillä on vahvuuksia ja taitoja, joita huomioidamalla kasvuympäristöä voidaan muokata kehitystä ja oppimista tukevaksi. Tämä lähestymistavan muutos lääketieteellisestä sosiaaliseksi, kertoo ihmisten käsityksistä ja ajattelumalleista liittyen vammaisuuteen. Nykyään yhteiskunnassa pyritään suhtautumaan vammaisuuteen tasa-arvoistavasti ja ymmärtäen, että vamma ei ole este. (Ketonen, Kontu, Lahtinen, Pesonen & Tuomi, 2018; Vehmas, 2015)

2.3 Perherakenteiden moninaisuus

Digi- ja väestötietoviraston mukaan perhe muodostuu samassa asunnossa asuvista ihmisistä (SVT, 2020b). Perhe voi koostua yhdestä aikuisesta ja lapsesta, useammasta aikuisesta ja lapsista tai yhdessä asuvista aikuisista, joilla ei ole lapsia. Myös samaa sukupuolta olevat ihmiset

voivat keskenään muodostaa perheen. Kuitenkin perheen määrittely nojaa edelleen vahvasti ajatukseen kahden eri sukupuolen yhteiselosta. (Ahtola, Forsström & Paalanen, 2019, 118–119)

Perhe voidaan ymmärtää edellä mainittujen määritelmien lisäksi yksilöllisestä, yhteisöllisestä ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Yksilöllisessä näkökulmassa korostuu yksilön kokemus ja tunne omasta perheestä, joten esimerkiksi lapsen näkökulmasta tarkasteltuna perheen määritelmä saattaa olla laajempi kuin vanhemman näkökulmasta tarkasteltuna. Yksilöllisen näkökulman lisäksi perhe voidaan nähdä yhteisöllisenä rakenteena ja kulttuurisena ihanteena. (Mykkänen & Böök, 2017) Käsittelemme tässä tutkielmassa perheiden moninaisuutta etenkin lapsiperheiden näkökulmasta, vaikka perhe voi tarkoittaa myös lapsettomia perheitä.

Perheen määritelmä on vahvasti sidoksissa aikaan ja kulttuuriin. Nykyään perherakenteissa korostuu perheiden moninaisuus. Erilaisia perherakenteita ovat esimerkiksi ydinperhe, uusioperhe, yksinhuoltajaperhe, sateenkaariperhe ja apilaperhe. Apilaperheellä tarkoitetaan kumppanuusvanhempien perhettä, eli perhettä, jossa lapsi on syntynyt kahteen eri perheeseen. Sateenkaariperhe puolestaan tarkoittaa perhettä, jossa vanhemmat edustavat samaa sukupuolta. Perherakenteiden moninaisuuden takia ihmissuhteiden määrä ja laatu ovat hyvin perhekohtaisia. Kun perheen rakenteessa tapahtuu muutoksia, on perheen merkitys sen määritelmää tärkeämpi. (Mykkänen & Böök, 2017) Englanninkielinen käsite *family relations* tarkoittaa perhesuhdetta eli sitä suhdetta, jota yhteiskunta, lainsäädäntö tai yksilöt itse kokevat perheeksi. Perheen määrittely perustuu siis vahvasti kokemukseen perheeseen kuulumisesta. (Moring, 2020)

Tilastokeskuksen (2020c) perhetilastoon on kerätty tietoa Suomessa asuvien perheiden rakenteista jo vuodesta 1950. Tilastoissa lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Yleisin perherakenne on edelleen ydinperhe eli lapsiperhe, jossa vanhemmat ovat joko avioliitossa tai avoliitossa. Suomessa asuvista perheistä 77 % oli ydinperheitä vuonna 2019. Perhetilaston mukaan vuonna 2019 Suomessa oli 186 773 perhettä, jossa vanhempi oli yksinhuoltaja. Tämä on noin 13 prosenttia kaikista Suomessa vakituisesti asuvista perheistä. Vastaavasti vuonna 2019 Suomessa oli 50 607 uusioperhettä, mikä on noin yhdeksän prosenttia kaikista perheistä. Suomen virallisissa tilastoissa (2020d) uusioperheeksi määritellään perheet, joissa kaikki lapset eivät ole vanhempien yhteisiä. Perherakenteiden moninaisuudesta kertoo myös se, että näihin tilastoihin on alettu vuodesta 2017 ottaa mukaan myös kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheet, joita vuonna 2019 oli Suomessa 873. (SVT, 2020e) Kaiken kaikkiaan vuonna 2019 perhetilastojen (SVT, 2020c) mukaan 23 % kaikista lapsiperheistä oli muita kuin perinteisiä ydinperheitä.

Suomessa perheiden moninaisuudesta on käyty yhteiskunnallista keskustelua jo pitkään. Etenkin 2000- ja 2010-luvuilla tätä keskustelua on käyty nimenomaan moninaisten perheiden oikeuksien näkökulmasta. (Lahti, Aarnio, Moring & Kerppola, 2020) Moninaisten perheiden oikeudet ja ennen kaikkea vanhemmuuden juridinen sääntely on muuttunut biologiaan ja vanhempien siviilisäätyyn perustuvasta ajatusmallista kohti sosiaalista vanhemmuutta ja vastuutta korostavaan malliin (Moring, 2020).

Väestöliitto ja Sateenkaariperheet ry toteuttivat yhteistyössä Sateenkaariperheiden lasten hyvinvointi -tutkimuksen, joka toteutettiin vuosien 2014 ja 2018 välillä. Tutkimuksessa kerättiin tietoa sateenkaariperheissä asuvilta 7–18-vuotiailta lapsilta (N=105) ja heidän vanhemmiltaan haastatteluiden ja kyselylomakkeiden avulla. Tutkimuksen tuloksia verrattiin kansallisen Kouluterveyskyselyn vertailuaineistoihin. Tutkimuksen tulosten mukaan vanhemman seksuaalinen suuntutuminen tai sukupuoli ei ole yhteydessä lapsen hyvinvointiin. Tämä tulos tukee myös ulkomailla toteutettujen vastaavien tutkimusten tuloksia. Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan sateenkaariperheissä asuvat lapset hyötyisivät yhteiskunnan asenteiden muuttumisesta myönteisemmiksi liittyen nimenomaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen. Lapset myös hyötyisivät yhteiskunnan kaikkia perherakenteita tasa-arvoisena kohtelevasta asenteesta. (Aarnio, 2020)

Useat moninaiset perherakenteet mahtuvat hyvin nyky-yhteiskunnan käsityksiin ja normeihin perheistä. Moninaisiin perherakenteisiin liittyvät normit muuttuvat kuitenkin hitaasti, sillä perheellä on historian saatossa perinteisesti tarkoitettu ydinperhettä. Perheiden moninaisuutta tulisi tehdä entistä näkyvämmäksi, jotta yhteiskunnan normit voisivat muuttua kaikenlaisia perheitä tukeviksi ja lainsäädäntö kaikkia perheitä tasa-arvoistavaksi. (Lahti ym., 2020)

2.4 Sukupuolten moninaisuus

Sukupuoli on käsitteenä hyvin monimuotoinen ja sen ilmenemistapoja on useita. Sukupuolikeskustelussa huomio kiinnittyy usein biologiseen sukupuoleen, joka muodostuu anatomisesta, geneettisestä ja hormonaalisesta sukupuolesta. Sukupuolen voidaan ajatella olevan biologisen ominaisuuden lisäksi myös *sosiaalinen, psyykkinen, juridinen* sekä *aistinen* kokemus. (Vilkka, 2010, 17) Perinteisesti on ollut tapana jakaa ihmiset kahteen kategoriaan sukupuolen perusteella: naisiin ja miehiin. Tämä jaottelu nähdään nykypäivänä ongelmallisena, sillä harva ihminen ilmentää yksiselitteisesti jaotellun ääripäässä olevaa perinteistä maskuliinista miestä tai feminiinistä naista. (Vilkka, 2010, 17) Tätä perinteistä jaottelutapaa kutsutaan kaksijakoiseksi eli

binääriseksi (Huuska, 2020). Biologisen sukupuolen lisäksi ihmisellä on koettu sukupuoli eli sukupuoli-identiteetti, joka tarkoittaa tiedostettua kokemusta omasta sukupuolesta. Koettu sukupuoli voi joskus olla ristiriidassa biologisen sukupuolen kanssa. (Nousiainen, 2020, 23–25; Vilka, 2010, 25)

Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan siis erilaisiin sukupuoli-identiteetteihin ja sukupuolen ilmaisuun liittyvää moninaisuutta, mikä ei mahdu rajatun kaksijakoisen sukupuolikäsityksen kontekstiin (Ahtola ym., 2019, 75). Sukupuolen moninaisuuteen liittyy sukupuolivähemmistöt ja sukupuolienemmistöt. Sukupuolivähemmistöön kuuluvaksi ei-binääriseksi sukupuoleksi voidaan kutsua kaikkia kaksijakoisen sukupuolikäsityksen ulkopuolelle jääviä sukupuolia, kuten transihmisten, muunsukupuolisten, intersukupuolisten ja queerien kokemat sukupuolet (Huuska, 2020; Seta, 2021). Sukupuolienemmistöön kuuluvia henkilöitä voidaan kutsua cis-ihmisiksi, jotka ilmaisevat omaa sukupuoltaan ja määrittelevät sen biologisen syntymässä määritellyn sukupuolensa mukaisesti (Seta, 2021).

THL:n vuonna 2019 toteuttaman kouluterveyskyselyn (N=155 297) yhtenä tarkoituksena oli kartoittaa myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointia. Kouluterveyskysely on kansallinen väestötutkimus, jonka avulla kerätään kattavasti tietoa nuorten terveydestä, hyvinvoinnista ja heidän käyttämistään palveluista. Kyselyyn vastasi 87 283 perusopetuksen kahdeksannen ja yhdeksännen luokan oppilasta, 44 597 lukion ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa sekä 23 417 ammatillisen oppilaitoksen ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijaa. Tulosten mukaan kolme prosenttia vastaajista ilmoitti sukupuolensa eroavan virallisesta sukupuolesta eli heidät luokiteltiin sukupuolivähemmistöihin kuuluviin nuoriin. Vastaavasti kaksi prosenttia nuorista ilmoitti kuuluvansa sekä sukupuoli- että seksuaalivähemmistöihin. Tulosten mukaan sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret olivat vähemmän tyytyväisiä elämäänsä sekä kokivat enemmän yksinäisyyttä ja koulukiusaamista verrattuna muihin nuoriin. Myös mielenterveyteen liittyvät ongelmat olivat yleisempiä sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvilla nuorilla kuin muilla kyselyyn vastanneilla nuorilla. (Jokela ym., 2020)

Sukupuolten moninaisuus ei vie keneltäkään oikeutta omaan sukupuoli-identiteettiin, vaikka sukupuolten moninaisuus saattaa aiheuttaa ennakkoluuloja. Tähän liittyy myös sukupuolen sosiaalinen näkökulma eli se, miten yhteisö kokee ja tulkitsee yksilön sukupuolen. (Nousiainen, 2020, 21–22) Sosiaalisella sukupuolella tarkoitetaan vahvaa sisäistä tunnetta ja kokemusta

omasta sukupuolesta. Ihmisen käyttäytymiseen liittyvät piirteet, kuten pukeutuminen, puhe-tapa, rooli, eleet, ilmeet ja tyyli muodostavat yksilön sosiaalisen sukupuolen. Näin ollen sosia-
aalinen sukupuoli on kytköksissä ympäröivään kulttuuriin. Sosiaalinen sukupuoli on kaikkea
sitä, millä henkilö ilmentää omaa sukupuoltaan. (Vilka, 2010, 18–19) Sukupuolen sosiaalinen
ulottuvuus näyttäytyy myös sukupuoliroolien ja niiden esittämisen kautta, sekä siinä miten suh-
taudumme sukupuolen mukaisiin käyttäytymisnormeihin. Sukupuoleen liittyviä käyttäytymis-
normeja kutsutaan *sukupuolietiketiksi* ja *sukupuolen ilmentämiseksi*. (Vilka, 2010, 19, 21)

Sukupuolen moninaisuus ei liity suoranaisesti sukupuolirooleihin, vaan sukupuoliroolit ovat
niitä tapoja ja tottumuksia, joita liitetään yksilöön sukupuolensa perusteella. (Nousiainen, 2020,
25–28) Tapa toimia tai käyttäytyä ei ole seurausta tietystä sukupuolesta, vaan sukupuoli näyt-
täytyy toimintatavoissa ja käyttäytymisessä, etenkin kun kulttuuriin kuuluvat käyttäytymisnor-
mit ja sukupuolietiketti toteutuvat. (Siippainen, 2017) Sukupuolen ilmaisemisella tarkoitetaan
kaikkia sukupuolta ilmentäviä tapoja toimia ja käyttäytyä eli kaikkea sitä toimintaa, minkä
avulla ihminen ilmaisee omaa sukupuoltaan. Usein yhteiskunnassa sukupuolen ilmaisun tavat
ovat vahvasti sukupuolittuneita. (Seta, 2021) Kuitenkaan tapa toimia, ei aina kerro ihmisen su-
kupuolesta. Omaksutut tavat voivat olla ristiriidassa sukupuolietiketin kanssa, sillä biologisesta
sukupuolesta riippumatta, henkilö voi omaksua muitakin sukupuolen rooleja. (Vilka, 2010,
19) Lapsen sukupuolen moninaisesta kokemuksesta kertoo esimerkiksi vahva ja toistuva halu
ilmentää eri sukupuolta esimerkiksi pukeutumisen tai leikkien kautta. Lapsella voi myös olla
vastenmielinen kokemus ja tunne omasta kehostaan. (Vilka, 2010, 31)

Sukupuolen ilmenemiseen vaikuttaa hyvin vahvasti kulttuurin sisäiset sosiaaliset rakenteet, ku-
ten varhaiskasvatus, koulu, perhe ja työelämä (Vilka, 2010, 19). Se, miten sukupuolen moni-
naisuutta kuvataan, riippuu ajasta ja paikasta (Ahtola ym., 2019, 75). Eri kulttuureissa suku-
puoli käsitetään eri tavoin ja yhteiskunta määrittää millaisen sukupuolikäsityksen moninaisuu-
den se sallii (Nousiainen, 2020, 21–23). Sukupuolen rooli yhteiskunnassa on kuitenkin aina
jollain tavalla luokitteleva. Sukupuolen avulla luokittelemme toisiamme ja tulkitsemme usein
sukupuolen määrittävän toimintaamme yhteiskunnassa. Tämä näkyy esimerkiksi tutkimuk-
sissa, joissa sukupuoli valitaan usein yhdeksi taustamuuttujaksi, koska yhteiskunta olettaa su-
kupuolen olevan yksi perimmäisistä syistä toiminnalle tai mielipiteille. (Vilka, 2010, 25)

Sosiaali- ja terveysministeriö toteutti vuonna 2017 tasa-arvobarometritutkimuksen, jonka tar-
koituksena on tuottaa tietoa sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä kokemuksista, asenteista ja mie-
lipiteistä eri osa-alueilla. Tasa-arvobarometrin avulla voidaan myös kiinnittää huomiota tasa-

arvokehitykseen suomalaisessa yhteiskunnassa, sillä barometri on toteutettu kuusi kertaa. Vuoden 2017 tasa-arvobarometrin mukaan noin 35 % palkansaajista (N=797) koki, että erittäin tai melko todennäköisesti transihminen tai intersukupuolinen henkilö kokisi syrjintää työskennellessään heidän työpaikallaan. Tulosten mukaan syrjintää pidettiin todennäköisimpänä miesvaltaisilla työpaikoilla. (Attila, Pietiläinen, Keski-Petäjä, Hokka & Nieminen, 2018) Sukupuoleen liittyvät yhteiskunnan rakenteet, kuten sukupuolietiketti ja sukupuolen määrittämisen tarve ovat hitaasti muuttuvia rakenteita. Nykyään näiden rakenteiden eriarvoistavia piirteitä pyritään kuitenkin aktiivisesti tuomaan esille ja muuttamaan. (Siippainen, 2017) Tästä huolimatta sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt kokevat usein syrjintää ja ennakkoluuloja. (Vilka, 2010, 113).

3 Lasten mediakulttuuri

Media on nykypäivänä läsnä kaikessa ja siitä on kehittynyt oma kulttuurinsa (Herkman, 2001a, 12–13). Nykypäivän Suomessa eletäänkin mediakulttuurin aikaa, ja median rooli lasten arjessa on merkittävä (Suoninen, 2014, 16–19). Nykyään keskustellaan paljon kulttuurin meditoitumisesta, jonka seurauksena käsitykset ja kokemukset maailmasta ovat yhä useammin median välittämiä. Puhutaan jopa lasten meditoituneesta kulttuurista, mikä pitää sisällään esimerkiksi lasten media-aiheiset vaatteet ja leikit. (Davies, 2010, 14–15; Salomaa, 2016, 140) Käsitteenä media tarkoittaa *välittäjää*, jonka avulla voidaan erottaa toisistaan erilaisia viestintätapoja ja -välineitä. Media nähdään myös eräänlaisena tuotantovälineenä, joka tuottaa voittoa esimerkiksi mainonnan avulla. Media on täten myös mainonnan väline eli se toimii välittäjänä kuluttajien ja mainostettavien tuotteiden välissä. (Herkman, 2001a, 13–14) Ennen kaikkea media on kuitenkin teknisten laitteiden avulla tapahtuvaa viestintää (Seppänen & Väliaverron, 2012, 25).

Mediakulttuurilla tarkoitetaan vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta, jossa lähes kaikki havaitsemamme ja kokemamme saavutetaan median välityksellä (Salomaa, 2016, 140). Mediakulttuuri voidaan määritellä *representaation, identiteetin, tuotannon ja kulutuksen* muodostaman kehän avulla, jossa mediasisällöt esittävät ja rakentavat todellisuutta näkökulmasta, jota myös lapset peilaavat omaan elämäänsä. Seppäsen ja Väliaverron (2013, 21–25) mukaan nykyistä länsimaista yhteiskuntaa ei voi ymmärtää ilman median roolin huomioimista yhteiskunnallisessa vuorovaikutuksessa. Median välityksellä ihminen kytkeytyy julkisuuteen, toisiin ihmisiin, koneisiin sekä teknologioihin.

Perinteisesti mediakulttuuriin on kuulunut mediavälineitä, kuten *kirjat, sanoma- ja aikakauslehdet, televisio* sekä *radio*. Nykyaika on tuonut mediakulttuuriin uusia digitaalisia viestimiä, kuten *internetin, älypuhelimet ja tabletit*. Mediasisältöihin kuuluu kaikki se media, joita erilaisilla mediavälineillä tuotetaan, käytetään, välitetään ja hyödynnetään. (Pohjola & Johnson, 2009, 11) Mediakulttuuri on käsitteenä hyvin laaja, ja pitää sisällään monia eri ulottuvuuksia. Olemme rajanneet käsitteen määrittelyn tutkimusongelmamme kannalta merkittäviin mediakulttuurin ulottuvuuksiin kuten televisioon, tabletteihin ja erilaisiin suoratoistopalveluihin. Mediavälineistä keskitymme tarkemmin televisioon. Televisio on nyky-yhteiskunnassa iso osa kodin ja lasten kulttuuria, minkä lisäksi televisio on läsnä monissa arjen toiminnoissa ja tilanteissa (Seppänen & Väliaverron, 2012, 170). Televisio tuo ihmisiä yhteen yhteisten, kansallisten ja globaalien tapahtumien kautta. Näin televisio tuottaa yhteisöllisyyttä ja tietoa. (Kortti & Salmi,

2007) Ensisijaisesti televisio nähdään kuitenkin välineenä, joka mahdollistaa erilaisten ohjelmien ja elokuvien katsomisen omalta kotisohvalta käsin (Herkman, 2001a, 137–138). Nykyaika ja teknologian kehitys ovat tuoneet ohjelmien katsomiseen lisää mahdollisuuksia tallennuslaitteiden ja suoratoistopalveluiden, kuten Yle Areenan tai MTV Katsomon kautta.

Televisio-ohjelmat viestittävät erilaisia merkityksiä *kielen, merkkien, kuvien ja mielikuvien* kautta. Ohjelmat ovat visuaalisia ja verbaalisia esityksiä, jotka ovat tuotettu tietyille kohderyhmälle. Ohjelmia tarkastellaan kuvattujen *teemojen, ilmiöiden ja ihmisten* kautta. (Mäkiranta, 2010) Televisio-ohjelmien sisältöjen tulkinta on toisin sanoen televisiotekstien lukemista, ymmärtämistä sekä kuulemista. Näin televisiosisällölle luodaan merkitys ja se liitetään useisiin muihin arkipäiväisiin tarjolla oleviin merkitysjärjestelmiin. (Valkonen, 2012, 102). Joukkoviestintä vaikuttaa yksisuuntaisuudestaan huolimatta katsojaan ja mahdollistaa osallistumisen yhteiseen symboliseen todellisuuteen (Seppänen & Väliverronen, 2012, 69). Median luomat kertomukset ja kuvat ovat myös osa lasten identiteetin rakentumista, sillä media luo erilaisia merkityksiä lasten elämään. Näin lapset oppivat ja määrittävä maailmaa, jossa elämme. (Davies, 2010, 14–15; Suoranta, 2001)

Medialla on suuri merkitys lapsen elämässä jo lapsen ensimmäisistä vuosista lähtien, sillä jo pieni lapsi on kosketuksissa mediakulttuurin kanssa erilaisten media-alustojen kautta. (Meriranta, 2010, 11–12). Informaatioteknologia ja mediavälineiden runsaus näkyy lasten arjessa siten, että alle kouluikäiset lapset osaavat käyttää medialaitteita yhä paremmin (Zumárová, 2014; Salasuo, Merikivi & Myllyniemi, 2019). Lasten saatavilla olevan **median määrä** (eng. *availability*) sekä **mahdollisuudet** käyttää televisiota (eng. *access*) luovat puitteet myös lasten television katselulle (Vandewater ym., 2005). Saatavilla olevan median määrä ja sen käytön mahdollisuudet linkittyvät vahvasti perheiden tapoihin käyttää mediaa. Amerikkalaisen mediatutkimuksen (N=1454) mukaan television todetaan olevan lähes kaikissa kotitalouksissa (Rideout, 2017, 21). On myös perheitä, joissa ei katsota televisiota lainkaan. Finnpanelin tilastojen mukaan Suomen väestöstä keskimäärin 90 prosenttia kuitenkin katselee viikoittain televisiota (Finnpanel, 2021).

Lasten mediankäyttöä ja mediakulttuureja tutkitaan yhä enemmän niin Suomessa kuin kansainvälisesti (Mulari, 2016). Lasten mediasuhdetta on tutkittu erityisesti median käytön määrän näkökulmasta. Myös mediasisältöjen vaikutusta lasten arkeen ja kasvuympäristöön on tutkittu, etenkin negatiivisten vaikutusten näkökulmasta. (Lahikainen, 2015; Lätti, 2015, 15; Seppänen & Väliverronen, 2012, 41; Valkonen ym., 2005) Lasten ja median suhdetta on Livingstonen

(2007) mukaan tärkeää tutkia ja median rooli tulisi huomioida lapsitutkimuksia tehdessä. Median ja lapsen välistä suhdetta olisi hyvä tutkia myös poikkitieteellisesti, jotta saataisiin kokonais käsitys median yhteydestä lasten hyvinvointiin ja oppimiseen. Esimerkiksi Koivusalo-Kuusivaaran (2007) tutkimuksessa selvitettiin, suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten (N=36) suhdetta audiovisuaaliseen mediaan. Tutkimuksessa todetaan, että audiovisuaalinen media tukee lapsen sosiaalisten ja kulttuuristen taitojen kehitystä.

Vuoden 2015 Yippee-tutkimuksessa tutkittiin 3–16-vuotiaiden suomalaislasten (N=1112) mediankäyttöä. Tutkimuksen mukaan lasten mediankäyttö on muuttunut ja eri mediat kulkevat heidän mukanaan läpi päivän. Vuoden 2017 Yippee-tutkimuksen mukaan televisiolla on ollut vahva rooli median käytössä 3-16-vuotiailla lapsilla (N=1015). Alle kahdeksanvuotiailla lapsilla televisio on aamun ja aamupäivän käytetyin media. Vuoden 2019 Yippee-tutkimuksessa puolestaan korostettiin enemmän lukemisen lisääntymistä 3-16-vuotiaiden lasten (N=1009) keskuudessa. Yippee-tutkimukset ovat Suomen suurimpia lasten mediankäyttöä selvittäviä, Sanoma Kids Median teettämiä tutkimuksia, jotka toteutetaan kahden vuoden välein. (Lindholm, 2015)

Median empiirisiä vaikutuksia koskeva tutkimuskenttä on kokonaisuutena hyvin laaja, sillä se on alkanut jo paljon televisiota aikaisemmin elokuvan, radion ja sarjakuvan vaikutuksia koskevissa tutkimuksissa (Kytömäki, 1999, 7). Kriittistä analyysiä siitä, miten tutkimusilmiötä on aiemmin tarkasteltu, käsitteellistetty ja eritelty, pidetään yleisesti tärkeänä tutkimuksissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 109). Televisio- ja mediatutkimuksissa tarkastellaan tavallisesti lapsuuden muuttuvaa luonnetta, sillä medioiden ajatellaan yleisesti muuttavan lapsen kasvuympäristöä (Huntemann & Morgan 2001, 318). Keskitymme tässä tutkielmassa mediavälineistä tarkemmin televisioon sekä erityisesti lastenohjelmiin osana lasten mediakulttuuria. Lapsen mediasuhde ja mediasta oppiminen ovat tärkeitä lasten mediakulttuuriin liittyviä teemoja, joita käsittelemme tarkemmin alaluvuissa.

3.1 Lastenohjelmat mediakulttuurina

Yle TV2 -kanavan lastenohjelmiin liittyvien periaatteiden mukaan lastenohjelmalla tarkoitetaan televisio-ohjelmaa, joka on pääsääntöisesti suunnattu lapsille. Lastenohjelmien tavoitteena on viihdyttää, olla opettavaisia sekä edistää lapsen kehitystä esimerkiksi kielellisellä- ja tiedol-

lisella tasolla. (Yle, 2021a) Lastenohjelmat kuuluvat audiovisuaalisiin välineisiin, joita nykyään voidaan seurata suorana televisiosta tai suoratoistopalveluiden kautta älylaitteilta, kuten tablettilta (Suoninen, 2014, 70).

Lastenohjelmat näyttävät olevan jo pienille lapsille ensimmäisiä merkityksellisiä katselukokemuksia (Aytakin, 2020). Jo muutaman kuukauden ikäinen lapsi pystyy reagoimaan television ääni- ja kuuloärsykkeisiin (Mannerheimin lastensuojeluliitto, 2021). Lastenohjelmat ovat pääsääntöisesti niin yksinkertaisia ja yksiselitteisiä, ettei lapsi tarvitse vanhempiensa tukea niiden seuraamiseen. Lastenohjelmien kautta lapsi aloittaa varsinaisen tutustumisen television ohjelmatarjontaan, ja lastenohjelmat antavatkin lapselle mahdollisuuden ensimmäisiin itsenäisiin katselukokemuksiin. (Suoninen, 2004, 105) Lastenohjelmista osa on näyteltyjä ja osa animoituja. Etenkin animoidut lastenohjelmat saavat lapset kiinnostumaan television katselusta, sillä animaatioiden yhtenä päätavoitteena on niiden viihdyttävyyden. Animaatioissa hahmot voivat olla ihmisen kaltaisia, eläimiä, koneita tai muita täysin fiktiivisiä mielikuvituksella luotuja hahmoja. Tärkeintä kuitenkin on, että lastenohjelmien hahmot puhuvat ja liikkuvat katsojan ikätasolle ja kehitykselle sopivalla tavalla. (Aytakin, 2020)

Yle TV2 -kanava alkoi suunnitella alle kouluikäisille lapsille suunnattuja kotimaisia lastenohjelmia jo vuonna 1975. Yleisradion lapsille suunnattu episodisarjaohjelma Pikku Kakkonen sai ensiesityksensä jo vuonna 1977. Pikku Kakkonen koostuu erilaisia teemoja käsittelevistä ohjelmaosioista ja useista lyhyistä lastenohjelmista. Jokainen esityskerta muodostaa kuitenkin oman itsenäisen jaksonsa, jonka ohjelmaosiot koostuvat sekä kotimaisista että kansainvälisistä lastenohjelmista. Pikku Kakkoseen sisältyy myös näyteltyjä juonto-osuuksia, joiden tarkoituksena on tukea ohjelmien tarkoitusta ja niistä opittavia asioita. Pikku Kakkonen sisältää niin fiktiota kuin faktaa ja sen rakenne on lähes aina samanlainen. (Suoninen, 2007, 496–498; Timonen, 2005, 84)

Lastenohjelmat liittyvät suurelta osin lastenkulttuuriin, sillä lapsille tarjotun digitaalisen viihteen määrä Suomessa on valtava. Vuonna 2000 lastenohjelmia lähetettiin yhteensä 3500 kappaletta ja vuonna 2017 määrä nousi jo 40 000:een. Ohjelmien määrän kasvua selittää kaupallisten tv-kanavien tarjonnan lisääntyminen, minkä seurauksena kaupalliset kanavat ovat nousseet lastenohjelmia pisimpään tarjonnan Ylen rinnalle. (Laitinen, 2018) Vuonna 1993 toimintansa aloittaneen MTV3 -kanavan lastenohjelmien suunnittelu, tuotanto ja levitys toivat kaupallisen

näkökulman suomalaiseen televisiotarjontaan. Kaupallinen näkökulma kasvatti television äärellä käytettyä aikaa, synnyttäen kanavien välille kilpailutilanteen katsojista. (Kytömäki, 2009; Suoninen, 2007, 496–501)

Kaupallisten kanavien lisääntymisestä huolimatta Pikku Kakkonen on säilyttänyt suosionsa alle kouluikäisten lasten keskuudessa jo pitkään (Noppari, 2014, 29; Timonen, 2005, 85). Ohjelma on muuttunut eri aikakausien mukaan, mikä näkyy esimerkiksi sen ohjelmistossa ja juontajien puhetyylissä (Suoninen, 2007, 496–498). Vuonna 2013 toteutetun mediabarometritutkimuksen mukaan kaikissa ikäluokissa lasten (N=921) suosikkiohjelmaksi mainittiin ensimmäisenä Pikku Kakkonen niin tyttöjen kuin poikien osalta. Muiden ohjelmien osalta eri-ikäisten lasten suosikkilistat olivat varsin erilaisia. Tutkimuksen mukaan lastenohjelmia katsottiin yleisimmin televisiosta tai muulta välineeltä ohjelman lähetysaikana. Kuitenkin lähes puolet lapsista katsoi myös itse tallennettuja lastenohjelmia viikoittain. (Suoninen, 2014, 16–19)

Television käyttö- ja sovellusmahdollisuuksien lisääntymisen lisäksi lastenohjelmien tuotannossa on tapahtunut muutoksia (Korhonen, 2008, 24). Ohjelmatuotannon lisäksi myös lastenohjelmien markkinointi on lisääntynyt ja lapset huomioidaan potentiaalisena kuluttajaryhmänä. Lapsille suunnattujen televisiokanavien määrä lisääntyy samanaikaisesti, kun jo olemassa olevat kanavat erikoistuvat. Lapsia houkutellaan ruudun ääreen myös brändäämällä eli luomalla positiivisia mielikuvia ohjelmista sekä toistamalla ohjelmasisältöjä jatkuvalla syötöllä. (Lury, 2012; Saarelainen, 2019, 115) Kilpailu- ja kuluttajaviraston (2014) mukaan lapset elävät arjessa, jossa he kohtaavat kaupallista viestintää, joten myös mainokset tavoittavat heidät. Lapsilla voi olla merkittävä vaikutus perheen tekemiin ostopäätöksiin, joten lapset ovat myös mainostajille taloudellinen kohderyhmä. Lapsi voi siis kohdata mainontaa erilaisissa mediasisälöissä, kuten lastenohjelmissä. Mainonnan lisäksi myös kaupallisuus liittyy olennaisesti media-tuotantoihin, sillä esimerkiksi leluja tuotetaan lasten suosimien mediahahmojen mukaan. (Paju, 2016) Omiin suosikkiahmoihin liittyvät tuotteet voivat olla lapselle hyvin merkityksellisiä, sillä niiden avulla hän voi ilmaista kiinnostuksen kohteitaan ja identiteettiään (Huhtanen, 2016). Lapset valitsevat suosikkiohjelmansa ja -hahmonsa saatavilla olevista ohjelmista, jolloin ohjelmien tuottajilla ja mediateollisuudella on suuri vaikutus lasten mediakulttuurin muodostumiseen (Koivusalo-Kuusivaara, 2007, 44).

Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena olevien Yle TV2 - ja MTV3 -kanavien ohjelmatarjonta on muuttunut ja lisääntynyt vuosien varrella. Kummatkin kanavat tarjoavat lastenohjelmia niin

arkisin kuin viikonloppuisinkin. Vuodesta 2002 lähtien Yle TV2 - ja MTV3 -kanavien lastenohjelmien esitykset ovat menneet täysin päällekkäin lauantai- ja sunnuntaiaamuisin, kun molemmat kanavat esittävät lastenohjelmansa aamukahdeksan ja aamukymmenen välillä. MTV3 -kanavan viikonloppuaamujen ohjelmat koostuvat lähinnä ulkomaisista animaationsarjoista. Pikku Kakkosen ohjelmistossa puolestaan on tarjolla enemmän myös omatuotantoisia lastenohjelmia. (Suoninen, 2007, 505–507)

3.2 Lapset median käyttäjinä

Televisio on säilynyt alle kouluikäisten lasten keskeisimpänä mediavälineenä jo pitkään (Lahikainen & Arminen, 2015). Tämä voidaan nähdä useissa alle kouluikäisten lasten median käyttöä tarkastelevissa tutkimuksissa. Vuonna 2013 toteutettiin lasten mediabarometritutkimus, jossa tutkittiin 0–8-vuotiaiden lasten (N=921) median käyttöä (Suoninen, 2014, 6–8). Tutkimuksen tulosten mukaan lastenohjelmia katseli vähintään kerran päivässä noin puolet 0–8-vuotiaista lapsista ja yli kaksi vuotiaista lapsista yli 90 prosenttia katsoi lastenohjelmia lähes joka päivä. Kun tuloksia verrattiin vuoden 2010 mediabarometritutkimuksen tuloksiin, huomattiin 0–8-vuotiaiden lasten lastenohjelmien katselun lisääntyneen jonkin verran. (Suoninen, 2014, 16, 63–65) Tutkimuksessa tuotiin esille myös lasten mediankäytön muutos 2010–luvulla, mihin liittyy internetin käytön yleistyminen sekä median käytön aikaistuminen. Yhä nuoremmat lapset osaavat käyttää erilaisia media-alustoja ja heillä on käytössään kattavasti erilaisia palveluja, joista katsoa lastenohjelmia. (Suoninen, 2014, 70)

Median käytön lisääntyminen näkyy myös tuoreemmissa tutkimuksissa. Finnpanelin tuottaman TV-mittaritutkimuksen mukaan vuonna 2019 puolet 4–9-vuotiaista lapsista (N=2100) katsoi televisiota päivittäin keskimäärin tunnin verran (Finnpanel, 2020a). Vuosien 2011 ja 2017 aikana toteutetussa THL:n seurantalutkimuksessa taas kartoitettiin lasten (N=700) ruutu-aikaa 1,5 vuoden ja 5 vuoden iässä. Tulosten mukaan reilu viidennes 1,5-vuotiaista lapsista vietti ruutu-aikaa yli tunnin ajan päivässä ja viiden vuoden iässä tunnin ruutu-aika ylittyi yli 94 prosentilla lapsista, joista noin 67 % katsoi digitaalisia ohjelmasisältöjä yli tunnin päivässä. THL:n tutkimuksessa ruutuajaksi määriteltiin television katselun lisäksi myös tietokoneen, tabletin ja pelikonsolien käyttö. (Niiranen, Vornanen, Kiviruusu, Saarenpää-Heikkilä & Paavonen, 2021)

Valkonen, Pennonen ja Lahikainen (2005) esittelevät Suomen Akatemian “Lasten hyvinvointi ja media kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa” -tutkimushankkeen vuodelta 2003.

Tutkimusaineisto koostui 5–6 –vuotiaiden helsinkiläis- ja tamperelaisten lasten (N=120) haastatteluista ja heidän vanhempiansa täyttämistä kyselyistä. Hankkeen yhtenä tavoitteena oli saada lapsen oma ääni kuuluviin ja ymmärtää lapsen tapoja jäsentää television katseluun liittyviä kokemuksia ilman ennalta määrättyjä kategorioita tai ennakko-oletuksia, sillä lapset jäsentävät usein mediaan liittyviä uhkia ja mahdollisuuksia eri tavalla kuin aikuiset. (Valkonen ym., 2005) Hankkeen tutkimustulosten mukaan lapset sopeutuvat muuttuvan mediayhteiskunnan vaatimukseen, sillä lapset oppivat nopeasti käyttämään erilaisia media-alustoja ja viettävät mielellään niiden parissa aikaa arjen keskellä. Lapset myös usein pyrkivät itse välttämään pelottavia mediakokemuksia, mikä ehkäisee median negatiivisia vaikutuksia. (Lahikainen ym., 2005)

Lapsen suhde mediaan vaihtelee paljon eri ikä- ja kehitysvaiheissa, mistä syystä ohjelmien ikärajasuosituksia on hyvä noudattaa (Matikainen, 2008, 169–170). Ennen kouluikää lapsen eri ikävaiheisiin liittyvät piirteet, ja sen hetkiset median riskitekijät jakautuvat Salokosken ja Mustosen (2007, 25–27) mukaan kolmeen eri vaiheeseen. *Taaperoiässä* (0–3 v.) lapsen ymmärrys median ja maailman suhteesta on vähäistä ja lapsi saattaa pelätä lastenohjelmien kovia ääniä tai kirkkaita valoja. Tässä iässä television rooli lapsen elämässä tulisi olla vähäinen ja lasta tulisi suojella isompien lasten mediaan liittyviltä virikkeiltä. *Leikki-iässä* (3–5 v.) lapsen suhde mediaan ja erilaisiin mediasisältöihin monipuolistuu ja lapselle voi tarjota monipuolisia kokemuksia, sillä ymmärrys faktan ja fiktion suhteesta on alkanut kehittyä. Lapsi kuitenkin tarvitsee tukea ymmärtääkseen todellisen maailman ja televisiossa nähdyn maailman erot. Leikki-ikäinen lapsi kaipaa samaistumisen kokemuksia, joten lastenohjelmien ja -elokuvien hahmoilla alkaa olla merkittävä rooli lapsen elämässä. *Esi- ja alkuopetusikässä* (6–7 v.) median rooli lapsen elämässä kasvaa entisestään ja etenkin itseilmaisun kehittyessä lapsi hyödyntää median sisältöjä leikeissään. Tässä iässä oleva lapsi kaipaa aikuisen aktiivista esimerkkiä median käytöstä sekä tukea mediaan liittyvien ikävien asioiden käsittelyyn. Iästä riippumatta lapsia tulisi suojella aikuisille kuuluvalta sisällöltä noudattamalla ikärajasuosituksia ja tekemällä suojauksia ja rajoituksia medialaitteisiin sekä niiden käyttöön.

Televisio on nykykulttuurissa osa todellisuutta, sillä se muotoilee lasten ymmärrystä ja näkökulmia sekä luo yhteyksiä kodin ja ulkomaailman välille. Näin televisio ja muut mediat vaikuttavat siihen, millaisia havaintoja lapset tekevät maailmasta. (Bryant & Zillmann, 2002) Television katselu itsessään ei vaadi lapsilta erityisiä taitoja, kuten lukutaitoa (Suoninen, 2004, 105), mutta televisiosisältöjen tulkinta sen sijaan edellyttää lapselta monenlaisten kognitiivisten toimintojen hallinnan lisäksi sekä emotionaalisia että sosiaalisia taitoja. Taidot tulkita televisiosisältöjä ovat kiinteästi yhteydessä niihin tietoihin ja taitoihin, joita lapsilla kulloisessakin

kehitysvaiheessa on käytössään sekä niihin kokemuksiin, joita heille on kertynyt maailmasta, toisista ihmisistä, televisio-ohjelmista ja itsestään. Näin lasta ympäröivä ulkoinen sosiaalinen todellisuus määrittyy lastenohjelmia katsomalla. (Valkonen, 2012, 107)

Television katselijana lapsi on osaava ja aktiivinen toimija, jolla on kyky säädellä omaa mediasuhdettaan hyvin kriittiselläkin tavalla (Valkonen ym., 2005, 57). Lapset osaavat olla myös erittäin valikoivia televisionkatsojia, sillä he valitsevat mediasisällöt omien lähtökohtiensa ja mielenkiinnonkohteidensa perusteella (Valkonen ym., 2005). Kiinnostus erilaisia mediasisällöjä kohtaan vaihtelee lasten kehitysvaiheiden myötä. Lapset ovat kiinnostuneita perinteisistä lastenohjelmista noin esikouluikään asti, minkä jälkeen ohjelmista haetaan seikkailua, vaaratilanteita, jännitystä ja huumoria. Alle kouluikäiset lapset ovat kuitenkin varsin homogeeninen joukko mediaan liittyvien intressien suhteen, sillä he ovat usein kiinnostuneita samoista lastenohjelmista. Esimerkiksi televisiosarja *Muumilaakson tarinoita* kiinnostaa sekä tyttöjä, että poikia. (Valkenburg, 2004, 27–29, 36–37)

Mediakulttuuri samanaikaisesti tuo lapsia yhteen ja erottaa heitä mediatiedon ja kiinnostuksen kohteiden perusteella. Mediakulttuuri on kuitenkin vain yksi osa-alue lapsen elämässä. Kaikki eivät ole yhtä kiinnostuneita mediasta tai teknologisista laitteista. Kaikilla lapsilla ei myöskään ole samanlaisia lähtökohtaisia mahdollisuuksia kuluttaa mediaa. (Lehtikangas & Mulari, 2016) Monet sosiaaliset tekijät, kuten perheen sosioekonominen asema, kodin puitteet ja säännöt sekä kaveripiiri vaikuttavat siihen, millaisessa mediaympäristössä lapsi kasvaa (Noppari, 2014, 9).

3.3 Media oppimisympäristönä

Median vaikuttavuutta ei voida kiistää, sillä tutkimusten mukaan mediallyllä on vaikutuksia lasten kehitykseen (Lieberman, Bates & So, 2009). Vaikka median vaikuttavuus ja mediasta oppiminen ovat yleisesti tiedossa, kiistelyä aiheuttaa kuitenkin se, miten ja mihin media lopulta vaikuttaa. Median vaikuttavuutta tarkastelevien tutkimusten ongelmana on se, että median vaikutuksia tai sen vaikuttavuutta on haastavaa erottaa lapsen kasvuympäristön muista vaikutuksista. Tämän lisäksi media vaikuttaa ihmisiin yksilöllisesti, joten median vaikutusten yleistettävyyden on haasteellista. (Matikainen, 2008, 19) Televisio-ohjelmien vaikutusta lapseen on tutkittu television alkuajoista lähtien, mutta tutkimukset ovat usein keskittyneet lähinnä television vaikutuksiin lasten käyttäytymisen tai aggressiivisuuden näkökulmista (Lätti, 2015, 15).

Lasten mediankäyttöön liittyykin usein vahvoja käsityksiä median ja television katselun negatiivisista vaikutuksista (Johns on, Chen, Hudes & O'Connor, 2015). Television alkuaikoina 1960–80-luvuilla television ajateltiin aiheuttavan aggressiivista käytöstä ja vaikuttavan negatiivisesti lapsen ajattelun ja käyttäytymisen kehittymiseen. Uskottiin, että lapsi ei kykene suhteuttamaan omaa toimintaansa televisiossa nähtyyn toimintaan. Vasta 2000-luvulla lasten television katseluun liittyvissä tutkimuksissa alettiin kiinnittää huomiota siihen, että television katselu vaikuttaa lapseen yksilöllisesti. Television katselijoina lapset on alettu nähdä passiivisten liikkuvan kuvan vastaanottajien sijaan ajattelevina yksilöinä, jotka osaavat analysoida näkemäänsä oman katselukontekstinsa ja persoonallisuutensa perusteella. 2000-luvun alussa tehdyt tutkimukset keskittyvät erityisesti television katselun ja tulkinnan tapoihin sekä siihen, miten lapset ymmärtävät näkemäänsä. (Valkonen ym., 2005)

Vaikka tutkimusta median positiivisista vaikutuksista on viime aikoina tehty jonkin verran, ei voida kuitenkaan poissulkea median käytön negatiivisia vaikutuksia. Vuosien 2011 ja 2017 aikana toteutetun THL:n seurantatutkimuksen mukaan lapsen (N=700) normaalia pidempi ruutuaika lisäsi keskittymisvaikeuksien ja ylivilkkauden riskiä 5-vuotiailla lapsilla. Pelaamista enemmän nimenomaan erilaisten digitaalisten sisältöjen katselu lisäsi riskiä psykososiaalisiin oireisiin. Tämän lisäksi tutkimuksen tulosten mukaan lapset, joilla oli normaalia pidempi ruutuaika puolentoista vuoden iässä, kokivat normaalia enemmän haasteita vertaissuhteissaan viiden vuoden iässä. Tutkimustulokset kertovat siitä, että alle 2-vuotiaille lapsille ei suositella lainkaan ruutuaikaa ja alle 5-vuotiaalle lapsille suositellaan ruutuaikaa korkeintaan tunti päivässä. Lapsi tarvitsee arkeensa riittävästi aikaa myös ilman elektronista mediaa, sillä lapset oppivat sosiaalisia taitoja sekä tunteiden ja käyttäytymisen säätelyä juuri sosiaalisissa tilanteissa yhdessä aikuisten ja muiden lasten kanssa. (Niiranen ym., 2021)

Medialla on kuitenkin myös paljon positiivisia vaikutuksia, esimerkiksi Van Evra (2004, 58) korostaa television katselun vaikutuksia lasten kielenkehitykseen, lukemiseen ja akateemisiin taitoihin. Median positiiviset vaikutukset korostuvat erityisesti, kun kiinnitetään huomiota lapsen sosiaaliseen kehitykseen, sillä media ja televisio ovat osa lasten vertaisoppimista (Meriranta, 2010, 11; Suoranta, 2001). Lehtikangas ja Mulari (2016) toteuttivat vuonna 2015 pienenmuotoisen etnografisen tutkimuksen päiväkotikäisten lasten (N=32) mediasuhteesta ja -kulttuureista. Tutkimuksen mukaan mediasisällöt vaikuttavat lasten puheeseen, leikkiin ja vertaissuhteisiin. Lapset saattavat myös arvottaa toisiaan seuraamiensa ohjelmien perusteella. Media-kulttuurilla ja median runsaalla käytöllä on siis suuri merkitys lapsen sosiaaliseen elämään ja vuorovaikutussuhteisiin. (Meriranta, 2010, 11–12; Oksanen, 2008)

Yksi tärkeä median myönteinen vaikutus on mediasta oppiminen. Oppimisella tarkoitetaan sisäistä tapahtumaa, jossa ihmisen taidoissa, tiedoissa, käyttäytymisessä tai asenteissa tapahtuu muutoksia. (Matikainen, 2008, 13; Valkonen ym., 2005) Yleisesti ottaen oppiminen nähdään lapsen kehitykselle hyödyllisenä ja positiivisena asiana. Suomen akatemian tutkimushankkeen tulosten mukaan vanhemmat tahtoisivat lapsensa (N=120) katsovan televisiosta ensisijaisesti ohjelmia, jotka tukisivat lapsen kehitystä. Esimerkiksi televisiosta oppiminen perustuu siihen, mihin lapsi televisiota katsellessaan kiinnittää huomionsa. (Valkonen ym., 2005) Media oppimisympäristönä viittaa niin yksilön ja ympäristön vuorovaikutukseen kuin myös niihin välineisiin, joita usein hyödynnetään oppimisen tukena. Oppimisympäristöön liittyy läheisesti myös opetus ja yksilön oppiminen, sillä oppimisympäristön lähtökohtaisena tarkoituksena on tukea oppimista ja opetuksellista vuorovaikutusta. (Lonka, 2020)

Televisio on hyvä oppimisen väline ja lapset oppivatkin paljon katsomalla televisiota, sillä televisio välittää tietoa yhdistämällä sanallisen ja kuvallisen ilmaisun, minkä lisäksi televisio tarjoaa erilaisia tunnekokemuksia. Tästä syystä lapset eivät aina reagoi pelkästään ohjelman sisältöön, vaan liittyvät siihen omia ajatuksiaan, kokemuksiaan ja tunteitaan. (Valkonen ym., 2005; Werner, Suoninen & Rättyä, 1996, 26–27, 77–79) Lastenohjelmat perustuvat myös usein jollain tavalla kasvatukselliseen tarinaan (Meriranta, 2010, 11). Tämän lisäksi ohjelmat välittävät paitsi todellista tietoa maailmasta, myös epäsuoraa tietoa käytännön tilanteissa toimimisesta (Aytekin, 2020; Seppänen & Väliverronen, 2012, 69). Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa ja mitä enemmän hän kuluttaa aikaansa median parissa, sitä enemmän mediakin vaikuttaa lapsen myöhempään kehitykseen (Lahikainen & Arminen, 2015). Median esittämät mallit voivat joko avartaa lasten identiteetin rakentumista tai kapeuttaa sitä stereotyyppiseen suuntaan (Mustonen 2001, 119).

Televisiokokemukset tuottavat toisinaan mahdollisuuksia asioiden uudelleenlaiselle ymmärrykselle (Valkonen ym., 2005). Television avulla voidaan havainnollistaa ja konkretisoida uusia näkökulmia, sillä esimerkiksi arkoja asioita saatetaan käsitellä yllätyksellisestä tai hauskaista näkökulmasta. Abstraktit asiat, kuten *arvot*, voidaan esittää selkeästi animaatioiden, esimerkkien tai graafisten keinojen avulla. Näin television kautta välittyvällä tarinalla on monia muita keinoja suurempi voima vaikuttaa lapsen arvomaailmaan ja asenteisiin. (Kurkela, 2002)

Mediasisällöillä, kuten televisio-ohjelmilla voi olla piilo-opetussuunnitelmallinen tarkoitus sosiaalistaa lapsia ja nuoria yhteiskunnan vallalla olevaan arvo- ja normimaailmaan. Tämän kal-

taisia vaikuttamiseen pyrkiviä oppimissisältöjä voivat olla esimerkiksi ohjelmista välittyvät arvot ja normit, ideologiset sisällöt ja stereotypiat. (Nyyssölä, 2008, 56) Televisio-ohjelmilla voi usein olla myös kertauksenomainen aikaisemmin opittuja asioita vahvistava vaikutus ja näin television katselu vahvistaa arkielämässä koettuja asioita (Kurkela, 2002). Signorielli (2001) pitää televisiota yleisimpänä ja vaikuttavimpana oppimisympäristönä. Audiovisuaalisista välineistä oppiminen on tehokasta, koska se perustuu sekä visuaaliseen että auditiiviseen muistiin. Kun kuva vahvistaa viestiä, lapsen on helpompi sekä muistaa että ymmärtää informaatiota. (Salokoski & Mustonen 2007, 32) Television katselun vaikutus on todella monimuotoinen, sillä tilannetekijöiden perusteella vaikutukset voivat olla joko myönteisiä tai kielteisiä. (Valkonen ym., 2005)

Valkosen, Pennosen ja Lahikaisen (2005) tutkimushankkeen tulosten mukaan lasten (N=120) vastauksissa ei jäsenny selviä kategorioita asioista, joita lapset ovat televisiota katsellessaan oppineet. Sen sijaan oppiminen liittyy vahvasti uusiin suhtautumis- ja toimintatapoihin, jotka lapsi vie arkisessa vuorovaikutuksessaan esimerkiksi leikkeihin. (Valkonen ym., 2005) Television rooli lapsen sosiaalisen oppimisen edistäjänä näkyy esimerkiksi lapsen kykyä hyödyntää televisiosta opittuja keinoja selvittää ristiriitaisista vuorovaikutustilanteista vertaistensa kanssa. Televisio monikanavaisena mediana edistää lapsen ymmärrystä sekä käsitellyn informaation muistamista, kun liikkuva kuva toimii sanallisen viestin vahvistajana. (Gunter, 2000)

Mediasta oppiminen liittyy erityisesti ideologioihin, uskomuksiin ja näkemyksiin, joita median kautta jaetaan. Mediasisällöt voidaan jakaa oppimisen kannalta kahteen osaan. Suurin osa sisällöstä ei tuota oppimista, vaan kyseessä on informaatiota ja tietoa, joka on luonteeltaan ohimenevää, merkityksetöntä ja irrallista. Osa mediasisällöstä on kuitenkin merkityksellisiä oppimiskokemuksia tuottavaa, kouluoppimisen tapaista, kasvua sekä sosiaalistumista tukevaa sisältöä. (Matikainen, 2008, 19; Nyyssölä, 2008, 56, 62) Oppimiseen liittyvässä keskustelussa on tärkeää kiinnittää huomiota etenkin jo olemassa oleviin ennakkoluuloihin ja asenteisiin, mitä ohjelmat omalta osaltaan saattavat vahvistaa (West, 2007). Tämä on tärkeää, sillä media on läsnä kaikkialla ja välittää jatkuvasti tietoa erilaisista kulttuureista, elämäntavoista ja rooleista (Koivusalo-Kuusivaara, 2007, 73). Se, mitä mediasta voidaan oppia ja miten tätä opittua tietoa hyödynnetään elämässä, vaikuttaa siihen, onko median vaikutukset positiivisia vai negatiivisia. Median avulla lapset hahmottavat maailmaa ja rakentavat maailmankuvaansa. Median vaikutus on suuri etenkin niillä lapsilla, joilla on tavallista vähemmän sosiaalisia kontakteja, sillä lasten vähäinen elämäkokemus vaikuttaa siihen, miten televisiossa nähdyt asiat koetaan. (Valkonen ym., 2005)

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkielmamme on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on selvittää, millaista moninaisuutta nykypäivän lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenee. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä ja korostaa aineistosta saatavan tiedon merkitystä teoreettisen tiedon jäsentäjänä (Kiviniemi, 2010). Laadullisen tutkimuksen ytimenä on pyrkimys ymmärtää tutkittavaa ilmiötä tutkimuksen kohteen näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020a; Tuomi & Sarajärvi, 2018, 98). Pyrimme siis tässä tutkimuksessa ymmärtämään moninaisuuden ilmentymiseen liittyviä seikkoja lastenohjelmien vaikuttavuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Tuomen ja Sarajärven (2018, 23) mukaan laadullinen tutkimus vaatii aina pohjalleen teoreettista tietoa, joten tutkielmamme teoreettisessa viitekehyksessä esitetyt teoreettiset näkökulmat ja käsitteet luovat raamit tutkimuksen toteuttamiselle (Kiviniemi, 2010).

4.1 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen viitekehys

Tutkielmamme sijoittuu fenomenologiselle tutkimuskentälle, sillä tavoitteenamme on lisätä ymmärrystä ja tietoa tietystä inhimillisen elämän ilmiöstä (Laine, 2018). Lastenohjelmat ja siellä näkyvä moninaisuus ovat tuotosta ihmisen tarkoituksenmukaisesta toiminnasta ja inhimillisistä päätöksistä, joita ohjelmien tekijät ovat tehneet. Tutkiessamme moninaisuuden ilmenemistä, tutkimme oikeastaan lastenohjelmien tekijöiden tekemiä ratkaisuja moninaisuuden näkymisen suhteen. Ihmisen toiminnan tietoinen kehittäminen vaatii toteutuakseen jo olemassa olevien toimintatapojen ja ratkaisujen merkityskehysten käsittämistä ja tiedostamista. (Laine, 2018) Jos lastenohjelmien tuottajilla olisi tarkoituksena luoda lapsille katsottavaksi ohjelmia, joissa ilmenee moninaisuutta, tulisi heillä olla käsitys siitä, millaisista merkityksistä moninaisuus tällä hetkellä rakentuu lastenohjelmissa. Tutkielmamme tarkoituksena on vastata tähän kysymykseen. Tavoitteenamme on myös selvittää, onko verorahoin rahoitetun ja kaupallisen kanavan välillä eroja moninaisuuden esiintyvyydessä.

Tutkielman tavoitteiden perusteella muodostetut tutkimuskysymykset:

1. Millaista moninaisuutta viikonloppuaamujen lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenee?
2. Miten Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan viikonloppuaamujen lastenohjelmat eroavat moninaisuuden ilmenemisessä?

4.2 Lastenohjelmat tutkimusaineistona

Vastataksemme tutkimuskysymyksiin, keräsimme aineistoksi lastenohjelmia Yle TV2- ja MTV3-kanavilta. Lastenohjelmat tutkimusaineistona voidaan sisällyttää joukkotiedotuksen tuotteisiin, vaikka kyseessä ei olekaan konkreettinen tuote (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 96). Aineistomme sisälsi kolmena peräkkäisenä viikonloppuna lauantaisin ja sunnuntaisin esitettyjä lastenohjelmia Yle TV2 - ja MTV3 -kanavilta tammi- ja helmikuussa 2021.

Keräsimme aineiston kyseisiltä kanavilta, koska ne ovat olleet katsotuimpien kanavien listan kärjessä jo jonkin aikaa (Finnpanel, 2020a). Tutkielmamme yhtenä tarkoituksena on tutkia verorahoin rahoitetun Yle TV2-kanavan ja kaupallisen kanavan välisiä eroja liittyen moninaisuuden ilmenemiseen lastenohjelmissa. Kaupalliseksi kanavaksi valitsimme MTV3 -kanavan, sillä se on Suomen suurin ja katsutuin kaupallinen tv-kanava (Finnpanel, 2020a; MTV, 2021). Yle TV2 -kanavan esittämän Pikku Kakkosen valitsimme aineistoomme siitä syystä, että se on säilyttänyt asemansa alle kouluikäisten lasten suosikkiohjelmana jo vuodesta 1977 (Noppiari, 2014, 29; Timonen, 2005, 83). Myös Ylen nettisivuilla Pikku Kakkonen on listattu lasten suosituimpiin lastenohjelmiin (Yle, 2021b).

Rajasimme aineiston koskemaan lauantai- ja sunnuntaiaamuina esitettyjä ”sallittu kaikenikäisille” -symbolilla merkittyjä lastenohjelmia. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2021) on määritellyt tv-ohjelmia, elokuvia ja pelejä koskevat ikärajasymbolit, joiden tarkoituksena on suojella lapsia haitalliselta sisällöltä. Tekemämme rajausta helpotti ohjelmien valikoimista erityisesti MTV3 -kanavan lastenohjelmista. Yle TV2 -kanavan puolelta ohjelmien valinta oli yksinkertaista, sillä kyseisen kaikkien kyseisen kanavan kaiken ikäisille lapsille sopivat ohjelmat olivat Pikku Kakkosen lastenohjelmia. Vaikka Yle määrittelee Pikku Kakkosen kokonaisuudessaan yhdeksi lastenohjelmaksi, sisältää se kuitenkin monta erillistä lastenohjelmaa sekä juonto-osuudet, joten olemme eritelleet kaikki Pikku Kakkosen ohjelmat ja juonnot erikseen aineistoomme. Aineistomme sisälsi kaiken kaikkiaan 28 eri lastenohjelmaa tai ohjelman osiota, jotka on esitelty taulukossa 1.

Johnsonin ym. (2015) tutkimuksen mukaan lasten (N=287) television katselu on erilaista riippuen siitä katostaanko televisiota arkisin vai viikonloppuisin. Tulosten mukaan lapset katsoivat lastenohjelmia enemmän viikonloppuisin, koska television katselua rajoitettiin enemmän arkisin. Valitsimme viikonloppuaamut lastenohjelmien tarkasteluun oletustemme perusteella siitä, että viikonloppuaamut olisivat lapsille otollinen aika ohjelmien katseluun ja niihin keskittymi-

seen. Viikonloppuaamujen lastenohjelmat näyttävätkin Finnpanelin (2020b) tutkimusten mukaan olevan katsotuimpien lastenohjelmien joukossa, minkä vuoksi tutkimusaineiston koostaminen viikonloppuaamujen lastenohjelmista on mielestämme perusteltua. Valitsimme aineistoon peräkkäisinä viikonloppuina esitetyt lauantai- ja sunnuntaiamujen lastenohjelmat, sillä joissain lastenohjelmissa saattoi olla useamman jakson sisältäviä kokonaisuuksia, tai tarina sai jatkoa seuraavassa jaksossa. Näin saimme kokonaisvaltaisemman käsityksen lastenohjelmissa ilmenevästä moninaisuudesta.

Vaikka reaaliaikainen television katselu on viime vuosien aikana vähentynyt erityisesti lasten ja nuorten osalta (SVT, 2021b), päätimme silti valita tutkimusaineistoksi reaaliajassa esitetyt lastenohjelmat, sillä samoja ohjelmia voi katsoa myös suoratoistopalveluiden kautta. Suoratoistopalveluissa on valtava määrä lastenohjelmien eri jaksoja, minkä takia aineiston valitseminen sitä kautta olisi ollut haastavaa. Kun valitsimme kellonaikaan ja päivään rajatun aineiston, emme voineet itse vaikuttaa ohjelmien valintaan tutustumalla etukäteen ohjelmien sisältöihin. Suoratoistopalvelut mahdollistivat kuitenkin sen, että valitsemiamme viikonloppuaamujen ohjelmia pystyi katsomaan myös jälkikäteen ja kelaamaan edestakaisin havaintojen varmistamiseksi.

Aineistoomme kuului yhteensä 28 lastenohjelmaa, joista Yle Tv2 -kanavan ohjelmia oli yhteensä 24 ja MTV3 -kanavan ohjelmia neljä. Yle TV2 -kanavan ohjelmista kertyi yhteensä 78 jaksoa, kun taas MTV3 -kanavan neljästä ohjelmasta kertyi yhteensä 27 jaksoa. Aineisto sisälsi kuuden Pikku Kakkosen aikana esitetyt juonto-osuudet, joiden määrä ja kesto oli vaihteleva. Tästä syystä yhden Pikku Kakkosen aikana esitetyt juonto-osuudet on merkitty yhdeksi jaksoksi taulukkoon 1. Kokonaisuudessaan aineistomme sisälsi 105 jaksoa, mukaan lukien Pikku Kakkosen juonto-osuudet.

Tutkimusaineistomme sisälsi animoituja lastenohjelmia eli niin kutsuttuja piirrettyjä, sekä näyteltyjä ohjelmia, joissa osassa oli mukana liveyleisöä tai ohjelmaan osallistuvia lapsia. Kaikista jaksoista 26 oli näyteltyjä ja 79 oli animoituja. Aineistoon kuului kotimaisten ohjelmien lisäksi myös ulkomaisia suomeksi jälkiäänitettyjä lastenohjelmia, sillä esimerkiksi MTV3-kanavan sisältöjä tuotetaan niin omatuotantoisesti, kuin yhteistyössä kotimaisten ja ulkomaisten tuotantoyhtiöiden kanssa (MTV, 2021). Myös Pikku Kakkosen ohjelmistossa esiintyi niin kotimaisesti kuin kansainvälisesti tuotettuja animaatio- ja näytelmäsarjoja (Suoninen, 2007, 496).

Taulukko 1. Aineistoon kuuluvat Yle TV2:n ja MTV3:n lastenohjelmat sekä jaksosten esitysjankohdat ja määrät. Näytellyt ohjelmat on kursivoitu.

Kanava	Ohjelma	23.1.	24.1.	30.1.	31.1.	6.2.	7.2.
Yle TV2	Auvo Raitanen (10min)	1		1		1	
	<i>Henkilökuva: Perinteenvaaliija Sophia</i> (5min)					1	
	Herra Mäyränen ja Rouva Repolainen (12min)		1		1		1
	<i>Isot Koneet</i> (4min)	1					
	Killen kimpakyyti (11min)		1		1		1
	<i>Kynä käteen!</i> (2min)			1			
	Liisa ja Leo (11min)				1		1
	Maailman satuja (5min)		1		1		1
	Nimipäivä (1min)	1	1	1	1	1	1
	Oktonautit (10min)		2		2		2
	<i>Onneli, Anneli</i> (13min)	1		1		1	
	Petran poppoo (11min)		1		1		1
	<i>Pikku Kakkosen juonnot</i> (n. 5–6 min per jakso)	1	1	1	1	1	1
	Pipsa Possu (5min)	1		1		1	
	Popi Kissa (11min)	1		1		1	
	Q Putti 5 (11min)	1		1		1	
	Ryhmä Hau (22min)		1		1		1
	Rytmimunashow (4min)		1		1		1
	<i>Seikkailukone</i> (20min)	1		1		1	
	<i>Tik Tak</i> (5min)		1		1		1
	Uteliias Vili (11min)	2		2		2	
	Viiru ja Pesonen (12min)		1				
	<i>Ystäväni Marlon</i> (13min)		1		1		1
Ässäluokka (10min)	2		2		2		
MTV3	Chuggington (10min)	1	1	1	1	1	1
	<i>Mimmit musapatti</i> (20min)		1	1	1	1	1
	Muumilaakson tarinoita (23min)	2	2	2	2	2	2
	Viidakon veijarit (11min)	1	1			1	1

4.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusaineistomme perusteella päädyimme analysoimaan aineistoa sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn keinoin. Lastenohjelmia on analysoitu aiemmissa opinnäytetöissä esimerkiksi litteroimalla vuorosanoja tai havainnoimalla nähtyä ja kuultua. Havainnointi on hyvä tiedonhankkimiskeino tilanteissa, joissa tutkittavasta ilmiöstä ei tiedetä kovin paljoa tai tilanteissa, joissa tutkittavasta ilmiöstä on haastavaa saada tietoa muilla keinoilla. Havainnointi ainoana tiedonkeruumenetelmänä on haastava ja se tulee aina olla perusteltua. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 93–94) Koska tutkielmamme tavoitteena on selvittää, millaista moninaisuutta lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenee, päätimme hankkia tietoa havainnoimalla lastenohjelmia. Havainnointimme perustui kokonaisvaltaisesti eri aisteilla havaittavaan materiaaliin. Analysoimme siis liikkuvan kuvan lisäksi ohjelmissa esitettävien laulujen sanoja sekä hahmojen välistä moninaisuuteen liittyvää vuorovaikutusta.

Valitsimme analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin, sillä se mahdollistaa aineiston systemaattisen ja objektiivisen analyysiin, minkä lisäksi se sopii myös strukturoimattoman aineiston analyysiin. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 117) Sisällönanalyysissä pyritään ensin muodostamaan käsitys tutkittavasta aiheesta ja siitä, mihin asioihin kiinnostus kohdistetaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 104). Koska tutkittavana ilmiönämme oleva moninaisuus on käsitteenä hyvin laaja, kiinnostustamme ohjasi tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä muodostettu käsitys moninaisuudesta. Emme kuitenkaan halunneet ennakkorajauksen ja esiymmärryksen määrittävän liikaa havainnointia, vaan tarkoituksenamme oli kirjata ylös myös ennakkorajauksen ulkopuolelle jääviä havaintoja. Vaikka tutkimusaineistoon tulisi suhtautua aina mahdollisimman avoimin mielin, tulkintamahdollisuuksien rajattomuuden vuoksi on silti etukäteen oltava jonkinlainen esiymmärrys siitä, millaisesta näkökulmasta aineistoa aletaan tulkitsemaan. Käsitteiden määrittely viitekehyksessä toimii taustana ja välineenä, joita vasten aineistoa tarkastellaan ja jonka avulla voidaan yhdistää aineistosta esiin nousseita tulkintoja. (Eskola & Suoranta 1999, 82–84) Näin aineiston analyysiä voidaan ohjata tutkimusongelmien kannalta olennaiseen suuntaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 104).

Tekemämme aineiston analyysi perustuu Tuomen ja Sarajärven (2018, 114) esittelemään Milesin ja Hubermanin (1994) malliin laadullisen tutkimuksen analyysistä, joka perustuu muun muassa aineiston pelkistämiseen, ryhmittelyyn ja erilaisten kategorioiden muodostamiseen. Ennen analyysin varsinaista aloittamista määritellään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen

sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Koska aineistomme on lastenohjelmat ja tutkimus perustuu ohjelmista tehtäviin havaintoihin, emme voi määrittää vain yhtä analyysiyksikköä. Havainnoimme pääasiassa hahmojen moninaisuutta sekä vuorovaikutuksessa tuotettua moninaisuutta, joten analyysiyksikköinä voidaan pitää lauseita ja ajatuskokonaisuuksia, mutta myös hahmojen fyysistä olemusta.

4.3.1 Sisällönanalyysi ja kvantifiointi

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineistosta nostetaan esille tutkimusongelman kannalta merkittäviä asioita. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan aineiston pelkistämiseksi eli *redusoinniksi*. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 114 mukaan Miles & Huberman, 1994) Tätä vaihetta voidaan nimittää myös koodaamiseksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 105). Katsoimme kaikki aineistoon sisältyvät lastenohjelmat läpi kirjoittaen samalla ylös tutkimusongelman kannalta kiinnostavia havaintoja. Näin aineisto pelkistyi ja epäolennainen tieto jäi pois analyysistä. Kirjasimme yksittäiset havainnot mahdollisimman monipuolisesti ja laajasti, jotta aineiston analyysiin ei tulisi aukkoja. Ohjelmien uudelleen katsominen ja kelaaminen tarvittaessa vahvasti havaintojen tekemistä. Jokaisen ohjelman jokaisesta jaksosta kirjattiin kaikki havainnot ylös, vaikka sama havainto tehtäisiin useammasta saman ohjelman jaksosta. Tämän lisäksi samaan moninaisuuden teemaan liittyvät havainnot eriteltiin selkeästi toisistaan.

Emme jakaneet aineistoon kuuluvia lastenohjelmia keskenämme, vaan katsoimme yhdessä kaikki ohjelmat ja kirjasimme omat havaintomme ylös. Kirjasimme havainnot ylös jokaisen jakson kohdalle erikseen, minkä jälkeen kävimme yhdessä läpi molempien kirjatut havainnot ja muodostimme niistä yhtenevät kirjaukset. Tämä antoi meille varmuutta havaintojen todellisuudesta. Analyysin seuraavat vaiheet perustuivat pelkästään kirjattuihin havaintoihin. Samaa asiaa tarkoittavat, eri sanoin kirjatut havainnot muutettiin yhteneviksi. Lista jokaisen ohjelman alkuperäisistä havainnoista löytyy liitteestä 1. Tämän jälkeen alkuperäiset havainnot muutettiin pelkistettyyn muotoon, mikä on esitelty liitteessä 2.

Analyysin toista vaihetta kutsutaan *klusteroinniksi* eli aineiston ryhmittelyksi. Tässä vaiheessa aineistosta koodatut pelkistetyt havainnot käydään tarkasti läpi ja niistä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä ja havaintoja, joita yhdistellään ja luokitellaan eri kategorioihin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 124–125 mukaan Miles & Huberman, 1994) Tässä vaiheessa pudotimme analyysistä pois ohjelmat ja jaksot, joista emme kirjanneet havaintoja

moninaisuudesta. Luokittelun ja kategorisoinnin apuna voidaan käyttää myös aikaisemmissa tutkimuksissa esille nousseita teoreettisia näkökulmia (Juuti & Puusa, 2020a). Alaluokat nimettiin pelkistettyjen havaintojen ominaispiirteiden mukaan. Tämä on analyysin kriittisin vaihe, sillä tulkinta vaikuttaa siihen, millä perusteella eri havainnot kuuluvat samaan tai eri kategoriin. Kaikki tutkimuksessa esille nousseet luokittelut pohjautuvat aineistosta tehtyihin tulkituksiin. (Puusa, 2020) Pelkistettyjen havaintojen perusteella muodostimme havainnoista 10 alaluokkaa.

Analyysin kolmannessa vaiheessa tehdään *abstrahointi* eli käsitteellistäminen, jonka tarkoituksena on muodostaa tutkimuskysymysten kannalta olennaisia teoreettisia käsitteitä. Aiemmin tehty klusterointi on osa abstrahointiprosessia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 125–126 mukaan Miles & Huberman, 1994) Alaluokkien perusteella muodostimme kuusi yhdistävää luokkaa. Emme jatkaneet havaintojen luokittelua tämän enempää, sillä alaluokkien ja niitä yhdistävien luokkien avulla pystyimme vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin riittävän monipuolisesti. Ei ole olemassa ennalta määrättyä mallia luokkien tasoista, vaan aineiston analyysin edetessä luokkien määrät ja tasot määrittyvät. Kuitenkin sisällönanalyysin teorian mukaan alaluokat ja analyysin kolmannessa vaiheessa muodostettava yhdistävä luokka ovat määriteltäviä, mutta näiden luokkien välille sijoittuvat luokat määrittyvät vasta analyysin edetessä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 127)

Sisällönanalyysia voidaan jatkaa *kvantifioimalla* eli erittelemällä aineistoa määrällisesti. Kvantifioinnin nähdään tuovan erilaista näkökulmaa laadullisen aineiston tulkintaan. Tästä syystä Tuomi ja Sarajärvi (2018) korostavat kvantifioinnin tuoman merkityksen perustelua jokaisen tutkimuksen kohdalla. Tutkijan tulee perustella, millaisia hyötyjä kvantifiointi tuo tutkimukselle ja onko kvantifiointi edes tarpeellista tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta. Sen sijaan Schneider & Wagemann (2012, 139) eivät näe ristiriitaa laadullisesti analysoidun aineiston käsittelyn jatkamisessa kvantifioinnin keinoin.

Vastataksemme toiseen tutkimuskysymykseen Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan välisistä eroista, päätimme jatkaa sisällönanalyysia kvantifioimalla aineiston. Aineiston kvantifiointi antoi kuitenkin merkittävää lisätietoa moninaisuuden ilmenemisestä koko aineistossa, joten saimme kvantifioinnin avulla monipuolisia tuloksia molempiin tutkimuskysymyksiin. Kvantifioinnin avulla saimme käsityksen siitä, kuinka monta kertaa tietty asia toistui aineistossa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 136). Moninaisuuden määrällinen ilmeneminen kirjattiin ylös tuk-

kimiehen kirjanpidolla esimerkiksi tilanteissa, joissa saman jakson aikana samaa moninaisuuden osa-aluetta ilmentäviä hahmoja tai tilanteita oli useampia. Mikäli sama hahmo näkyi useamman kerran jakson aikana, merkittiin se yhdeksi havainnoksi. Näin saimme käsityksen esimerkiksi siitä, kuinka monta kulttuurien moninaisuuteen liittyvää hahmoa jakson aikana esiintyi. Kvantifioinnissa laskimme myös, kuinka monta kertaa aiemmin muodostettuihin alaluokkiin kuuluvat moninaisuuden tekijät esiintyivät lastenohjelmissä. Kvantifioinnin avulla saimme siis käsityksen siitä, kuinka paljon moninaisuutta lastenohjelmissä kokonaisuudessaan ilmeni. Aineiston kvantifioinnin tulokset on esitelty taulukossa 3.

5 Tulokset

Tutkimuksen tulokset jakautuvat kahteen osaan tutkimuskysymysten perusteella. Ensimmäisen osaan kuuluu moninaisuuden ilmeneminen yleisesti koko aineistossa. Toinen osa käsittelee Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan välisiä eroja moninaisuuden ilmenemisessä.

Analyysin ulkopuolelle jätimme ohjelmat, joissa ei esiintynyt moninaisuutta lainkaan. Analyysin ulkopuolelle jäi kolme ohjelmaa Yle TV2 -kanavalta: *Isot Koneet*, *Kynä käteen!* sekä *Pikku Kakkosen juonto-osuudet*. Analyysin ulkopuolelle jääneet jaksot ovat 8 % koko aineistoon kuuluvista jaksoista. MTV3 -kanavan kaikki neljä ohjelmaa sisältyvät analyysiin. Lopulliseen analyysiin kuului siis 25 lastenohjelmaa, joista tuli yhteensä 97 jaksoa. Jaksoista 81 % oli animoituja ja 19 % näyteltyjä. Jaksoista 59 % oli Yle TV2 -kanavan jaksoja ja 41 % oli MTV3 -kanavan jaksoja. Aineiston analyysiin kuuluvia lastenohjelmia oli yhteensä 19 tunnin ja 30 minuutin verran. Analysoidessamme moninaisuuden määrällistä ilmenemistä, puhumme lastenohjelmien jaksoista, koska aineistoon kuului vaihteleva määrä jaksoja jokaista ohjelmaa kohden. Joitain ohjelmia esitettiin vain yksi jakso, kun taas joitain ohjelmia esitettiin kuuden tai 12 jakson verran.

5.1 Moninaisuuden ilmeneminen lastenohjelmissa

Tutkielman ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”*Millaista moninaisuutta viikonloppuamujen lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenee?*” saimme vastauksen pelkistettyjä havaintoja yhdistämällä ja niistä muodostettavien alaluokkien eli aineiston klusteroinnin sekä yhdistettävien luokkien eli aineiston abstrahoinnin kautta. Alaluokat kuvasivat hyvin moninaisuuden ilmenemistä. Aineistosta kerätyt pelkistetyt havainnot ja niistä muodostuneet alaluokat on esitelty taulukossa 2. Alaluokista muodostetut yhdistävät luokat on puolestaan esitelty taulukossa 5. Myös aineiston kvantifiointi antoi vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Kun moninaisuuden ilmenemistä analysoitiin määrällisesti, huomattiin, että moninaisuuden ilmenemisessä oli suuriakin eroja eri alaluokkien välillä.

Viikonloppuamujen lastenohjelmissa ilmeni moninaisuutta monellakin tapaa, niin hahmojen ulkoisten tekijöiden, kuin puheen ja vuorovaikutuksenkin kautta. Myös perherakenteiden moninaisuutta ja hahmojen sisäiseen poikkeavuuteen liittyvää moninaisuutta ilmeni aineistossa.

Taulukko 2. Moninaisuuden ilmenemisen pelkistetyt havainnot ja niistä muodostetut alaluokat. Pelkistettyjen havaintojen ilmenemistä kanavilla on kuvattu merkillä x.

Pelkistetyt havainnot	TV2	MTV3	Alaluokat
Aksentti Eri kulttuuritaustaan liittyvä puhe	x	x	Vuorovaikutuksessa havaittava kulttuurinen tausta
Tummempi iho Etniset vaatteet Kulttuurista taustaa symboloiva hiustyyli	x	x	Kulttuuriseen taustaan liittyvä ulkoinen olemus
Uusioperhe Yksinhuoltajuus	x	x	Erilaiset perherakenteet
Erilaisuuden hyväksyvä puhe	x	x	Erilaisuuteen liittyvä positiivinen puhe
Hahmojen erilaisuuteen liittyvä puhe Itsensä erilaiseksi määrittely	x	x	Erilaisuuteen liittyvä neutraali puhe
Syrjintä Pilkkaaminen	x	x	Erilaisuuteen liittyvä negatiivinen puhe
Vahvuusalueet Taikuus Noituus Haasteet keskittymisessä Erilainen ruokavalio Haasteet puheessa	x	x	Sisäinen poikkeavuus
Pyörätuoli Silmälasit Kuulolaite Hahmon toinen silmä eri värinen Albiino Hahmot eri eläimiä Muu fyysinen poikkeavuus	x	x	Ulkoinen poikkeavuus
Eleet Tukiviittomat	x	x	Moninaisuuden liittyvä sanaton viestintä
Sukupuolineutraalit nimet Neutraali sukupuolen ilmaisu	x		Neutraali suhtautuminen sukupuoleen

Hahmojen **vuorovaikutuksessa** tuli esille monin tavoin erilaisuutta. Erilaisuutta käsiteltiin niin positiivisen, negatiivisen kuin neutraalin puheen kautta. **Positiivista** erilaisuuteen liittyvää puhetta ilmeni esimerkiksi *Maailman Satuja* -ohjelmassa, jossa viitattiin erilaisuuden hyväksyvään puheeseen: *“Olemme sellaisia kuin päätämme olla”*. Myös uusioperheestä kertovan *Herra Mäyränen ja Rouva Repolainen* -ohjelman tunnusmusiikissa mainitaan erilaisten hah-

mojen välinen ystävyys sanoin ”*Vaikka olemme erilaisia, voimme silti olla ystäviä*”. **Negatiivista** puhetta esiintyi syrjinnän ja pilkkaamisen kautta, esimerkiksi *Popi Kissa* -ohjelmassa esiintyi pilkkaava kommentti poikkeavasta linnusta: ”*Äänekäs, kömpelö lintu, jolla huono näkö*” ja *Muumilaakson tarinoita* -ohjelmassa Muumipeikko kommentoi Haisulin omatuntoa pilkkaavasti sanoin: ”*Minä en ole samanlainen kuin sinä, minulla on omatunto*”. Erilaisuuteen liittyi myös **neutraalia** puhetta, esimerkiksi *Uteliäs Vili* -ohjelmassa esiintynyt pulu pohti mikä eläin apina on ja miksi, käyden läpi erilaisten eläinten ominaisuuksia. Lisäksi hahmot saattoivat määrittellä itsensä erilaiseksi, esimerkiksi *Viidakon Veijarit* -ohjelmassa pingviini määritteli itsensä tiikeriksi.

Hahmojen **sisäisestä poikkeavuudesta** kertoi pääosin hahmojen vahvuusalueet, joita eri ohjelmissa korostettiin. Etenkin *Ryhmä Hau* -ohjelma perustui koirien erilaisiin vahvuusalueisiin, joita jaksoissa korostettiin paljon. Tästä voidaan pitää esimerkkinä *Rolle* -hahmoa, jonka vahvuus on maansiirto ja kaivaminen. Myös *Mimmi Musapatti* -ohjelman jokaisessa jaksossa esiteltiin ohjelmaan kuuluvat animoidut hahmot ja heidän omat vahvuusalueensa. Näin hahmojen välistä eroavaisuutta tuotettiin. **Ulkoista poikkeavuutta** ilmeni pääosin silmälaseja käyttävien hahmojen kautta, mutta myös yksittäisten ulkoista poikkeavuutta kuvaavien havaintojen kautta, kuten hahmon eri väriset silmät, pyörätuolilla liikkuminen tai kuulolaite. Tähän kategoriaan kuului myös ohjelmat, joissa kaikki hahmot olivat eri eläimiä tai ulkoisesti täysin eri näköisiä. Muu fyysinen poikkeavuus tuli esille esimerkiksi *Qputti 5* -ohjelmassa, jossa esiintyi kaksipäinen hahmo *Eki*, sekä *Mimmit Musapatti* -ohjelmassa, jossa ohjelmaan osallistuvalla lapsella oli poikkeavan näköinen silmä.

Sukupuoleen liittyvää moninaisuutta ilmeni pääosin sukupuolineutraalien nimien, kuten *Hissu*, *Pilvi*, *Susu* ja *Pinto*- muodossa. Lisäksi *Petran Poppoo* -ohjelmassa oli neutraali sukupuolen ilmaisu, kun poikaoletettu Perttu ”*rakastaa kukkia*”. Sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvia hahmoja ei näkynyt aineistoon kuuluvissa ohjelmissa lainkaan. **Perherakenteiden moninaisuutta** kuvasi ainoastaan muutamat havainnot uusioperheestä ja yksinhuoltajuudesta. Aineistosta nousi esille jonkin verran moninaisuuteen liittyvää **sanatonta viestintää**, kuten tukiviittomien käyttöä. Etenkin *Mimmit Musapatti* -ohjelman toinen juontajista käytti viittomia puheen tukena sujuvasti läpi ohjelman jokaisen jakson. Lisäksi *Uteliäs Vili* -ohjelmassa apina kommunikoi isäntänsä kanssa elein, esimerkiksi osoittaen esinettä minkä haluaa tai nyökkäämällä myöntymisen merkiksi. Eleet olivat tukiviittomien kaltaisia ja olivat selkeästi osa hahmojen välistä kommunikaatiota, joten päätimme sisällyttää ne analyysiin.

Taulukko 3. Moninaisuuden määrällinen ilmeneminen koko aineistossa: alaluokkiin kuuluvien havaintojen (N=217) määrä suhteessa kanaviin sekä näyteltyihin ja animoituihin ohjelmiin.

Alaluokka	Yle TV2			MTV3			Yhteensä		
	Ani- moitu	Näy- telty	Yht.	Ani- moitu	Näy- telty	Yht.	Ani- moitu	Näy- telty	Kaikki
Kulttuuriseen taustaan liittyvä ulkoinen olemus	40	14	54	6	16	22	46	30	76
Ulkoinen poikkeavuus	33	8	41	6	14	20	39	22	61
Sisäinen poikkeavuus	5	2	7	6	5	11	11	7	18
Vuorovaikutuksessa havaittava kulttuurinen tausta	5	1	6	1	4	5	6	5	11
Moninaisuuteen liittyvä sanaton viestintä	6	0	6	0	5	5	6	5	11
Neutraali suhtautuminen sukupuoleen	10	0	10	0	0	0	10	0	10
Erilaiset perherakenteet	6	0	6	2	0	2	8	0	8
Erilaisuuteen liittyvä negatiivinen puhe	7	0	7	1	0	1	8	0	8
Erilaisuuteen liittyvä positiivinen puhe	6	0	6	0	2	2	6	2	8
Erilaisuuteen liittyvä neutraali puhe	3	0	3	2	1	3	5	1	6
Yhteensä	121	25	146	24	37	71	145	72	217

Taulukkoon 3 kirjattu havaintojen määrä saatiin, kun aineisto kvantifioitiin ja jokainen yksittäinen moninaisuudesta tehty havainto sai arvon 1. Saman jakson aikana useamman kerran toistuva sama havainto on saanut arvon 1. Esimerkiksi tukiviittomien käyttäminen kirjattiin siten, että mikäli jakson aikana ilmeni tukiviittomia yhden henkilön tai hahmon toimesta, kirjattiin se

yhdeksi havainnoksi, vaikka tämä henkilö tai hahmo olisi käyttänyt tukiviittomia useamman kerran saman jakson aikana. Jos saman jakson aikana kaksi eri henkilöä tai hahmoa olisi käyttänyt tukiviittomia, olisimme kirjanneet siitä kaksi havaintomerkintää. Samoin yksi moninaisuutta kuvaava tai siihen liittyvä lause tai ajatuskokonaisuus merkittiin yhdeksi havainnoksi. Myös esimerkiksi hahmon kulttuurisesta taustasta kertova ihonväri merkittiin yhdeksi havainnoksi, vaikka hahmo olisi esiintynyt jaksossa useamman kerran.

Kuten taulukosta 3 nähdään, lastenohjelmissä ilmenevä moninaisuus näyttäytyi vahvimmin **kulttuuriseen taustaan liittyvänä ulkoisena olemuksena**. Etenkin hahmojen tummempi iho ja kulttuurisesta taustasta kertova vaatetus kuvasivat kulttuurien moninaisuutta hyvin. Myös hahmon aksenttiin liittyviä havaintoja tehtiin muutamia. Muutaman ohjelman kohdalla tuloksena nousi esille saamelaisuus, sillä yksi ohjelma perustui kokonaan saamelaisuuden esittelyyn saamelaisuuden päivänä. Toisessa ohjelmassa saamelaisuus tuli esille etnisen vaatetuksen kautta. Yhdessä ohjelmassa näkyi myös romanilaisuus ja romaninaisen vaatetus. Pääosin havainnot kulttuuriseen taustaan liittyvästä ulkoisesta olemuksesta tehtiin sivurooleissa olevista hahmoista.

Toinen määrällisesti hyvin edustettu moninaisuuden tekijä oli **ulkoinen poikkeavuus**. Ulkoista poikkeavuutta kuvaavien havaintojen määrä oli runsas, sillä se alaluokka sisälsi kaikki silmälasia käyttävät hahmot. Lastenohjelmia havainnoidessa päätimme kirjata havainnoiksi hahmot, joilla oli silmälasit, sillä niiden avulla hahmojen erilaisuutta tuotettiin, eli vaikka hahmot olivat muuten saman näköisiä esimerkiksi *Pipsa Possu* -ohjelmassa, hahmojen välinen erilaisuus näkyi silmälasien käytössä. Vaikka nykyään silmälasien käyttäminen on yleistä, yksittäisissä lastenohjelmien jaksoissa niitä näkyi kuitenkin sen verran vähän, että päätimme kirjata havainnot ylös. Koska aineistoon kuului niin monta jaksoa, silmälasihin liittyviä havaintoja kertyi kokonaisuudessaan huomattava määrä. Lähes kaikki havainnot silmälasista tehtiin sivurooleissa olevilta hahmoilta. Hahmojen ulkoista poikkeavuutta kuvasi siis parhaiten silmälasit. Muita ulkoista poikkeavuutta kuvaavia tekijöitä oli hyvin vähän.

Yhtenä tuloksena voidaan pitää **animoitujen ja näyteltyjen ohjelmien välistä eroa**. Kun moninaisuuden ilmenemisestä tehdyt havainnot (N=217) muutettiin prosenteiksi, huomattiin, että havainnoista 67 % oli animoiduista ja 33 % näytellyistä ohjelmista. Kun tämä suhteutettiin animoitujen jaksojen ja näyteltyjen jaksojen prosentuaaliseen jakautumiseen huomattiin, että moninaisuuden ilmeneminen ei ole yhtenevä tämän jaon kanssa, sillä animoituja jaksoja oli 81 % ja näyteltyjä jaksoja oli 19 %. Eli suhteessa jaksojen määrään, moninaisuutta ilmeni enemmän

näytellyissä jaksoissa. Näytellyissä ohjelmissa ilmeni moninaisuutta etenkin kulttuuriseen taustaan liittyvän ulkoisen olemuksen kautta, sillä 39 % näistä havainnoista tuli näytellyistä ohjelmista. Tämä selittyy todennäköisesti sillä, että näytellyn *Mimmit Musapatti* -ohjelman tarkoituksena on käsitellä elämän eri osa-alueita, joten moninaisuuden runsas ilmeneminen kyseisessä ohjelmassa ei ole ihme.

Kulttuurien moninaisuutta näkyi myös paljon Yle TV2 -kanavan esittämässä näytellyssä norjalaisessa *Ystäväni Marlon* -ohjelmassa, joka sijoittuu alakouluun ja kertoo 8-vuotiaiden poikien välisestä ystävydestä. Ohjelman sivurooleissa on paljon ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joten havaintoja kulttuuriseen taustaan liittyvästä ulkoisesta olemuksesta tuli paljon, esimerkiksi vaatetuksen tai ihon värin perusteella. Näyteltyjen ohjelmien jaksoista tehdyt havainnot liittyen kulttuuriseen taustaan liittyvään ulkoiseen olemukseen saattaa selittyä myös sillä, että näytellyistä ohjelmista kyseisten havaintojen tekeminen on helppoa. Animoituissa ohjelmissa hahmojen ihon- tai turkin väri saattoi olla mikä tahansa sateenkaaren väreistä, joten ihon väriin perustuvia havaintoja oli haastavampaa tehdä animoituista ohjelmista. Näyteltyjen ja animoitujen ohjelmien ero näkyi myös esimerkiksi siinä, ettei näytellyissä ohjelmissa esiintynyt lainkaan erilaisuuteen liittyvää negatiivista puhetta, erilaisia perherakenteita eikä sukupuolineutraaliutta. Myös ulkoiseen poikkeavuuteen liittyviä havaintoja, kuten silmälaseja, oli animoituissa ohjelmissa lähes kaksinkertainen määrä verrattuna näyteltyihin ohjelmiin, koska animoituja ohjelmia oli aineistossamme enemmän.

Pidämme tutkimuksen yhtenä tuloksena myös sitä, että kaikissa aineistoon kuuluvissa ohjelmissa ei ilmennyt moninaisuutta, esimerkiksi ohjelmassa *Kynä käteen!* ei ilmennyt yhtään moninaisuuden tekijää. Aineistoon kuului myös ohjelmia, joiden toisissa jaksoissa moninaisuutta ilmeni enemmän ja toisissa jaksoissa ei yhtään, esimerkiksi ohjelmassa *Ässäluokka* esiintyi satunnaisesti kulttuuriseen taustaan liittyviä tekijöitä. Moninaisuuden ilmeneminen siis vaihteli eri jaksojen välillä huomattavasti. Yksi tutkimuksen tuloksista liittyykin moninaisuuden ilmenemisen **toistuvuuteen**. Havaintojen jakaminen ohjelman joka jaksossa toistuviin ja satunnaisesti jaksoissa toistuviin havaintoihin tuki mielestämme moninaisuuden hahmottamista koko aineiston näkökulmasta. Osassa ohjelmia moninaisuutta ilmeni satunnaisesti eri jaksoissa, mutta osassa ohjelmissa toistuivat samat moninaisuuden tekijät joka jaksossa. Ohjelmia, joiden jokaisessa jaksossa toistui tietyt samat moninaisuuden tekijät, oli yhteensä 17, mikä on 68 % koko aineistoon kuuluvista lastenohjelmista. Nämä ohjelmat on esitelty taulukossa 4 suhteessa moninaisuuden ilmenemisen alaluokkiin.

Taulukko 4. Moninaisuuden ilmenemisen alaluokat ja lastenohjelmat, joissa alaluokkaan kuuluvaa moninaisuutta ilmeni ohjelman jokaisessa jaksossa. Näytellyt ohjelmat on kursivoitu.

Alaluokka	Ohjelma	
	Yle TV2	MTV3
Kulttuuriseen taustaan liittyvä ulkoinen olemus	Maaailman satuja Ryhmä Hau Rytmimunashow <i>Tik Tak</i> Uteliias Vili <i>Ystäväni Marlon</i>	<i>Mimmit Musapatti</i>
Vuorovaikutuksessa havaittava kulttuurinen tausta	Maaailman satuja	
Ulkoinen poikkeavuus	Auvo Raitanen Petran poppoo Pipsa Possu Q Putti 5 Killen kimppakyyti Ässäluokka	<i>Mimmit Musapatti</i>
Sisäinen poikkeavuus	Ryhmä Hau Killen kimppakyyti	<i>Mimmit Musapatti</i>
Neutraali suhtautuminen sukupuoleen	Auvo Raitanen Oktonautit Popi kissa Ässäluokka	
Erilaiset perherakenteet	Herra Mäyränen ja Rouva Repolainen Uteliias Vili	Viidakon veijarit
Erilaisuuteen liittyvä negatiivinen puhe		
Erilaisuuteen liittyvä positiivinen puhe		<i>Mimmit Musapatti</i>
Erilaisuuteen liittyvä neutraali puhe	Herra Mäyränen ja Rouva Repolainen	Viidakon veijarit
Moninaisuuteen liittyvä sanaston viestintä	Uteliias Vili	<i>Mimmit Musapatti</i>

Saman ohjelman jokaisessa jaksossa toistuvista tekijöistä eniten nousi esille kulttuurisesta taustasta kertovat hahmojen *ihon väri* ja *etninen vaatetus* sekä ulkoisesta poikkeavuudesta kertovat *silmälasit*. Satunnaisesti esiintyvät tekijät puolestaan toivat esille erilaisia moninaisuuden liittyviä tekijöitä, mitä toistuvissa tekijöissä ei esiintynyt ollenkaan. Esimerkiksi *Petran Poppoo*-ohjelmassa nousi esille neutraali sukupuolen ilmaiseminen, kun poikaoletettu Perttu *”rakastaa kukkia”* ja *Killen Kimppakyyti* -ohjelmassa esiintyi erilaisuuteen liittyvää pilkkaamista *”Onko siinä pituusrajaa”* ja ikään perustuvaa syrjintää *”Sinä et osaa”*. Taulukosta 4 voidaan huomata myös, että erilaisuuteen liittyvää negatiivista puhetta ei ilmennyt jaksoissa toistuvasti. Eli kyse oli satunnaisista hahmojen erilaisuuteen liittyvistä pilkkaavista ja syrjivistä kommentteista eri ohjelmien yksittäisissä jaksoissa. Myös noituudesta ja taikuudesta tehdyt havainnot tehtiin satunnaisista *Muumilaakson tarinoita* -ohjelman jaksoista.

Aineiston analyysin kolmannessa vaiheessa eli aineiston abstrahoinnissa kokosimme yhteen edellisessä vaiheessa muodostetut alaluokat ja muodostimme niistä aineiston moninaisuutta kuvaavat yhdistävät luokat. Analyysin aikana huomasimme, kuinka muodostamamme yhdistävät luokat muistuttavat tutkielman viitekehyksessä määrittelemämme moninaisuus -käsitteen jaottelua. Muodostuneet yhdistävät luokat näkyvät taulukossa 5. Lisäksi laskimme havaintojen määrän suhteessa yhdistäviin luokkiin.

Taulukko 5. Alaluokat ja niistä muodostetut yhdistävät luokat sekä yhdistäviin luokkiin kuuluvien havaintojen määrä (N=217)

Alaluokat	Yhdistävät luokat
Vuorovaikutuksessa havaittava kulttuurinen tausta Kulttuuriseen taustaan liittyvä ulkoinen olemus	Kulttuurinen tausta (N=87)
Sisäinen poikkeavuus Ulkoinen poikkeavuus	Hahmojen poikkeavuus (N=79)
Erilaisuuteen liittyvä positiivinen puhe Erilaisuuteen liittyvä neutraali puhe Erilaisuuteen liittyvä negatiivinen puhe	Erilaisuuteen liittyvä puhe (N=22)
Moninaisuutta kuvaava sanaton viestintä	Sanaton viestintä (N=11)
Neutraali suhtautuminen sukupuoleen	Sukupuolineutraalius (N=10)
Erilaiset perherakenteet	Perherakenteiden moninaisuus (N=8)

Aineiston analyysin tuloksena muodostetut yhdistävät luokat kuvaavat moninaisuuden ilmenemistä yleisellä tasolla. Pelkistetyistä havainnoista muodostetut alaluokat kuvaavat kuitenkin moninaisuuden ilmenemistä tarkemmin. Havaintojen määrä suhteessa yhdistäviin luokkiin kertoo moninaisuuden ilmenemisestä suhteessa koko aineistoon. Tulosten mukaan moninaisuus näyttäytyy lastenohjelmissa pääosin kulttuurisena taustana ja hahmojen poikkeavuutena. Vain 10 % havainnoista oli erilaisuuteen liittyvää puhetta (N=22), mikä jaoteltiin positiiviseen, neutraaliin ja negatiiviseen puheeseen. Tämä kertoo siitä, että lastenohjelmissa hahmojen ja ihmisten erilaisuutta käsitellään pääosin muiden keinojen kautta, kuten esimerkiksi ulkoisesti erilaisen hahmojen avulla.

5.2 Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan väliset erot

Tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen ”**Miten Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan viikonloppuaamujen lastenohjelmat eroavat moninaisuuden ilmenemisessä?**” saimme vastauksen erityisesti aineiston kvantifioinnin kautta. Kvantifioinnin avulla saimme selville, miten moninaisuuden tekijät ilmenivät aineistossa määrällisesti ja saimme käsityksen siitä, miten moninaisuuden esiintyminen erosi Yle TV2:n ja MTV3:n ohjelmissa. Tuloksia saatiin myös pelkistettyjen havaintojen kategorioiden jakautumisessa kanavien välillä (taulukko 2) sekä moninaisuuden ilmenemisestä ohjelmissa, joissa alaluokkaan kuuluvaa moninaisuutta ilmeni ohjelman jokaisessa jaksossa (taulukko 4). Kanavien välisen eron tutkiminen oli haastavaa, sillä aineistoon kuuluvien MTV3 -kanavan ohjelmien määrä oli huomattavasti pienempi verrattuna Yle TV2 -kanavan lastenohjelmiin, mutta tarkasteltaessa jaksoiden määrää, kanavien välinen ero ei olekaan kovin merkittävä.

Aineistoon kuuluvia jaksoja Yle TV2 -kanavalla oli 690 minuutin verran eli 59 % aineistosta ja MTV3 -kanavalla jaksoja oli 480 minuutin verran, mikä oli 41 % aineistosta. Jako ei mene tasan, joten moninaisuuden ilmenemistä ei voida analysoida kaikkien kategorioiden osalta ilman laajempia määrällisiä analyysejä. Tutkielmamme tarkoituksena ei ole kuitenkaan keskittyä pieniin yksityiskohtiin, vaan analysoida moninaisuuden ilmenemistä laajemmassa mittakaavassa. Tästä syystä voimme analysoida kanavien välistä eroa taulukon 3 avulla seuraavasti. Kuten taulukosta 3 huomataan, kulttuuriseen taustaan liittyvä ulkoinen olemus ja ulkoinen poikkeavuus ilmentävät moninaisuutta määrällisesti eniten koko aineistosta. Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan väliset suurimmat erot liittyvät myös näihin kategorioihin. Molemmissa

kategorioiden MTV3 -kanavan havaintojen määrä on noin puolet pienempi kuin Yle TV2-kanavan vastaavat määrät.

Pelkistettyjen havaintojen kategorioiden jakautumista tarkasteltaessa, taulukosta 2 huomataan, että kanavien välillä oli eroja myös näiden kategorioiden jakautumisessa. Kaiken kaikkiaan pelkistettyjen havaintojen kategorioita oli yhteensä 29 kappaletta, joista Yle TV2 -kanavan ohjelmissa ilmeni 24 kategoriaa, kun taas MTV3 -kanavan ohjelmissa ilmeni 19 kategoriaa. Yksittäisiä kanavien välisiä eroja tarkasteltaessa havaittiin, että yksi merkittävä kanavien välinen ero on sukupuolen moninaisuuden ilmeneminen, sillä MTV3 -kanavan ohjelmista ei tehty yhtäkään havaintoa sukupuolineutraaliudesta, sillä kaikki kymmenen havaintoa sukupuolineutraaliudesta tehtiin Yle TV2-kanavan ohjelmista, joissa ilmeni sukupuolineutraaleja nimiä ja yksi neutraali sukupuolen ilmaisu.

Toinen yksittäinen kanavien välinen tutkimustulos liittyy vammaisuuteen, sillä kaikki havainnot vammaisuudesta tehtiin MTV3 -kanavalta, kun *Mimmit Musapatti* -ohjelmassa esiintyi animoitu pyörätuolia käyttävä hahmo ja useamman kerran ohjelmaan osallistui lapsi, jolla oli kuulolaite ja muuta fyysistä poikkeavuutta, kuten erilainen silmä. Kanavien välinen ero näkyi myös siinä, että aineiston analyysistä putosi pois neljä Yle TV2 -kanavan ohjelmaa, joissa ei ilmennyt moninaisuutta lainkaan. Sen sijaan MTV3 -kanavan kaikissa ohjelmissa ilmeni moninaisuutta.

Taulukosta 4 huomataan, että MTV3 -kanavalla esitetty *Mimmit Musapatti* -ohjelman jokaisessa jaksossa ilmeni moninaisuutta viidestä eri alaluokasta. Missään muussa aineistoon kuuluvassa ohjelmassa ei ilmennyt moninaisuutta yhtä systemaattisesti ja määrällisesti yhtä paljon. *Mimmit Musapatti* -ohjelmaan osallistuvat lapset ratkaisevat arvoituksia yhdessä juontajien kanssa. Ohjelman teemat liittyvät erilaisiin elämän osa-alueisiin. Ohjelman toinen juontajista käyttää viittomia puheen tukena ohjatessaan lapsia. Ohjelmaan sisältyy myös animoidut hahmot, ja maailmasta kertovat laulut sekä lyhyet animaatiot. Ohjelman monipuolisuus on mahdollistanut kattavan moninaisuuden ilmentymisen. Tätä ohjelmaa voidaan verrata Yle TV2-kanavalla esitettyyn *Seikkailukone* -ohjelmaan, jonka idea ovat hyvin lähellä *Mimmit Musapatti* -ohjelmaa. *Seikkailukone* -ohjelmassa ei esiintynyt moninaisuutta lähes ollenkaan. Isossa yleisössä näkyi muutamia lapsia, joilla oli silmälasit. Näiden lisäksi ohjelmaan osallistuvista lapsista yhdellä oli haasteita keskittymisessä. *Mimmit Musapatti* -ohjelmaan oli sen sijaan valikoitunut monenlaisia lapsia, joiden ulkoisista piirteistä teimme useita havaintoja. *Mimmit Musapatti* -ohjelmasta tehtiin myös aineiston ainoat havainnot näyttelijän käyttämistä tukiviittomista.

6 Tulosten yhteenveto

Tulosten mukaan moninaisuutta ilmeni lastenohjelmissa vaihtelevasti. Moninaisuus näyttäytyi pääosin hahmojen kulttuurisena taustana ja ulkoisena poikkeavuutena, mitä voidaan pitää suhteellisen yksitoikkoisena tuloksena, sillä kulttuurisesta taustakin eniten kertoi hahmon ulkoinen olemus. Tutkimuksemme tärkeimpänä tuloksena voidaan siis pitää sitä, että moninaisuutta ilmeni lastenohjelmissa pääosin hahmojen ulkoisten piirteiden kautta. Pohdimme moninaisuuden ilmenemistä erityisesti näyteltyjen ohjelmien osalta, sillä näytellyissä ohjelmissa roolituksen avulla voidaan tuottaa moninaisuutta luonnollisemmin kuin animaatioissa. Myös moninaisuuden ilmentymisen jakautuminen toistuviin ja satunnaisesti jaksoissa esiintyviin havaintoihin oli mielestämme mielenkiintoinen tutkimustulos. Toisissa ohjelmissa lastenohjelmien tekijät ovat halunneet sisällyttää ohjelmiin moninaisuutta jokaisessa jaksossa toistuvasti esimerkiksi tiettyjen hahmojen piirteiden kautta. Toisissa ohjelmissa moninaisuutta esiintyi vain todella satunnaisesti ja joissain ohjelmissa ei lainkaan.

Pirjo West (2007) esittelee amerikkalaisen filosofin ja mediatutkijan Douglas Kellnerin (synt. 1943) ajatuksen mediakulttuurista, jossa sen tuotokset, kuten elokuvat tai ohjelmat eivät ole ainoastaan viihdettä, vaan ne heijastavat ympäröivän yhteiskunnan valtasuhteita, joissa valta ja tieto toteutuakseen edellyttävät toisiaan. Esimerkiksi mediakasvatuksen avulla lapsille voidaan opettaa, että mediassa esillä olevat ja yhteiskunnan tarjoamat perinteiset ja normatiiviset käyttäytymismallit tai ongelmanratkaisukeinot on mahdollista kyseenalaistaa. Tästä voidaan pitää esimerkkinä elokuvien vahvaa ”me ja muut” -diskurssia, jossa hahmot jaetaan hyviin ja pahoihin hahmoihin. Hyvät hahmot ovat usein länsimaalaisia hyvinvointiyhteiskunnan arvostettuja jäseniä, kun taas pahat kuvataan usein huonossa valossa. Usein pahat hahmot ovat myös etniseltä taustaltaan erilaisia suhteessa hyviin. Näin ”me ja muut” -ajatusmalli saa vahvistusta. Tätä ajatusmallia näkyi aineistossamme jonkin verran. Ainakin yhdessä jaksossa pahat hahmot olivat kaukaa tulleita merirosvoja, joilla oli muista poikkeavia piirteitä niin ulkoisesti kuin sisäisesti. Toisessa jaksossa pahat hahmot erosivat hyvistä hahmoista tummemman värityksensä perusteella. Hyvien hahmojen värityksessä oli käytetty kirkkaita ja puhtaita sävyjä, kun taas pahojen hahmojen väritys oli tummaa ja muusta ohjelman värityksestä poikkeavaa.

Tutkimuksemme tulosten valossa hahmojen poikkeavuus oli toiseksi yleisin moninaisuuden ilmenemisen muoto. Yllätykseksemme hahmojen poikkeavuus ei ollut pelkästään vammojen tai haasteiden kautta tuotettua poikkeavuutta, vaan kyse oli positiivisesta poikkeavuudesta, kuten

kyvyistä tai vahvuusalueista sekä ulkoisesta poikkeavuudesta, kuten silmälaseista. Vammaisuutta esiintyi ainoastaan yhdessä ohjelmassa, eikä esimerkiksi oppimisvaikeuksia tai muita hahmojen henkilökohtaisia poikkeavuutta tuottavia haasteita käsitelty ohjelmissa lainkaan. Vammaisuutta onkin historiassa pidetty luonnottomana asiana, ja vammaiset ovat usein olleet aliedustettuina televisio-ohjelmissa ja elokuvissa. Vammaisuuteen liitetään myös paljon stereotyyppioita, jotka vaikuttavat vammaisuuden esittämiseen ohjelmissa. Tämä on ongelmallista, koska se aiheuttaa mielikuvan siitä, että vammaiset hyväksytään vain, jos he osoittavat olevansa parempia kuin vammattomat. (Rieser, 2011, 67–73) Vasta 1980-luvulla elokuvissa näkyy asenteen muutos ja vammaisia on kuvattu myötätuntoisemmasta näkökulmasta, vaikka vammaisuutta on yhä pidetty henkilökohtaisena ongelmana (Rieser, 2011, 78). Nykyään yhä useammissa elokuvissa ja televisio-ohjelmissa on hahmoja, jotka ovat vammaisia, eikä heihin liitetä erityisiä stereotyyppioita (Rieser, 2011, 83). Olimmekin yllättyneitä, kun vammaisuutta ei näkynyt lastenohjelmissa yhtä ohjelmaa lukuun ottamatta ollenkaan.

Aineistoon kuului paljon eläinsarjoja, joissa jokainen hahmo oli eri eläin. Näistä ohjelmista oli haastavampaa tulkita moninaisuuden ilmenemistä. Eläinsarjat osoittavat kuitenkin sen, että erilaiset ihmiset voivat olla ystäviä keskenään. Osassa eläinsarjoista oli kuitenkin hahmoja, joilla oli selkeästi muista poikkeava aksentti tai poikkeava ulkoinen olemus, mitkä voitiin tulkita moninaisuuden ilmenemiseksi. Juntusen, Kalliomäen ja Tyhtilän (2010) opinnäytetyön mukaan animaatioiden henkilöhahmot esitetään usein varsin yksinkertaisesti eli yhteen hahmoon liitetään vain muutamia ominaisuuksia. Tämä ei ole välttämättä paha asia, sillä yksinkertaistetut hahmot ovat merkityksellisiä lapsen mielekkään katselukokemuksen kannalta. Tämä saattaa olla myös syynä sille, miksi lastenohjelmien hahmoihin liittyvä moninaisuus ilmeni pääosin ulkoisten tekijöiden kautta. Arvelemme, että moninaisuuden ilmeneminen pääosin ulkoisen olemuksen kautta kertoo lastenohjelmien tekijöiden päätöksistä ilmentää moninaisuutta näin. Syynä tähän saattaa olla esimerkiksi lapsen ikätasolle sopiva tapa esittää ihmisten erilaisuutta. Ulkoisten tekijöiden ymmärtäminen ilman sen suurempaa tulkintaa saattaa olla lapselle helpompaa kuin esimerkiksi vuorovaikutuksessa ilmentyvän moninaisuuden ymmärtäminen.

Yhtenä tutkimuksemme tavoitteena oli pohtia verorahoin tuotetun Yle TV2-kanavan ja kaupallisen MTV3 -kanavan välisiä eroja moninaisuuden ilmenemisessä. Se, miten verorahat ja kaupallisuus liittyvät moninaisuuden ilmenemiseen, voisi olla kokonaisen tutkielman kokoinen aihe käsiteltäväksi. Emme siis pysty tutkimuksemme tulosten perusteella selvästi määrittelemään, vaikuttaako kanavien rahoitustapa moninaisuuden ilmenemiseen. Voimme kuitenkin pohtia tätä tutkimuksemme tulosten valossa. Yle on määritellyt lastenohjelmilleen periaatteet,

jonka mukaan lastenohjelmia suunnitellaan. Yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, tasa-arvo ja kulttuurien moninaisuus arvoina ovat varmasti vaikuttaneet moninaisuuden ilmenemiseen myös katsomissamme ohjelmissa. (Yle, 2021a) Esimerkiksi sukupuolineutraalien nimien käyttäminen on ollut tietoinen valinta lastenohjelmia suunniteltaessa. Kulttuuritaustaan liittyvää ulkoista olemusta havaittiin Yle TV2-kanavan ohjelmissa yli kaksi kertaa enemmän kuin MTV3-kanavan ohjelmissa. Tämä tutkimustulos on yhteydessä verorahoin tuotettuja ohjelmia velvoittavaan lakiin, sillä verorahoin tuotettujen lastenohjelmien sisällöissä tulee lain mukaan näkyä tietynlainen yhteiskunnan rakenteita tasa-arvoisesti kuvaava ilmapiiri (Finlex, 2021; Maasilta, 2010, 23–25). MTV3 -kanavan ohjelma *Mimmit Musapatti* oli kuitenkin todella hyvä esimerkki siitä, että kaupallisen kanavan tarkoitus ei ole ainoastaan rahallinen tuottoisuus, vaan myös tasa-arvoisen arvomaailman edistäminen.

Mielestämme merkittävä tutkimustuloksemme liittyy erityisesti Yle TV2 -kanavan Pikku Kakkosen juonto-osuuksiin. Päätimme ottaa juonto-osuudet mukaan aineistoon, sillä olimme kiinnostuneita niiden mahdollisuuksista ilmentää moninaisuutta esimerkiksi tukiviittomien avulla. Juonto-osuuksien karsiutuminen analyysivaiheessa havaintojen puuttumisen vuoksi on mielestämme merkittävä tulos, sillä Pikku Kakkosen arkipäivinä esitettävän ohjelman juonto-osuuksissa saatetaan käyttää esimerkiksi tukiviittomia. Aivoliitto ry myönsikin Pikku Kakkoselle vuonna 2018 Aivojen asialla -tunnuspalkinnon tunnustuksena kommunikoinnin tukemisen huomioimisesta esimerkiksi tukiviittomien ja kommunikaatiokorttien avulla (Yle, 2018a). Olisikin siis mielenkiintoista pohtia, miksi moninaisuutta ei ilmennyt viikonloppuamujen juonto-osuuksissa tai olisiko viikonloppujen vaihtaminen arki-iltoihin vaikuttanut tutkimustuloksiin.

Määrällisesti tarkasteltuna lastenohjelmissa ilmeni moninaisuutta suhteellisen vähän. Katsoimme lastenohjelmia yhteensä 1170 minuutin verran ja moninaisuuden havaintoja teimme vain 217 kappaletta eli noin 11 havaintoa tunnissa. Moninaisuuden määrä tuntui vähäiseltä ottaen huomioon yhteiskunnassa vallitsevan suvaitsevaisuuden diskurssin ja erilaisuuden tasa-arvoiseen kohtaamiseen liittyvän ajatusmallin, jota esimerkiksi YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (1989) edustaa (Finlex, 2015). Mielestämme lastenohjelmissa voisi tuoda moninaisuutta esille selvemmin ja monipuolisemmin esimerkiksi sisäisen erilaisuuden näkökulmasta, sillä vammaisuutta ei näkynyt aineistossa lähes ollenkaan. Useassa ohjelmassa sen sijaan esiintyi hahmoja, joilla oli erilaisia taitoja, kuten vahvuusalueita. Tämä kertoo sen, että jokainen hahmo erityinen omalla tavallaan. Hahmojen sisäinen ja ulkoinen erilaisuus toki kuvaa ihmisten erilaisuutta, mutta tätä teemaa olisi voinut tuoda tarkemmin esille, esimerkiksi jaksojen teemoissa tai vuorosanoissa.

7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa sitä, että tutkielmassa on kyetty tuomaan esille hyvin perusteltuja lähestymistapoja ja menetelmiä tutkimusongelmien ratkaisemiseksi ja tutkimuksen toteuttamiseksi. Tutkimuksen eettisyys taas tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on noudatettu eettisiä periaatteita koko tutkimuksen ajan ja tutkimuksessa käytetyt menetelmät ja analyysitavat voisivat toimia myös toisenlaisessa tutkimuksessa. (Juuti & Puusa, 2020b)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 149) esittävät, että tutkimuksen *sisäinen johdonmukaisuus* eli koherensso on merkittävä hyvän tutkimuksen edellytys. Sisäisellä johdonmukaisuudella tarkoitetaan esimerkiksi argumentointiin liittyvää johdonmukaisuutta eli sitä, miten ja millaisia lähteitä tutkija käyttää. Olemme pyrkineet käyttämään tutkielmassamme mahdollisimman uusia lähteitä. Tämä osoittautui kuitenkin hieman haastavaksi, sillä televisio-ohjelmien tutkiminen on syrjäytynyt muiden medioiden kehittymisen myötä. Teknologian valtavan kehityksen myötä televisio-ohjelmien tutkimisesta on laajalti siirrytty internetin ja sosiaalisen median tutkimiseen. Kolemme kuitenkin, että käyttämiämme vanhempiakin lähteitä voidaan hyödyntää myös nykypäivänä, sillä esimerkiksi televisio-ohjelmien vaikuttavuus ja ohjelmista oppiminen ovat suhteellisen pysyviä teemoja. Lähteiden käytön johdonmukaisuus tutkielmassamme perustuu myös pyrkimyksemme käyttää mahdollisuuksien mukaan alkuperäisiä lähteitä ja perustelemaan argumentteja niitä tukevilla lähteillä. Olemme myös pyrkineet olemaan irrottamatta lähteiden sisältöjä kontekstistaan.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa vahvasti myös tutkimuksen *objektiivisuus*, johon liittyy havaintojen luotettavuus sekä puolueettomuus. Tutkijan omien ajatusten ja taustatekijöiden vaikutusta havaintoihin ja analyysiin tulisi tarkastella tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 160) Moninaisuuden havaitsemiseen liittyy paljon tutkijan mielen sisäisiä ulottuvuuksia. Esimerkiksi tutkijan omat aikaisemmat kokemukset ja niistä aiheutuneet tunnereaktiot vaikuttavat erilaisuuden havaitsemiseen ja siihen, miten yksilö tulkitsee havaitsemansa erilaisuuden sekä siihen, millaisia tunteita ja reaktioita havainnoista tehty tulkinta tutkijassa aiheuttaa. Hyvinkin varhaiset tiedostamattomat kokemukset ja niistä aiheutuneet käyttäytymis- ja ajattelumallit voivat vaikuttaa vahvastikin tutkijan ajattelutapaan. (Colliander ym., 2009, 39) Olemme pyrkineet parhaamme mukaan laittamaan omat ajatusmallimme ja ennakkoluulomme sivuun aineiston analyysiä tehdessä.

Pohdimme tutkimuksemme luotettavuutta erityisesti havaintojen tekemisen näkökulmasta. Erityispedagogiikan opintojen vaikutukset ajattelutapaan ja havainnointiin on hyvä ottaa huomioon. Ajatusmallit ja ennakkokäsityksemme liittyen erilaisuuden ilmenemiseen perustuvat yksilöllisyyden ja tasa-arvon tukemiseen sekä kunnioittamiseen. Olemme pyrkineet irrottautumaan omat erityispedagogisista ajattelumalleistamme ja arvomaailmastamme havaintoja tehdessä ja niitä analysoidessa. On kuitenkin mahdollista, että havaintojemme ulkopuolelle jäi kiinnostavia yksityiskohtia, joiden avulla moninaisuutta ilmennetään lastenohjelmissa. Vaikka pyrimme havainnoimaan aineistoa mahdollisimman objektiivisesti, on silti mahdollista, että emme havainneet kaikkea moninaisuutta lastenohjelmista. Tutkimuksen tulokset näyttävät kuitenkin sen, että tietyt moninaisuuteen liittyvät teemat toistuvat ohjelmissa usein, joten emme usko yksittäisten huomioimattomien havaintojen vaikuttavan radikaalisti tutkimuksen tuloksiin. Havainnoimme aineistoa hyvin tarkasti ja kirjasimme kaikki pienetkin yksityiskohdat ylös, joten virrehavaintojen mahdollisuus on pieni. Emme kuitenkaan halua poissulkea erityispedagogisen ajatusmallin tai oman arvomaailmamme vaikutuksia havaintojen tekemiseen.

Tutkimuksemme luotettavuuspohdinta on kohdistunut myös käyttämäämme analyysimenetelmään. Laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysi on yleinen keino jäsentää empiiristä aineistoa tulkintaa varten. Sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston monipuolisen tarkastelun. Tutkimuksen luotettavuutta lisää, kun aineistoa tarkastellaan käsitteellisesti ja teoreettisesti. (Aaltio & Puusa, 2020) Valitun tutkimusasetelman sopivuus ja tutkimuksen raportoinnin laatu vaikuttavat eettiseen kestävyYTEEN ja sitä kautta myös laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 149). Mielestämme sisällönanalyysi toimi aineistomme analyysissä ja tulkinnassa hyvin. Pelkistettyjen havaintojen pohjalta muodostetut alaluokat ja alaluokista muodostetut yhdistävät luokat tukivat tutkimuksen tulosten esittelyä. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös monipuolinen perehtyminen moninaisuuden ja mediakulttuurin teoriaan, mikä näkyi tulosten tulkinnassa.

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin keskeisiä käsitteitä ovat *validius* ja *reliaabelius*. Validiuden avulla pyritään osoittamaan tutkimusilmiön todenmukaisuutta. Reliaabelius taas tarkoittaa tutkimuksen yhtenäisyyttä ja johdonmukaisuutta. Laadullisen tutkimuksen reliaabeliutta voidaan lisätä siten, että kaksi aineiston tulkitsijaa päätyy samaan tulokseen tai tulkitsevat aineistoa joltain osin eri tavoin. Näin aineiston tulkintaan saadaan monipuolisuutta, sillä erilaiset tulkinnat rikastuttavat ja syventävät tutkimuksen laatua. (Aaltio & Puusa, 2020) Koimme, että kahden tutkijan yhteistyö oli tutkimuksemme kannalta todella tärkeä. Havainnointivaiheessa

kahden tutkijan erilliset havainnot voitiin yhdistää ja lopputuloksena oli monipuolinen ja kattava kokonaisuus. Vaikka teimme pääasiassa samoja havaintoja, oli kuitenkin tilanteita, joissa toisen tapa kirjata kyseinen havainto oli tarkempi tai monipuolisempi ja antoi näin lisää näkökulmia havaintoon. Huomasimme myös yksittäisiä tilanteita, joita vain toinen tutkija oli kirjannut ylös. Silloin kävimme yhdessä läpi kyseisen kohdan lastenohjelmasta havainnon varmistamiseksi.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ei kuitenkaan voida täysin arvioida validiuden ja reliabiliuden käsitteiden kautta, vaan tutkimusta arvioitaessa tulee pohtia voiko tutkimusta toteuttaa uudelleen. (Puusa & Julkunen, 2020) Pyrimme kirjoittamaan tämän tutkielman siten, että tutkimuksemme olisi toistettavissa mahdollisimman helposti. Satunnaisesti valitut peräkkäiset viikonloput ja viikonloppuaamuina esitetyt ”sallittu kaikenikäisille” -symbolilla merkityt ohjelmat aineiston rajaajina toimivat hyvin tutkimuksen toistettavuuden kannalta. Mielestämme olisi kuitenkin myös kiinnostavaa toistaa tutkimus arkipäivinä esitettävien lastenohjelmien näkökulmasta. Aineiston laajentaminen arkipäivinä tai muilla kanavilla esitettyihin lastenohjelmiin voisi tuoda uusia ulottuvuuksia lastenohjelmien analysointiin erilaisten hahmojen ja erilaisia asiasisältöjä käsittelevien ohjelmien kautta. Esimerkiksi Pikku Kakkosen ohjelmistossa on arkipäivisin tukiviittomia juonnoissa sekä ohjelmia, joissa on erilaisia hahmoja ja jopa vammaisuutta. (Yle, 2021a) Tulosten luotettavuutta olisi voinut lisätä myös esimerkiksi jatkamalla aineiston keruuta useampana viikonloppuaamuna tai lisäämällä katsottavien kanavien määrää. Parhaimman moninaisuuden esiintyvyyden olisimme saaneet, jos olisimme valinneet aineistoon lastenohjelmia, joissa tiesimme esiintyvän moninaisuutta. Tämä olisi kuitenkin muuttanut tutkimuksen tarkoitusta ja tutkimustuloksia radikaalisti.

Puusa ja Julkunen (2020) esittelevät artikkelissaan Corleyn ja Giogian (2011) määrittelemät tieteen neljä näkökulmaa: tulosten *uutuusarvo*, tulosten *tieteellinen hyödyllisyys*, tulosten *tarkoituksenmukaisuus* sekä tulosten *siirrettävyys* eli *hyödynnettävyys* muissa tutkimuksissa. Laadullisen tutkimuksen laadun arvioinnissa pyritään esittämään tutkimusprosessi loogisesti, sekä sovittamaan aineistonkeruu ja –analyysimenetelmät tutkimusilmiöön sopiviksi. Laadullinen tutkimus on aina subjektiivista ja tutkimusta tarkastellaan sekä arvioidaan kriittisesti. Lopuksi tulee vielä arvioida tutkimuksen yhteensopivuutta eli teorian, aineiston ja analyysimenetelmien yhteneväisyyttä. (Puusa & Julkunen, 2020) Myös Eskolan ja Suorannan (1999) mukaan laadullisessa tutkimuksessa liikutaan edestakaisin aineiston analyysivaiheen, tehtyjen tulkintojen sekä teorian välillä. Näin tutkimuksessa joudutaan jatkuvasti ottamaan kantaa analyysin kattavuuteen ja tutkimuksen luotettavuuteen. Luotettavuuden kriteeri on perimiltään tutkijan omaa

pohdintaa ja tulkintaa koko tutkimusprosessista. (Eskola & Suoranta 1999, 209–211, 243–246) Mielestämme olemme hyvin pystyneet sovittamaan aineistonkeruun ja aineiston analyysimenetelmän tutkimusilmiöömme sopivaksi. Tätä tukee myös tutkimuksen luotettavuuden ja loogisuuden pohtiminen sekä tutkimuksen kriittinen tarkastelu läpi tutkimusprosessin. Teorian kirjoittamisen ja aineiston analyysin olisi voinut toteuttaa myös toisinpäin. Tässä tutkielmassa perehdyimme aluksi teoriaan, mikä todennäköisesti edesauttoi havaintojen tekemistä aineistosta ja auttoi kiinnittämään huomiota moninaisuuden tekijöihin. Vaikka emme tietoisesti kiinnittäneet havainnoissa huomiota vain tiettyihin moninaisuuden tekijöihin, tutkimuksen teoriaosuudessa käsitelty moninaisuuden määritelmä saattoi vaikuttaa positiivisesti moninaisuuden havaitsemiseen lastenohjelmista.

Laineen (2010) mukaan tutkimus on onnistunut, mikäli ilmiö nähdään ja ymmärretään nyt monipuolisemmin sekä aiempaa selkeämmin. Mielestämme tämä toteutuu tutkimuksessamme erinomaisesti, sillä aiempaa tutkimusta tästä aiheesta ei ole aikaisemmin Suomessa tehty. Lastenohjelmissa esiintyvää moninaisuutta voidaan nyt ymmärtää selkeämmin ja tästä tutkimuksesta saatua tietoa on mahdollista hyödyntää lastenohjelmien tuotannon näkökulmasta, mikäli tuotantoyhtiöillä olisi tarkoituksena ilmentää ihmisten moninaisuutta ohjelmissaan laajemmin.

8 Pohdinta

Lapset oppivat mediasta paljon. Oppiminen heijastuu tutkimusten mukaan niin lasten käytökseen, ajatusmaailmaan kuin leikkeihin. (kts. Korhonen, 2008, 33; Lahikainen, 2015; Oksanen, 2008; Vilka, 2010) Erityisesti lapsen eettinen oppiminen ja eettisen ajattelun kehitys liittyvät vahvasti lapsen käsityksiin moninaisuudesta ja siihen liittyvästä tasa-arvosta, sillä etiikan ymmärrys muodostaa pohjan arvoille ja normeille. Eettisen ajattelun kehittyessä lapsi oppii ja omaksuu eettisen ajattelunsa, käyttäytymisensä ja vakaumuksensa perusteet. Eettistä kasvua voidaan pitää synonyyminä sosiaaliselle kasvulle. Sosiaaliseen kasvuun liittyviä oppimisen osa-alueita ovat rehellisyyden, ystävällisyyden ja oikeudenmukaisuuden lisäksi toisten kunnioittava, hyväksyvä, tasa-arvoinen kohtaaminen. Tullakseen hyväksytyksi, etenkin vähemmistöryhmien edustajat tarvitsisivat oikeudenmukaisuuteen, tasa-arvoisuuteen ja inhimillisyyteen liittyvää huomaamista sekä erilaisuuden hyväksymistä. Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus ovat myös usein mukana monissa eettisissä ja moraalisisissa ongelmissa, joten on tärkeää, että lapsen eettistä kasvua tuetaan. Lapsesta kasvaa eettinen ja moraalinen ihminen oppimisympäristössä, jossa häntä opetetaan kohtaamaan ihmisiä eettisesti ja käyttäytymään moraalisesti oikein, sekä opetetaan arvioimaan omaa toimintaansa eettisesti ja moraalisesti. Näiden lisäksi lapsen eettinen kasvu edellyttää riittävää tietoa yhteiskunnasta ja ympäristöstä. (Vienola, 2020)

Medialla on suuri rooli erityisesti informaation ja tiedon välittämisessä. Erilaisten kulttuurien näkyminen ja esittely mediassa tuottaa stereotyyppioita ja ennakkoluuloja ihmisten moninaisuudesta. (Mustonen, 2002; Rieser, 2011, 104) Television avulla kulttuurien moninaisuus on tullut näkyväksi kaikille, sillä myös ne ihmiset, jotka eivät kohtaa kulttuurien moninaisuutta omassa ympäristössään, kohtaavat sitä televisiota katsellessaan (Lehtonen & Löytty, 2003; Rieser, 2011, 104). Tutkimuksemme tulokset tukevat tätä väitettä, sillä moninaisuutta ilmeni lastenohjelmissa pääosin kulttuurisen moninaisuuden kautta. On tärkeää, että lastenohjelmissa käsitellään kulttuurien moninaisuutta erityisesti siitä syystä, että lapset tarvitsevat erilaisia tietoja ja taitoja kohdatessaan kulttuurien moninaisuutta Suomessa (West, 2007).

Ihmisten ja kulttuurien moninaisuuteen liittyy paljon erilaisia ryhmittelyjä ja kategorioita, mitkä kohdistuvat esimerkiksi etnisyyteen, kieleen, kulttuuriin, vammaisuuteen sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin (Colliander ym., 2009, 30; Rieser, 2011). Kaikkien näiden ryhmien tulisi myös näkyä ja kuulua televisiossa (Huttunen, Löytty & Rastas, 2005). Näihin ryhmiin liittyviin ennakkoluuloihin ja asenteisiin pystytään vaikuttamaan televisio-ohjelmien avulla, mikäli niin halutaan (West, 2007). Koska eettinen ymmärrys ja asenteisiin liittyvät käytösmallit

alkavat kehittyä jo varhaislapsuudessa (Vienola, 2020), olisi tärkeää sisällyttää myös lasten katsomiin televisio-ohjelmiin ennakkoluuloja ja asenteita purkavaa sisältöä. Tutkimuksemme tulosten mukaan moninaisuus ja siihen liittyvä vuorovaikutus näyttäytyvät hyvinkin yksipuolisina lastenohjelmissä. Jos lastenohjelmien tarkoituksena on edistää lapsen eettistä ja moraalista kasvua, miksi moninaisuutta ei ilmennetä lastenohjelmissä syvällisemmin ja monipuolisemmin?

Se, että tiedetään, miten ja miksi toimia oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti ei aina kuitenkaan johda tasa-arvoiseen toimintaan käytännössä. Vaikka syrjimättömyys ja tasa-arvo ovat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) tärkeimpiä lähtökohtia, voidaan silti huomata, että ihmisiä luokitellaan syrjivästi ja epätasa-arvoisesti myös lasten maailmassa. Tutkimuksemme tulokset vahvistavat omalta osaltaan tätä ajatusta. Onko vähemmistöryhmien hyvin rajallinen näkyvyys lastenohjelmissä yhteiskunnan valtasuhteiden aiheuttamaa kyseisiä ryhmiä syrjivää toimintaa ja päätöksentekoa? Eriarvoistumiseen liittyviä yhteiskunnan rakenteellisia mekanismeja voidaan hajottaa ainoastaan tuomalla niitä esille. Näin voimme huomata, millainen merkitys pienillä sanoilla ja teoilla on eriarvoistavien rakenteiden tuottamisessa. (Siippainen, 2017) Kun moninaisuuteen opitaan suhtautumaan positiivisesti, stereotypiat, ennakkoluulot ja oman näkökulman korostaminen hälvenevät ja tilalle tulee ymmärrystä yksilöiden ainutlaatuisuudesta. Erilaisuus voidaankin ymmärtää yhdistävänä tekijänä, ja yksilöt voidaan kokea samantapaisina erilaisuutensa takia. (Colliander ym., 2009, 38–39)

Medialla on merkittävä rooli kulttuuristen erojen tuottamisessa yhteiskunnassa. Television eri sisällöissä näkyvä ja kuuluva ”me ja muut” diskurssi tuottaa ennakkoluuloja ja stereotypioita huomaamattomastikin (West, 2007). Monikulttuurisuuden tasa-arvoinen toteuttaminen televisiossa voi edesauttaa tasa-arvoista suhtautumista myös yhteiskunnallisella tasolla. Viralliset tavoitteet tasa-arvon edistämiseksi koskevat erityisesti verorahoin rahoitetun julkisen palvelun eli Suomen Yleisradion kanavia. Laki velvoittaa Yleä tuottamaan palveluja ”*saamen-, romanin- ja viittomakielellä*”. (Finlex, 2021)

Yle on myös määritellyt lastenohjelmilleen periaatteet, joiden mukaan lastenohjelmien tulee tukea suomalaista kulttuuriperintöä, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä kulttuurista moninaisuutta. Näiden lisäksi Ylen lastenohjelmien tavoitteena on myös tukea lapsen tasapainoista kasvua sekä positiivisen minä- ja maailmankuvan muodostumista, sekä rohkaista lasta omaan ajatteluun sekä uuden oppimiseen. Ohjelmissä huomioidaan erilaiset kielitaustat,

kuten ruotsin- ja saamenkieliset sekä vähemmistö- ja erityisryhmät. (Yle, 2021a) Tästä esimerkkinä voidaan pitää Yle TV2-kanavalla esitettävää *Mauno*-ohjelmaa, joka kuvaa autismikirjon lasten arkielämän kokemuksia (Yle, 2018b). Vähemmistöryhmien huomioiminen näkyy myös tukiviittomien käyttämisenä tietyissä *Pikku Kakkosen* juonto-osuuksissa. Kaupallisilla televisiokanavilla vastaavia lain edellyttämiä velvoitteita ei ole, vaan kiinnostus monikulttuuriseen ohjelmatuotantoon ilmenee lähinnä kysynnän ja markkinoiden kautta. (Finlex, 2021; Maasilta, 2010, 23–25) Tutkimuksemme tulosten mukaan kuitenkin niin Ylen kuin MTV3 -kanavan lastenohjelmissa esiintyi kulttuurista moninaisuutta.

Tutkimuksemme analyysin onnistumista kuvaa mielestämme hyvin teorian ja analyysin tulosten yhdistettävyyttä. Aineiston analyysissä esiin nousseet yhdistävät luokat vastasivat hyvin paljon tutkielman teoreettisessa viitekehityksessä tehtyjä moninaisuuden määrittelyn kategorioita. Muutamia poikkeuksia kuitenkin löytyi, kuten uskontoihin liittyvä moninaisuus ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin liittyvä moninaisuus. Myös vammaisuus oli heikosti edustettuna aineistossa. Pohdimme myös valitsemamme aineistonkeruun ajankohdan vaikuttavuutta tutkimustuloksiin. Tästä esimerkkinä voidaan pitää saamelaisuuden päivää, mikä vaikutti *Henkilokuva: Perinteenvaalija Sophia* -ohjelman valikoitumiseen aineistoon. Koko ohjelma perustui saamelaisuuden esittelyyn, mikä taas omalta osaltaan vaikutti esimerkiksi kulttuuriseen taustaan liittyvien havaintojen määrään.

Televisio-ohjelmien avulla voidaan kuvailla erilaisia vähemmistöryhmiä heidän omasta näkökulmastaan (Seppänen & Väliverronen, 2012, 170), mikä toteutuikin aineistossamme, sillä edellä mainittu *Henkilokuva* -ohjelma käsitteli saamelaisuutta saamelaisen lapsen näkökulmasta. Lähtökohtaisesti televisio ja media heijastavat kuitenkin yhteiskunnan asenteita näitä vähemmistöryhmiä kohtaan ja ilmentävät erilaisia valtasuhteita yhteiskunnassa. (Seppänen & Väliverronen, 2012, 170–174) Tutkimuksemme tulokset kuvaavat tätä hyvin, sillä esimerkiksi vammaisuutta tai sukupuolivähemmistöjä ei näkynyt lastenohjelmissa lähes lainkaan. Ehkä kyseessä on yhteiskunnan valtasuhteet ja puheenaiheet, joita saatetaan vältellä. Toisaalta kyse saattaa olla myös aineistomme pienestä koosta tai lastenohjelmista moninaisuuden ilmentäjänä ylipäätään. Kysymys kuuluukin, kuinka paljon ja millaista moninaisuutta voisimme toivoa lastenohjelmissa mahdollisesti ilmenevän? Tähän teemaan liittyvä jatkotutkimus voisi keskittyä vähemmistöryhmien edustajien ja kasvatusalojen ammattilaisten käsityksiin ja mielipiteisiin siitä, millaista moninaisuutta ja miten paljon sitä olisi hyvä lastenohjelmissa esittää. Uskomme, että lapset voisivat oppia kulttuurien moninaisuudesta etenkin näyteltyjen ohjelmien avulla,

sillä niihin voidaan roolittaa kulttuuriselta taustaltaan erilaisia näyttelijöitä. Näin ohjelmat ilmentävät ihmisten kulttuurista ja etnistä moninaisuutta todella konkreettisesti.

Nykypäivänä tutkimuksissa ja keskusteluissa on nostettu paljon esille erityisesti lasten median ajankäyttöön liittyviä asioita. Vanhemmilla on suuri vastuu lastensa kasvatuksesta ja myös siitä, kuinka paljon lapset käyttävät aikaa median parissa. (Kamenetz, 2019, 115) Varhaiskasvatuksessa pyritäänkin tukemaan perheitä esimerkiksi mediaan ja lapsen ruutu-aikaan liittyvässä kasvatustyössä (Opetushallitus, 2019). Ruutuajan lisääntyminen lasten arjessa selittyy varmasti osittain median saatavuuden kehittymisellä. Media on laajentunut ja muuttunut paljon verrattuna vuosiin 2010 ja 2013, jolloin lasten mediabarometritutkimukset tehtiin. Nykyään on paljon enemmän mahdollisuuksia päästä käsiksi lastenohjelmiin esimerkiksi erilaisten suoratoistopalvelujen kautta. Lastenohjelmat löytyvät myös netistä tallennettuina, joten niitä ei tarvitse aina seurata reaaliajassa televisiosta. Lapset eivät kuitenkaan tee mitään eroa sille, katsovatko he lastenohjelmia televisiosta vai suoratoistopalvelusta (Suoninen, 2004, 129). Olisikin mielenkiintoista tutkia myös muita lasten ja nuorten käyttämiä media-alustoja moninaisuuden ilmene- misen näkökulmasta. Esimerkiksi lapsille suunnatut pelit, mainonta tai erilaiset video- ja suoratoistopalvelut, kuten Youtube, Netflix tai uusi suuren suosion saanut Disney+ palvelu, olisivat mielenkiintoisia jatkotutkimuskohteita.

Nykyään puhutaan myös paljon inklusion merkityksestä erilaisuuden hyväksymisen kontekstissa. Inklusiolla viitataan kaikkien osallistumisen jatkuvaan mahdollistamiseen sekä jokaisen oppijan kunnioittamiseen ja hyväksymiseen osana oppivaa yhteisöä. (Valkonen, 2018) Valkonen (2018) tarjoaa moninaisuutta käsittelevässä materiaalissaan varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa työskenteleville ammattilaisille välineitä tarkastella moninaisuutta elokuvien ja televisio-ohjelmien avulla. Materiaali tarjoaa työkaluja sukupuolisen ja kulttuurisen moninaisuuden käsittelyyn, koska kaikilla lapsilla on oikeus oppimiseen, olemassaoloon ja vuoro- vaikutukseen ilman sukupuoleen tai kulttuuritaustaan liittyviä ennako-olettamuksia. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lasten oikeutta yhteisöllisyyteen, ryhmään kuulumiseen sekä oikeutta rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti (Opetushallitus, 2019). Lasten kanssa työskentelevien on tärkeää tiedostaa omat ajatuksensa ja ennakkoluulonsa, sillä ne voivat välittyä lapsille tarkoituk- sellisesti tai tahattomasti, sillä asenteita ja suhtautumistapoja opitaan paljon muiden ihmisten esimerkistä. Myös lastenohjelmilla on samanlainen vaikutus lasten asenteisiin ja käsityksiin, ja aikuisten asenteilla sekä ennakkoluuloilla voi olla näitä televisiosta opittuja asenteita ja käytös- malleja tukeva tai heikentävä vaikutus.

Erilaisten ihmisten ja ihmisten välisten erojen kanssa elämään oppimista kutsutaan *ksenosofiaksi* eli vierasta koskevaksi viisaudeksi, eron tai toleranssin etiikaksi. Ksenosofia tarkoittaa ihmisten kasvamista entistä sivistyneemmäksi ja suvaitsevaisemmaksi. Näiden lisäksi kyse on arkisista ajatus- ja käytösmalleista, joissa ihmisten erilaisuus ei ole vierasta, vaan erilaisuus ja sen sietäminen voidaan nähdä osana normaalia elämää. (Lehtonen & Löytty, 2003) Kaikkien ihmisten erilaisuus ja samanarvoisuus eivät tarkoita moninaisen yhteiskunnan pääteipistettä tai tavoitetta, vaan kyseessä on lähtökohta, jonka mukaan yhteiskunnan päätöksiä tulisi tehdä. Tämän lähtökohdan saavuttamiseksi tulee kuitenkin tehdä töitä myös Suomessa. (Saukkonen, 2013, 230) Näiden teemojen opettaminen lapsille ja nuorille tulisi olla tavoitteellista ja jatkuvaa. Omalta osaltaan myös lastenohjelmien tekijät voivat olla mukana muokkaamassa lasten oppimisympäristöjä näiden teemojen oppimista tukeviksi.

Pro Gradu -tutkielmamme lähtökohtaisena tarkoituksena oli tuoda näkyväksi moninaisuuden ilmenemistä lasten kulttuuriin liittyvässä ympäristössä eli lastenohjelmissa. Tutkimuksen tulosten valossa voidaan todeta, ettei moninaisuutta ilmene ainakaan liiallisissa määrin, eikä lastenohjelmissa näkynyt moninaisuus ollut kovin moninaista. Pääosin lastenohjelmissa esiintyneet hahmot olivat hyvin homogeenisiä keskenään ja moninaisuutta ilmeni eniten sivurooleissa esiintyneiden hahmojen ihonväreissä tai silmälasien käytössä. Moninaisuuden laajempaan ilmenemiseen olisi mahdollista vaikuttaa ohjelmia tehdessä. Tämä olisi mielestämme erittäin tärkeää, sillä mitä enemmän lapset ymmärtävät ja oppivat ihmisten moninaisuudesta ja erilaisuudesta, sitä suvaitsevaisempia ja kunnioittavampia heistä kasvaa (Eerola-Pennanen, 2017). Haluaisimme haastaa lastenohjelmien tekijöitä miettimään näitä teemoja entistä enemmän työssään. Näin voimme pienillä teoilla mahdollisesti vaikuttaa tulevaisuuden yhteiskunnan rakenteisiin.

Lähteet

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 177–188). Helsinki: Gaudeamus.
- Aarnio, K. (2020). Sateenkaariperheiden lasten suhteet vanhempiinsa ja ystäviinsä. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 47–62). Tallinna: Gaudeamus oy.
- Ahtola, A., Forsström, T. & Paalanen, T. (2019). *Nautinnon aika*. Helsinki: Into.
- Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. (2018). *Tasa-arvobarometri 2017*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 8/2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_08_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf
- Aytekin, K.O. (2020). Analysis of Science Images Presence in Cartoons (A Turkish TV Channel Case). *European Journal of Educational Research*, 9(3), 1347-1366. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.3.1347>
- Becker, H. S. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Bryant, J. & Zillmann, D. (toim.). (2002). *Media Effects. Advances in Theory and Research*. 2. painos. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Colliander, A., Ruoppila, I. & Härkönen, L. (2009). *Yksilöllisyys sallittu: Moninaisuus voimaksi työpaikalla*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Davies, M. M. (2010). *Children, media, and culture*. New York: Open University Press.
- Eerola-Pennanen, P. (2017). Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.). *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789517686532>
- Eerola-Pennanen, P. (2020). Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hurjala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 3. painos. Tampere: Vastapaino.
- Evers, C.W., Albury, K., Byron, P. & Crawford, K. (2013). Young people, social media, social network sites and sexual health communication in Australia. “This is funny, you should watch it”. *International Journal of Communication*, 7. [PDF]. (s.263–280).

- Finlex. (2015). 59/1991. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Haettu 8.3.2021 osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopviite/1991/19910059?sopviite_id=19910059
- Finlex. (2021). 22.12.1993/1380. Laki Yleisradio Oy:tä. 7 § (19.8.2005/635), Julkinen palvelu. Haettu 8.3.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>
- Finnpanel. (2020a). Viikoittaiset kanavien katseluosuudet ja viikkotavoittavuudet ikäryhmittäin. Haettu 29.11.2020 osoitteesta <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vkokons/sharevk/viimeisin/>
- Finnpanel. (2020b). Kuukauden katsotuimmat lähetykset ohjelmatyypeittäin. Haettu 29.11.2020 osoitteesta <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kk/ohjryh/2020/10/lastenohjelmat.html>
- Finnpanel. (2021). Viikoittaiset kanavien katseluosuudet ja viikkotavoittavuuden ikäryhmittäin, viikko 7/2021. Haettu 7.3.2021 osoitteesta <https://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/vkokons/sharevk/viimeisin/>
- Grant, C. A. & Sleeter, C. E. (2011). *Doing multicultural education for achievement and equity*. Second edition. Routledge.
- Gunter, B., Furnham, A., & Griffiths, S. (2000). Children's memory for news: a comparison of three presentation media. *Media Psychology*, 2, (s. 93–118). Doi.org/10.1207/S1532785XMEP0202_1
- Heikinheimo, M. (2015). *Romanit*. Tampere: Mediapinta.
- Herkman, J. (2001a). *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (15. uudistettu painos). Helsinki: Tammi.
- Huhtanen, E. (toim.). (2016). *Lasten Mediamaailma pähkinänkuoressa*. Mediakasvatusseuran julkaisuja, 5/2016. Helsinki: Mediakasvatus Seura.
- Huntemann, N. & Morgan, M. (2001). Mass Media and Identity Development. Teoksessa D. Singer & J. Singer (toim.), *Handbook of children and the media*. (s. 309–322). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Huttunen, L., Löytty, O. & Rastas, A. (2005). Suomalainen monikulttuurisuus. Teoksessa A. Rastas, L. Huttunen & O. Löytty (toim.). *Suomalainen vieraskirja: Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*. (s.16–40). Tampere: Vastapaino.
- Huuska, M. (2020). Sukupuolen moninaisuus perheterapiassa. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 255–274). Tallinna: Gaudeamus oy.

- Hänninen, M. (2013). *Vieras, outo, vihollinen: Toiseus antiikista uuden ajan alkuun*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Johnson, L., Chen, T-A., Hudges, S. & O'Connor, T. (2015). The association of parent's outcome expectations for child TV viewing with parenting practices and child TV viewing: An examination using path analysis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 12(1):70. DOI: 10.1186/s12966-015-0232-2
- Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T. & Klemetti, R. (2020). *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019*. Työpaperi 38/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-580-3>
- Juntunen, T., Kalliomäki, K. & Tyhtilä, J. (2010). *Animaatiosarjan konseptisuunnittelu*. Vies-tinnän koulutusohjelman opinnäyte. Tampereen ammattikorkeakoulu. Haettu 20.3.2021 osoitteesta https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/14545/Juntunen_Tuuli%26Kalliomaki_Kiira%26Tyhtila_Jaakko.pdf?sequence=2
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020a). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s. 9–19). Helsinki: Gaudeamus.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020b). Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s.174–175) Helsinki: Gaudeamus.
- Kamenetz, A. (2018). *Sopiva ruutu-aika: Löydä tasapaino digitaalisen ja todellisen elämän välillä*. Helsinki: Viisas elämä.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. (2021). *Ikäraja- ja sisältösymbolit*. Helsinki: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Haettu 29.1.2021 osoitteesta: <https://kavi.fi/ikarajat/yleistieto/symbolit/>
- Kazi, V., Alitolppa-Niitamo, A. & Kaihovaara, A. (toim.). (2019). *Kotoutumisen kokonaiskat-saus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>
- Ketonen, R., Kontu, E., Lahtinen, R., Pesonen, H. & Tuomi, E. (2018). Kehitysvammaisuus, autismikirjo ja lapsen tuen tarve. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiseri-tyiskasvatus*. (s.287–303). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto. (2014). Lapsesi katsoo mainoksia - vaikuta siihen, millaisia. Lapsi kuluttajana. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Ostaminen-myyminen-ja-sopimukset/lapsi-kuluttajana/mainonta/>

- Kiviniemi, K. (2018) Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524518758>
- Koivusalo-Kuusivaara, R. (2007). *Lapset, media ja symbolinen vuorovaikutus: Suomalaisten, englantilaisten ja saksalaisten lasten mediasuhteen tarkastelua*. Helsinki: Viestinnän julkaisuja 14, Helsingin yliopisto.
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Helsinki: Palmenia.
- Korhonen, P. (2008). *Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta* (Väitöskirja, Tampereen yliopisto). Haettu osoitteesta <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7406-4>
- Kortti, J. & Salmi, H. (2007). Televisio eilen, tänään, huomenna. Teoksessa J. Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä – Suomalainen televisio ja sen ohjelmat. 1950-luvulta digiaikaan*. (s.13–31). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kotilainen, S. (2011). *Lasten mediabarometri 2010: 0–8-vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1. Helsinki: Mediakasvatusseura ry. (s. 9–14).
- Kurkela, K. (2002). Uutisjuttu – mediakasvatusta perusopetukseen. Teoksessa S. Sintonen (toim.), *Median sylissä: Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta*. (s. 93–103). Helsinki: Finn lectura.
- Kuurojen Liitto ry. (2021). Viittomakieliset. Haettu 4.3.2021 osoitteesta <https://kuurojenliitto.fi/viittomakieliset/>
- Kytömäki, J. (1999). *Täytyy kattoo, jos saa kattoo: Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Kytömäki, J. (2009). Television mielihjelmien muutos – asian ja viihteen yhteiselosta viihteen ylivaltaan? Teoksessa M. Liikkanen, T. Melkas, R. Jallinoja, P. Alasuutari, J. Kytömäki, K. Eskola, . . . H. Helve (toim.), *Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat*. (s. 101–122). Helsinki: Gaudeamus.
- Lahikainen, A-R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (2005). Tulevaisuus ja lasten mediamaailma. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Inkinen, R. Kivimäki, K. Otonkorpi-Lehtoranta, K. Höglund, S. Valkonen, . . . J. Suoranta (toim.), *Lapsuus mediamaailmassa: Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. (s. 200–210). Helsinki: Gaudeamus.

- Lahikainen, A-R. (2015). Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa A-R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo (toim.), *Media lapsiperheessä*. (s. 15–39). Tampere: Vastapaino.
- Lahikainen, A-R. & Arminen, I. (2015). Perheet, media ja tulevaisuus. Teoksessa A-R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo (toim.), *Media lapsiperheessä*. (s.264–288). Tampere: Vastapaino.
- Lahti A., Aarnio, K., Moring, A. & Kerppola, J. (toim.). (2020). *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. Tallinna: Gaudeamus oy.
- Laitinen, J. (2018). Lastenohjelmien määrä räjähti televisiossa – lasten ruutu-aika nousussa. Lehtiartikkeli. *Etelä-Suomen sanomat*. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://www.ess.fi/paikkalliset/196447>
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789524518758>
- Lehtikangas, A. & Mulari, H. (2016). ”Mä en oo kattonu mut mä vaan tiän ne”: Havainnointi, medialeikit ja eronteot päiväkodissa. Teoksessa H. Mulari (toim.), *Solmukohtia: Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. (s. 21–44). Helsinki: Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimuverkosto.
- Lehtola, V. & Lämsä, A. (2015). *Saamelaiset: Historia, yhteiskunta, taide*. (Päivitetty laitos.). Inari: Puntsi.
- Lehtonen, M. & Löytty, O. (2003). Miksi erilaisuus? Teoksessa M. Lehtonen & O. Löytty (toim.), *Erilaisuus*. (s. 7–17). Tampere: Vastapaino.
- Lindholm, M. (2015). Yippee 2015. Research Director, Media Audience, TNS Gallup Oy.
- Lieberman, D., Bates, C., & So, J. (2009). *Young children's learning with digital media. Computers in the Schools*, 26(4), 271–283. Haettu 18.2.2021 osoitteesta https://www.researchgate.net/publication/232818900_Young_Children's_Learning_With_Digital_Media
- Livingstone, S. (2007). Do the Media Harm Children? Reflection on New Approaches to an Old Problem. *Journal of Children and Media* no. 1, vol. 1. s. 5–14. Haettu 22.2.2021 osoitteesta https://www.researchgate.net/profile/Sonia-Livingstone/publication/233033902_DO_THE_MEDIA_HARM_CHILDREN/links/5471b83c0cf24af340c3c14e/DO-THE-MEDIA-HARM-CHILDREN.pdf
- Lonka, K. (2020). *Oivaltava oppiminen*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu 15.4.2021 osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789511391173>

- Luoma, I., Mäntymaa, M., Puura, K. & Tamminen, T. (2008). Geenit ja kulttuuri lapsen kasvun lähtökohdina. Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.), *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. (s. 85–97). Vantaa: WSOY.
- Lury, K. (2002). A Time and Place for Everything: Children’s Channels. Teoksessa D. Buckingham (toim.), *Small Screens. Television for Children*. (s. 15-37). London: Leicester University Press.
- Lätti, S. (2015). *Lastenohjelmien katsojatutkimus - tutkimusmenetelmät ja haasteet*. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.
- Maasilta, M. (2010). *Suomen televisio ja monikulttuuriset yleisöt*. Tampere: University Press. Haettu 8.3.2010 osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/102910/978-951-44-8059-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (2012). Media alle 3-vuotiaan arjessa. MLL:n julkaisuja 2012. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://cdn.mll.fi/prod/2017/07/06184009/Media-alle-3-vuotiaan-arjessa-opas.pdf>
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. (6.3.2021). Vauva ja median käyttö. Haettu 20.3.2021 osoitteesta <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/0-1-v/vauva-ja-median-kaytto/>
- Martti, P. (2013). *Äänen retoriikka lastenmainoksissa. Musiikki, äänitehosteet ja puheen eikielelliset elementit vaikuttamisen välineinä*. Jyväskylä: University Library of Jyväskylä.
- Matikainen, J. (2008). *Verkko kasvattajana: Mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta?* Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Meriranta, M. (2010). *Mediakasvatuksen käsikirja*. Kuopio: Unipress.
- Moring, A. (2020) Sateenkaarevat perhe- ja läheissuhteet lainsäädännössä. Teoksessa A. Lahti, K. Aarnio, A. Moring & J. Kerppola (toim.), *Perhe- ja läheissuhteet sateenkaaren alla*. (s. 115–131). Tallinna: Gaudeamus oy.
- MTV Oy. (2021). MTV uutiset: MTV Info. Helsinki. Haettu 2.2.2021 osoitteesta <https://www.mtvuutiset.fi/yritys>
- Mulari, H. (toim.). (2016). *Solmukohtia - Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry: Nuorisotutkimusverkosto.
- Mustonen, A. (2001). *Mediapsykologia*. Helsinki: WSOY
- Mustonen, A. (2002). Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa S. Sintonen (toim.), *Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta*. (s. 55–69). Helsinki: Finn Lectura.

- Mykkänen, J. & Böök, M. (2017). Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Mäkiranta, M. 2010. Kuvien lukeminen. Teoksessa J. Hurtig, M. Laitinen & K. UljasRautio (toim.) *Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet*. (s.97–120). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Neuliep, J. (2017). Ethnocentrism and intercultural communication. Teoksessa L. Chen (toim.), *Intercultural Communication*. (s. 331–347). Berlin: Boston: De Gruyter Mouton.
- Niiranen, J., Kiviruusu, O., Vornanen, R., Saarenpää-Heikkilä, O. & Paavonen, J. (2021). High-dose electronic media use in five-year-olds and its association with their psychosocial symptoms: a cohort study. *BMJ Open 2021*. DOI:10.1136/bmjopen-2020-040848
- Noppari, Elina (2014). *Mobiilimukset. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3*. Journalismin, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.
- Nousiainen, S. (2020). *Sukupuoleen katsomatta – Kuinka kohdata moninaisuus*. EU: Atena Kustannus Oy.
- Nyyssölä, K. (2008). *Mediakulttuuri oppimisympäristönä*. Helsinki: Opetushallitus.
- Oikeusministeriö. (2021). Syrjintä eri väestöryhmissä. Oikeusministeriö: Demokratia- ja julkisoikeusosasto/ Itsehallinto ja yhdenvertaisuus. Haettu 25.2.2021 osoitteesta: <https://yhdenvertaisuus.fi/vahemmistot-suomessa>
- Oksanen, A. (2008). Lapsuus jättömaana: Teknologisen bränditalouden paisteessa vai pimenossa? Teoksessa A-R. Lahikainen, R-L. Punamäki & T. Tamminen (toim.), *Kulttuuri lapsen kasvattajana*. (s.45–59). Vantaa: WSOY.
- Opetushallitus. (2016). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014* (4.p.). Määräykset ja ohjeet 2014:96. Haettu 3.3.2021 osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Haettu 31.3.2021 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Paju, E. (2016). Tavarat, välineet ja affektit: lasten mediakulttuurit ja tiedon tuottaminen kotiympäristöissä. Teoksessa H. Mulari (toim.) *Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. (s.111–135) Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry: Nuorisotutkimusverkosto.

- Pohjola, K. & Johnson, E. (2009). *Lasten mediakulttuuri ja koulu vuoropuheluun*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s.145–156). Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti & I. Aaltio (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. (s.189–202). Helsinki: Gaudeamus.
- Rask, S & Castaneda, A. (2019). Syrjintäkokemukset ja niiden yhteys hyvinvointiin ja kotoutumiseen ulkomaalaistaustaisessa väestössä. Teoksessa V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo & A. Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. (s. 229–243) TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7>
- Repo, K. & Nätti, J. (2015a). Lapset ja nuoret yksin ja yhdessä median parissa. Teoksessa A-R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo (toim.), *Media lapsiperheessä*. (s.108–131). Tampere: Vastapaino.
- Repo, K. & Nätti, J. (2015b). Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa A-R. Lahikainen, T. Mälkiä & K. Repo (toim.), *Media lapsiperheessä*. (s.80–107). Tampere: Vastapaino.
- Rideout, V. (2017). *The Common Sense Census: Media Use by Kids Age Zero to Eight*. San Francisco, CA: Common Sense Media. Haettu 7.3.2021 osoitteesta https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/uploads/research/csm_zerotoeight_fullreport_release_2.pdf
- Rieser, R. (2011). *Mustat lasit: Vammaisuus valkokankaalla ja televisiossa* (suom. S. Purhonen, I. Räsänen & J. Karjalainen). Helsinki: Into: Kynnys.
- Rinne, R. (2012). Koulutus normaaliuden ja poikkeavuuden historiallisena tuottajana. Teoksessa H. Silvennoinen & P. Pihlaja (toim.), *Rajankäyntejä: Tutkimuksia normaaliuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden tulkinnoista ja määrittelyistä: juhlaKirja Joel Kivirauman täyttäessä 60 vuotta*. (s.27–55). Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Rose, G. (2007). *Visual methodologies: An introduction to the interpretation of visual materials* (2. painos). Lontoo: Sage.
- Saarelainen, A. (2019). *Muotoilua meillemkin! Muotoilu- ja brändiopas yrittäjille*. Karstula: Konsultointi Paavo ja Liisa Oy.

- Salasuo, M., Merikivi, J. & Myllyniemi, S. (2019). Maailma muuttuu: Nuoret sukupolvet älylaiteyhteiskunnan etujoukkona. Teoksessa S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.), *Lapset, nuoret ja älylaitteet. Taiten tasapainoon.* (s.135–156). Helsinki: Duodecim.
- Salokoski, T. & Mustonen, A. (2007). *Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin: Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin.* Helsinki: Mediakasvatusseura.
- Salomaa, S. (2016). *Mediakasvatustietoisuuden jäsentäminen varhaiskasvatuksessa.* Helsinki: Suomen Varhaiskasvatus Ry.
- Saukkonen, P. (2013). *Erilaisuuksien Suomi: Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot.* Helsinki: Gaudeamus.
- Seppänen, J. & Väliverronen, E. (2012). *Mediayhteiskunta.* Vastapaino.
- Seta. (2021). *Sukupuolen moninaisuus.* Helsinki: Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. Haettu 7.3.2021 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>
- Schneider, C. Q. & Wagemann, C. (2012). *Set-theoretic methods for the social sciences: A guide to qualitative comparative analysis.* Cambridge University Press.
- Signorielli, N. (2001). Television's Gender Role Images and Contribution to Stereotyping: Past, Present, Future. Teoksessa D. Singer & J. Singer (toim.), *Handbook of children and the media.* (s. 341–358). Sage Publications.
- Sihvola, J. (2007). Monikulttuurisuuspolitiikan mallit ja tasa-arvoinen koulu. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.), *Erilaisuuden valot ja varjot: Eettinen kasvatus koulussa.* (s. 53–67). Keuruu: Otava.
- Siippainen, A. (2017). Sukupuoli ja ikä. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia.* [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.elibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Silvennoinen, H. & Pihlaja, P. (2012). Erilaisuudesta poikkeavuuteen. Teoksessa H. Silvennoinen & P. Pihlaja (toim.), *Rajankäyntejä: Tutkimuksia normaaliuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden tulkinnoista ja määrittelyistä: juhla kirja Joel Kivirauman täyttäessä 60 vuotta.* (s.17–23). Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos.
- Suomen virallinen tilasto. (2021a). Maahanmuuttajat väestössä. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 4.3.2021 osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>
- Suomen virallinen tilasto. (2021b). Vapaa-ajan osallistuminen. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 29.1.2021 osoitteesta: <http://www.stat.fi/til/vpa/index.html>

- Suomen virallinen tilasto. (2020a). Väestörakenne. Liitetaulukko 2. Väestö kielen mukaan 1980–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 4.3.2021 osoitteesta http://www.stat.fi/til/vaerak/2019/vaerak_2019_2020-03-24_tau_002_fi.html
- Suomen virallinen tilasto. (2020b). Perheet. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 9.2.2021 osoitteesta <https://www.stat.fi/meta/til/perh.html>
- Suomen virallinen tilasto. (2020c). Lapsiperheet tyypeittäin 1950–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 18.2.2021 osoitteesta: http://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tau_003_fi.html
- Suomen virallinen tilasto. (2020d). Uusperheet 1990–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu: 18.2.2021 Osoitteesta: http://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tau_004_fi.html
- Suomen virallinen tilasto. (2020e). Perheet tyypeittäin vuosina 1990–2019. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 18.2.2021 osoitteesta: http://www.stat.fi/til/perh/2019/perh_2019_2020-05-22_tau_001_fi.html
- Suoninen, A. (2004). *Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Suoninen, A. (2007). Mitä me katsottiin ennen kuin oli Pikku Kakkosta? Lastentelevision ensimmäiset vuosikymmenet. Teoksessa J. Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä - Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan*. (s. 478–507). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Suoninen, A. (2014). *Lasten mediabarometri 2013: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 149. Helsinki: Unigrafia.
- Suoranta, J. (2001). Cyberkids: lapset mediakulttuurin toimijoina. Teoksessa M. Kangassalo & J. Suoranta (toim.), *Lasten tietoyhteiskunta*. (s. 15–48). Tampere University Press.
- Sutinen, T. (2012). *Sukupuolten representaatiot lastenohjelmissa: Diskurssianalyttinen tutkimus viikonloppuaamujen suomenkielisistä piirreyistä*. Pro Gradu-tutkielma. Lapin Yliopisto.
- Talib, M. T. (2007) Opettajana monikulttuurisessa koulussa. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.), *Erilaisuuden valot ja varjot: Eettinen kasvatus koulussa*. (s. 37–51). Keuruu: Otava.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. (2021a). *Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus: käsitteet*. Haettu 4.3.2021 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

- Timonen, E. (2005). *Perinteestä mediavirtaan: Kansanperinteen muuntuminen arkistomuistiinpanoista lastenkulttuuriksi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Uusikylä, K. (2020). *Lahjakkuus*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/book/9789523700062>
- Uusitalo, N., Vehmas, S. & Kupiainen, R. (2011). *Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Tampere: Juvenes Print Oy- Tampereen yliopisto, Vies-tinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Vandewater, E. A., Bickham, D. S., Lee, J. H., Cummings, H. M., Wartella, E. A. & Rideout, V. J. (2005). When Television Is Always on Heavy television exposure and young children's development? *American Behavioral Scientist* Vol. 48, s.562–577.
- Van Evra, J. P. (2004). *Television and child development* (3. painos). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. Viitattu 18.2.2021 <https://doi.org/10.4324/9781410610447>
- Valkenburg, P. M. (2004). *Children's responses to the screen: A media psychological approach*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Valkonen, S., Pennonen, M. & Lahikainen, A. R. (2005). Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Inkinen, R. Kivimäki, K. Otonkorpi-Lehtoranta, K. Höglund, S. Valkonen, . . . J. Suoranta (toim.), *Lapsuus mediamaailmassa: Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. (s. 54–91). Helsinki: Gaudeamus.
- Valkonen, S. (2012). *Television merkitys lasten arjessa*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Valkonen, S. (2018). *Eronteoista moninaisuuteen - Työkaluja mediatekstien moninaisuuden käsittelyyn*. University of Helsinki. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Haettu 31.3.2021 osoitteesta: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/234818/Eronteoista_moninaisuuteen_ty_kaluja_mediatekstien_moninaisuuden_k_sittelyyn.pdf?sequence=1
- Vehmas, S. (2015). Vammaisuus ja yhteiskunnallisesti luodut haitat. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 22(1). Haettu 3.4.2021 osoitteesta: <https://journal.fi/janus/article/view/51161>
- Verhaeghe, P. (2009). *Normaaliudesta ja muista mielenhäiriöistä: Subjekti ja toinen*. Vantaa: Apeiron kirjat.

- Vienola, V. (2020). Varhaisvuosien eettinen kasvaminen ja oppiminen. Teoksessa E. Hurjala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. [Adobe Digital Editions -versio]. Haettu osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789523700758>
- Vilkka, H. (2010). *Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Warinowski, A. (2012). Marginaalisesta miehestä kriittiseen akkulturaatiotutkimukseen: eron- teoista monikulttuurisuuskasvatuksen tutkimukseen. Teoksessa H. Silvennoinen & P. Pih- laja (toim.), *Rajankäyntejä. Tutkimuksia normaaliuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden tul- kinnoista ja määrittelyistä*. (s. 57–83). Turku: Painosalama Oy.
- Weiste-Paakkanen, A., Lämsä, R. & Kuusio, H. (2018). *Suomen romaniväestön osallisuus ja hyvinvointi: Romanien hyvinvointitutkimus Roosan perustulokset 2017–2018*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Werner, A., Suoninen, A. & Rättyä, K. (1996). *Lapset ja televisio*. Helsinki: Gaudeamus.
- West, P. (2007). Elokuva ja eurosentrismi: muut katseemme keskiössä. Teoksessa J. Kivistö (toim.), *Globaaliin vastuuseen kasvaminen. Näkökulmia maailman hahmottamisen peda- gogiikkaan*. (s. 92–110). Helsinki: Lönnberg Print & Promo.
- Yippee. (2015). *3–16-vuotiaiden lasten mediankäyttöä selvittävä tutkimus*. Sanoma Kids Me- dia. TNS Gallup Oy. <https://www.epressi.com/tiedotteet/media/suomalaisten-lasten-ja- nuorten-mediankayttoa-tutkittiin-kymmenetta-kertaa-talta-nayttaa-diginatiivin-moni- kanavainen-arki.html>
- Yippee. (2017). *3–16-vuotiaiden lasten mediankäyttöä selvittävä tutkimus*. Sanoma Kids Me- dia. TNS Gallup Oy. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://media.sanoma.fi/ajankoh- taista/2017-05-24-televisiolla-sarjakuvilla-ja-kirjoilla-yha-iso-rooli-lasten-median>
- Yippee. (2019). *3–16-vuotiaiden lasten mediankäyttöä selvittävä tutkimus*. Sanoma Kids Me- dia. TNS Gallup Oy. Haettu 6.3.2021 osoitteesta <https://news.cision.com/fi/sanoma-me- dia-finland/r/jippii--aku-ankan-lukijamaara-kasvoi-45-000-lapsella-ja-nuorella,c2819102>
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. (1989). Haettu 25.2.2021 osoitteesta: https://unicef.stu- dio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Yle. (2018a). *Aivojen asialla -tunnustus-palkinto Pikku Kakkoselle*. Haettu 24.2.2021 osoit- teesta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/01/26/aivojen-asialla-tunnustus-palkinto-pikku- kakkoselle>
- Yle. (2018b). *Mauno-sarjassa iloitaan yksilöllisyydestä ja erilaisista tavoista ajatella*. Haettu 12.4.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/08/22/mauno-sarjassa-iloitaan-yk- silollisyydesta-ja-erilaisista-tavoista-ajatella>

- Yle. (2021a). *Lastenohjelmien periaatteet*. Haettu 15.1.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/lapset/lastenohjelmien-periaatteet>
- Yle. (2021b). Lasten Areena - turvallisesti ja helposti lastenohjelmia. Haettu 3.2.2021 osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/06/22/lasten-areena-turvallisesti-ja-helposti-lastenohjelmia>
- Zumárová, M. (2014). *Computers and children's leisure time*. Chicago: International Educational Technology Conference.
- Österlund-Karinkanta, M. & Moring, T. (2007). Televisio kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden tuottajana. Teoksessa J. Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä - Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan*. (s. 478–507). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Liite 1

Yle TV2 -kanavan ja MTV3 -kanavan lastenohjelmissä ilmenevää moninaisuutta kuvaavat alku-
kuperäiset havainnot. Näytellyt ohjelmat on kursivoitu.

Yle TV2

Auvo Raitanen

- Sukupuolineutraalit nimet hahmoilla
- ”Täällä on joku otus”, poikkeava hahmo, josta puhutaan
- ”Mut sä et oo opossumi”
- ”Olet hyvä piikkisika, et ole paras opossumi, mutta olet parhaimmanlainen Sepi”
- Kaikki hahmot eri eläimiä

Henkilokuva: Perinteenvaalija Sophia

- Koko ohjelma perustuu saamelaisuuden esittelyyn
- Kolttsaamelainen Sophia
- Saamelaiset vaatteet
- Saamen kieli

Herra Mäyränen ja Rouva Repolainen

- Eläin erilaisuus mainitaan tunnusmusiikissa: ”vaikka olemme erilaisia, voimme silti olla ystäviä”
- Ketun ja Mäyrän uusioperhe
- Jakso uusioperheen haasteista
- ”He eivät ole veljiäni” à syrjivää puhetta velipuolista
- ”Tyypillinen kettu, itsekäs”
- ”Meidän perhe on koko metsän paras perhe”

Isot koneet (ei havaintoja)

Killen kimppakyyti

- Pilkkaava vitsi hahmon pituudesta “Onko siinä pituusrajaa”
- Pilkkaava oletus osaamattomuudesta
- Syrjintä iän perusteella “Sinä et osaa”
- Kaikki eri eläimiä
- Silmälasit hahmolla
- R ja s -vika hahmolla

Kynä käteen! (ei havaintoja)

Liisa ja Leo

- Silmälasit
- Tumma iho ja afro

Maailman satuja

- ”Olemme sellaisia kuin päätämme olla”
- Tumma iho ja etniset vaatteet
- Satu kertoo israelilaisesta pojasta

- Satu kertoo arabialaisesta kalifista
- Satu kertoo Pakistanista

Nimipäivä

- Richard

Oktonautit

- Osalla neutraalit nimet
- Albiino valas

Onneli, Anneli

- Tumma iho näyttelijällä
- Silmälasit näyttelijällä

Petran poppoo

- Silmälasit hahmolla
- Neutraali sukupuolen ilmaisu: poikaoletettu Perttu ”rakastaa kukkia”

Pikku Kakkosen juonnot (ei havaintoja)

Pipsa possu

- Silmälasit hahmolla
- Eri eläinlajeja

Popi kissa

- Pilkkaava kuvaus poikkeavasta linnusta: ”äänekäs, kömpelö lintu, jolla on huono näkö”
- Sukupuolineutraalit nimet hahmoilla: Hissu, Popi, Susu, Pöllö

Q Putti 5

- Kaksipäinen hahmo

Ryhmä hau

- Ranskalainen aksentti
- Ranskalaiset vaatteet
- Tumma iho
- Silmälasit
- Koirien vahvuusalueet

Rytmimunashow

- Tumma iho ja afro

Seikkailukone

- Silmälasit ohjelmaan osallistuvalla lapsella
- Ohjelmaan osallistuvan lapsen on todella vaikea keskittyä tekemiseen

Tik Tak

- Etniset vaatteet
- Tumma iho näyttelijällä
- Silmälasit näyttelijällä

Uteliias Vili

- Tunteita kuvaavat eleet
- Tukiviittomat
- Kiinalainen kauppias; kiinalainen aksentti
- Ranskalainen kokki; ranskalainen aksentti ja vaatetus
- Tumma iho
- pulu pohtii mikä eläin apina on ja miksi à käydään läpi eri eläinlajien ominaisuuksia
- Yksinhuoltaja isä
- Silmälasit

Viiru ja Pesonen

- Tiikerillä itämainen hattu
- Silmälasit

Ystävänäi Marlon

- Tumma iho
- Gluteenittomuus yhdellä lapsella
- Hijab
- Turbaani
- Silmälasit

Ässäluokka

- Afro
- Etniset vaatteet
- Turbaani
- Silmälasit
- Osalla sukupuolineutraalit nimet
- Eri eläimiä
- ”Alkuasukkaat”

MTV3

Chuggington

- Aksentti
- Tumma iho
- Hahmon toinen silmä eri värinen
- Itsensä erilaiseksi määrittely: ”Olen supertuku”
- Silmälasit

Mimmit Musapatti

- Romaninaisen vaatteet hahmolla
- Luetellaan eri maita ja maanosia, vertaillaan niitä
- ”Ystävyys ympäri maailman”
- ”Jokaisella on ainutlaatuinen sormenjälki”
- Etnisyyteen liitetään stereotyyppioita: ”Namibiassa lapsi opettelee lukemaan”, ”Brasiliassa pelataan jalkapalloa”
- Saamelaiset vaatteet
- Japanilaiset vaatteet
- Japanilaisesta kulttuurista puhuminen
- Tumma iho

- Pyörätuolia käyttävä animoitu hahmo
- Silmälasit
- Kuulolaite ohjelmaan osallistuvalla lapsella
- Poikkeava silmä ohjelmaan osallistuvalla lapsella
- Hahmojen vahvuusalueiden esittely
- Laulussa mainitaan ”tummat ja vaaleat ihmiset”
- Laulussa mainitaan erilaisia taitoja
- Viittomat puheen tukena

Muumilaakson tarinoita

- Tumma iho
- ”Minä en ole samanlainen kuin sinä, minulla on omatunto”
- ”Se on minun luontoni eikä sitä voi muuttaa, ei ole koskaan hyväksi tehdä vastoin omaa luontoa”
- Kuumen lähteen etsijät: tummempi iho ja puhe eri kulttuuritaustasta
- Lampunhenki: etniset vaatteet
- Noitia, noituutta ja loitsuja
- Taikuri ja taikuutta
- Yksinhuoltajuus
- Silmälasit

Viidakon veijarit

- Itsensä erilaiseksi määrittely; pingviini määrittelee itsensä tiikeriksi

Liite 2

Alkuperäiset havainnot ja niistä muodostetut pelkistetyt havainnot

Alkuperäiset havainnot	Pelkistetyt havainnot
Ranskalainen aksentti Kiinalainen aksentti Afrikkalainen aksentti	Aksentti
Saamenkielistä puhetta Saamelaisuuden esittely Satu kertoo israelilaisesta pojasta Satu kertoo arabialaisesta kalifista Satu kertoo Pakistanista ”Alkuasukkaat” toisesta kulttuurista Luetellaan eri maita ja maanosia, vertaillaan niitä ”Ystävyys ympäri maailman” Etnisyyteen liitetään stereotypioita: ”Namibiassa lapsi opettelee lukemaan”, ”Brasiliassa pelataan jalkapalloa” Japanilaisesta kulttuurista puhuminen Laulussa mainitaan ”tummat ja vaaleat ihmiset” Puhe eri kulttuuritaustasta	Eri kulttuuritaustaan liittyvä puhe
Tumma iho hahmolla Tumma iho näyttelijällä	Tummempi iho
Saamelaiset vaatteet näyttelijällä Saamelaiset vaatteet hahmolla Etniset vaatteet Japanilaiset vaatteet Ranskalaiset vaatteet Kiinalaiset vaatteet Itämainen hattu Hijab Turbaani Romaninaisen vaatteet hahmolla	Etniset vaatteet
Afro	Kulttuurista taustaa symboloiva hiustyyl
Ketun ja Mäyrän uusioperhe Jakso uusioperheen haasteista	Uusioperhe
Yksinhuoltaja isä/äiti	Yksinhuoltajuus
”Olet hyvä piikkisika, et ole paras opossumi, mutta olet parhaimmanlainen Sepi” ”Meidän (uusio)perhe on koko metsän paras perhe” ”Vaikka olemme erilaisia, voimme silti olla ystäviä” ”Olemme sellaisia kuin päätämme olla”	Erilaisuuden hyväksyvä puhe

”Se on minun luontoni eikä sitä voi muuttaa, ei ole koskaan hyväksi tehdä vastoin omaa luontoa”	
”Täällä on joku otus”; poikkeava hahmo, josta puhutaan ”Mut sä et oo oposumi” Pulu pohtii mikä eläin apina on ja miksi; käydään läpi eri eläinlajien ominaisuuksia ”Jokaisella on ainutlaatuinen sormenjälki” Laulussa mainitaan erilaisia taitoja	Hahmojen erilaisuuteen liittyvä puhe
”Olen supertuku” Pingviini määrittelee itsensä tiikeriksi	Itsensä erilaiseksi määrittely
”He eivät ole veljiäni” syrjivää puhetta velipuolista Syrjintä iän perusteella ”Sinä et osaa”	Syrjintä
”Tyypillinen kettu, itsekäs” Pilkkaava vitsi hahmon pituudesta ” <i>Onko siinä pituusrajaa</i> ” Pilkkaava oletus osaamattomuudesta Pilkkaava kuvaus poikkeavasta linnusta: ”äänekäs, kömpelö lintu, jolla on huono näkö” ”Minä en ole samanlainen kuin sinä, minulla on oma tunto”	Pilkkaaminen
Koirien vahvuusalueet Hahmojen vahvuusalueiden esittely	Vahvuusalueet
Taikuri Taikuutta	Taikuus
Noitia Noituutta ja loitsuja	Noituus
Ohjelmaan osallistuvan lapsen on todella vaikea keskittyä tekemiseen	Haasteet keskittymisessä
Gluteenittomuus lapsella	Erilainen ruokavalio
Hahmon r ja s -vika	Haasteet puheessa
Pyörätuolia käyttävä animoitu hahmo	Pyörätuoli
Silmälasit hahmolla Silmälasit näyttelijällä Silmälasit ohjelmaan osallistuvalla lapsella	Silmälasit
Kuulolaite ohjelmaan osallistuvalla lapsella	Kuulolaite
Hahmon toinen silmä on eri värinen	Hahmon toinen silmä eri värinen
Albiino valas	Albiino
Kaikki hahmot eri eläimiä	Hahmot eri eläimiä
Kaksipäinen hahmo Poikkeava silmä ohjelmaan osallistuvalla lapsella	Muu fyysinen poikkeavuus
Tunteita kuvaavat eleet	Eleet
Tukiviittomat näyttelijällä	Tukiviittomat

Tukiviittomat hahmolla	
Sukupuolineutraalit nimet hahmoilla	Sukupuolineutraalit nimet
Osalla hahmoista sukupuolineutraalit nimet	
Poikaoletettu Perttu ”rakastaa kukkia”, tätä korostettiin jaksossa	Neutraali sukupuolen ilmaisu